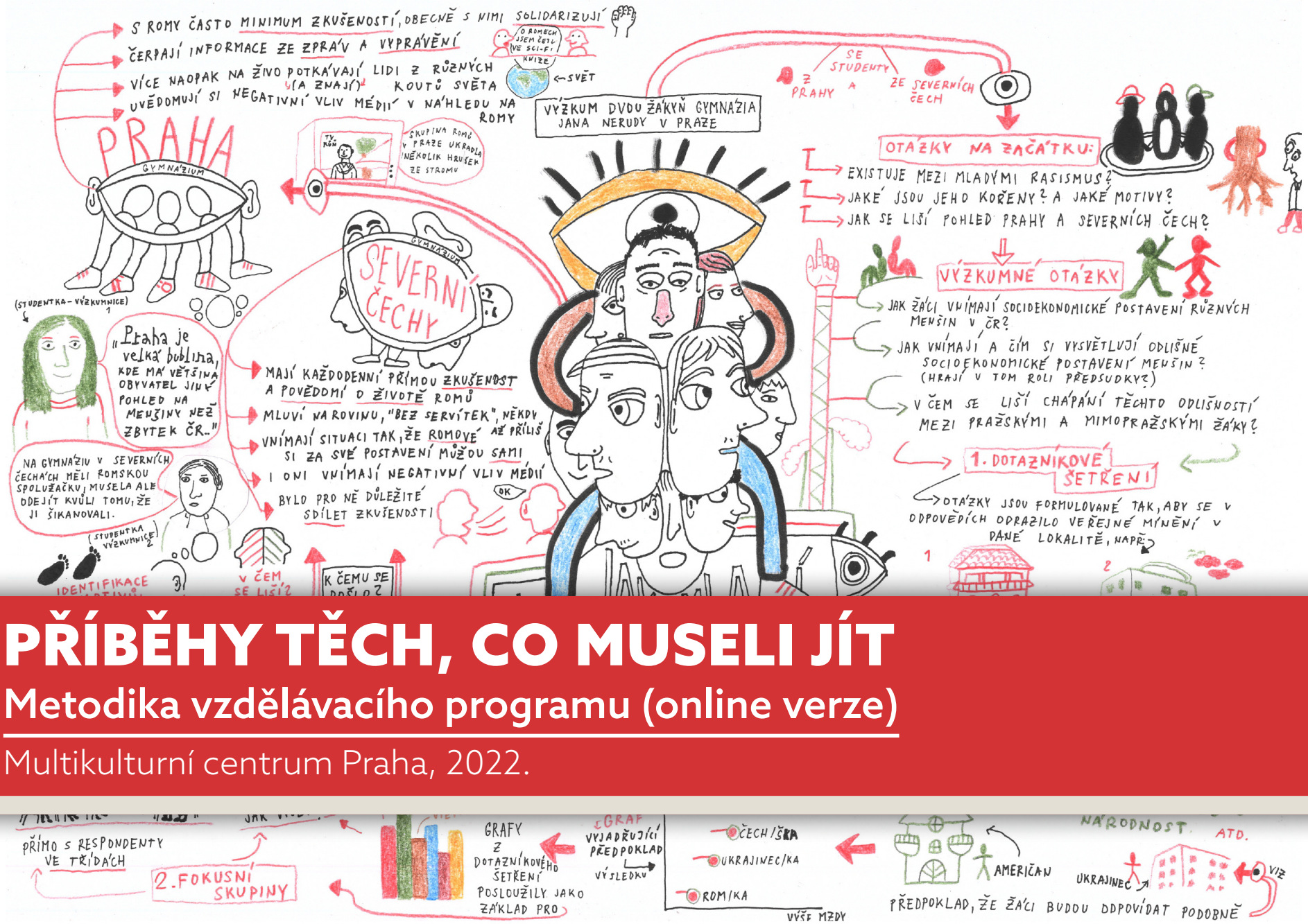

PŘÍBĚHY TĚCH, CO MUSELI JÍT

Metodika vzdělávacího programu (online verze)

Multikulturní centrum Praha, 2022.

multikulturní centrum praha

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG

Projekt PŘÍBĚHY TĚCH, CO MUSELI JÍT je spolufinancován Evropskou unií (reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/19_068/0001446).

OBSAH

INFORMACE O PROJEKTU 1

LEKCE 1 PŘED KATASTROFOU (ÚVODNÍ LEKCE) 4

LEKCE 2 NĚMCE UŽ JSME VYHNALI, CO TEĎ S JEJICH STATKY? (MIGRACE V LETECH 1945–1948) 12

LEKCE 3 VYBUDUJME SPRAVEDLIVÝ SVĚT! (MIGRACE ZA SOCIALISMU) 23

LEKCE 4 BUDUJEME KAPITALISMUS (MIGRACE PO ROCE 1989) 34

LEKCE 5 KAM JSME TO ROMY DOVEDLI? (ROMOVÉ V ČECHÁCH OD VÁLKY PO SOUČASNOST) 43

PLÁNOVACÍ LEKCE 1 CO ŽÁKY VLASTNĚ ZAJÍMÁ? 56

PLÁNOVACÍ LEKCE 2 PROJEKT JAKO PRŮSEČÍK ZÁJMU ŽÁKŮ 61

PLÁNOVACÍ LEKCE 3 PROJEKT JAKO SYNERGIE DÍLČÍCH AKTIVIT 69

NEBÝT SLONEM V PORCELÁNU Jak se pohybovat při sběru dat v terénu? 78

Seznam zdrojů a použitého materiálu 82

INFORMACE O PROJEKTU

Projekt **Příběhy těch, co museli jít**, rozvíjí kompetence pro demokratickou kulturu pražských středoškoláků prostřednictvím mapování příběhů lidí, kteří byli z různých důvodů nuceni z Prahy odejít. Do výuky předmětů jako dějepis, zeměpis, český jazyk či základy společenských věd přináší vzdělávací program věnující se proměnám české populace, na který navazuje žákovský sběr příběhů v rámci žákovských projektů, které zkoumají příčiny odchodu a dopady na životy odstěhovaných. **Projekt Příběhy těch, co museli jít** (CZ.07.4.68/0.0/0.0/19_068/0001446), je spolufinancován Evropskou unií (Evropské strukturální a investiční fondy) v rámci programu Praha – Pól Růstu.

O MULTIKULTURNÍM CENTRU PRAHA

Multikulturní centrum Praha, z.s., je nevládní neziskovou organizací, jejímž hlavním cílem je respekt k lidským právům a jejich podpora, politická rovnost a zmenšení sociálních rozdílů. Je aktivní na poli vzdělávání, výzkumu a veřejných debat spojených s migrací a inter-etnickými vztahy.

Chceme přispívat k tomu, aby se školy, úřady či pracoviště dokázaly přizpůsobit dopadům, které pro ně a českou společnost přináší mezinárodní migrace. Stranou našeho zájmu neponecháváme ani rasismus vůči Romům nebo historická témata. Vycházíme z historie a dědictví „multikulturní" Prahy, které se snažíme reflektovat pro současnost.

PŘEDMLUVA

Na jaře roku 2019, kdy vznikl nápad na projekt, v němž budou žáci mapovat osudy lidí, kteří se rozhodli či byli přinuceni opustit domov a stěhovat se – kamkoliv a z jakýchkoliv důvodů - byl svět, alespoň z dnešní perspektivy, ve skvělé kondici.

Česká republika se nacházela na vrcholu ekonomického růstu. Mzdy rostly rekordním tempem, a přestože se příjmové nůžky mezi chudými a bohatými lidmi i regiony nadále rozevíraly, trochu toho bohatství skutečně „prokapalo" až úplně dolů: podíl rodin, které si z úspor nemohli pořídit novou pračku, když se jim stará rozbila, klesl na dlouholeté minimum. (Už nešlo o téměř každou druhou, jako před pár lety, ale „jen" o každou pátou domácnost.) Na Donbase, někde tam hluboko za horizontem našeho zájmu, se sice dávno bojuje, ale celé je to tak vzdálené a nepochopitelné, že se tím téměř nikdo nezabýval. A koho by napadlo, že dlažbu Staroměstského náměstí zanedlouho pokryjí tisíce křížků za oběti pandemie?

Před čtyřmi roky, v době promýšlení projektu, jsme se ptali: Co vlastně středoškoláci vědí o proměnách obyvatel Prahy i Čech? Chtěli jsme žákům ukázat mechanismy, kterými Praha současnosti – blahobytná, elegantní, moderní a tolerantní – vytlačuje chudobu i zdroje svého nepohodlí ze zorného pole Pražanů, kteří mají na to jimi být. Mechanismy, které Karlín, před dvaceti lety místo plné dělníků i Romů, proměnily ve čtvrť útulných kaváren, biokrámků a chladné elegance korporátních sídel ze skla a oceli. Mechanismy, které potichu a vytrvale tvarují i odvrácenou stranu Česka – hroutící se paneláky, novostavby fabrik z plechu a bakelitu za žiletkovým plotem, ubikace připomínající lágry, vydávané městem za sociální bydlení pro rodiny s dětmi hluboko v rumišti důlní výsypky bez služeb a dopravy, zato pod dohledem policejních kamer. Co je to za mechanismy? Mají něco společného?

Česká společnost v současnosti čelí novým proměnám. Válka na Ukrajině hrozí přerůst v globální konflikt. Ke zhruba šesti stům tisícům českých občanů, kteří trpí extrémní chudobou, letos skokově přibylo přes tři sta tisíc válečných uprchlíků. Enormní ceny energií ohrožují i domácnosti, které si ještě nedávno mohly dovolit investovat do zbytečností a utrácet pro radost. Tváří v tvář těmto procesům se proměnily i naše otázky: Jak udržet na uzdě mechanismy, které z bydlení v Praze dělají výsadu pro nejbohatší a sídliště na periferiích proměňují v ruiny? Jak pomoci lidem, aby nemuseli jít, kam nechtějí? Jak pomoci těm, kteří musí jít, i když už nemají kam? Jak udržet na uzdě mechanismy, které českou společnost trhají na kusy? Odpovědi nacházíme v solidaritě. A právě pochopení významu solidarity je to, co bychom chtěli, aby si žáci odnesli z hledání příběhů těch, co museli jít.

O METODICE

Metodika vzdělávacího programu **Příběhy těch, co museli jít** je určena středoškolským pedagogům, kteří mají zájem věnovat se ve výuce tématu proměn obyvatelstva českých zemí v uplynulém století.

Vzdělávací program je koncipován jako **průřezový**. Páteř úvodního cyklu workshopů o migračních procesech posledních sto let na českém území tvoří časová osa s počátkem v první republice a vyústěním v současnosti. Tyto procesy žákům přibližuje prostřednictvím přesahů do politického života země, ekonomického či demografického vývoje v regionech, odrazů v dobové mediální či kulturní produkci nebo ve vzpomínání osob, které se jich bezprostředně účastnily. Program najde své využití nejen ve výuce dějepisu, ale pracuje s tématy, která se probírají na hodinách českého jazyka, zeměpisu či základů společenských věd.

Úvodní cyklus workshopů sleduje několik dílčích cílů: práce s autentickým dobovým materiálem pomáhá žákům **zorientovat se** v moderních dějinách Česka. Analýzou textů či fotografií se žáci učí **„číst mezi řádky"**, interpretovat jejich obsah, význam či intence z pohledu těch, koho zobrazují, i těch, kdo tato zobrazení vytváří a šíří. Co se u nás událo, jak a proč? Kdo byly hlavní postavy těchto dějů? Jaké byly jejich zájmy, komu tyto události přinesly prospěch a blahobyt, a kdo se naopak stal jejich obětí či se ocitl na straně poražených? V práci s pestrým a nejednoznačným materiálem žáci přivykají na skutečnost, že řada historických procesů či událostí, které různé vrstvy či skupiny obyvatel českých zemí prožívaly společně, jsou z pohledu těchto skupin často nahlíženy a vykládány naprosto opačně. Intuitivně dochází k poznání, že tyto protikladné, často zcela neslučitelné pohledy jsou dodnes zdrojem neporozumění či dokonce konfliktů. Neustálé „potýkání se" s protichůdnými postoji či výroky má u žáků pěstovat dovednost **přijímat a rozumět** jim **v jejich vlastní logice**. Má naučit žáky akceptovat pohledy různých lidí na určitý děj či událost tak, jak jim tito lidé sami rozumí, a pracovat s každým jednotlivým porozuměním jako s jedním z celé řady dalších, neméně relevantních pohledů. Žáci se tak připravují na vstup do terénu, kde se v interakcích s různými aktéry dost pravděpodobně budou potýkat se stejným problémem.

Následná série plánovacích workshopů sleduje dva cíle. Prvním z nich je **rozvinout zájem žáků** do podoby promyšleného, badatelsky orientovaného projektu, jehož téma, cíle, metody, pracovní postupy či jednotlivé úkoly si žáci co možná nejvíce promyslí, formulují a rozvrhnou sami. Druhým cílem je vytvářet a posilovat u žáků specifické **dovednosti** nezbytné **pro realizaci teamové práce:** umění spolupracovat, řešit problémy a konflikty, diskutovat, férově argumentovat, naslouchat a respektovat názory druhého a zároveň nést zodpovědnost za svěřený úkol a věřit ve vlastní schopnosti.

NÁVOD K POUŽITÍ METODIKY

Metodika je koncipována jako **praktický návod k realizaci série teoretických a plánovacích workshopů**, které slouží jako příprava žáků na jejich samostatnou práci při realizaci vlastních projektů. Obsahuje podrobný postup, který lektora provede krok za krokem realizací jednotlivých workshopů, veškerý materiál pro lektora i pracovní listy pro žáky. Obsahuje rovněž **doporučení** k přípravě žáků **pro pohyb v terénu** a shrnuje **praktické zkušenosti s řízením žákovských projektů**.

Metodika byla vyvinuta ve dvou verzích – ve verzi pro použití **naživo ve třídě** a ve verzi pro použití při **online** výuce.

Souběžně s metodikou byly vyvinuty **3 interaktivní digitální vzdělávací zdroje**, které pro lektory i žáky shrnují obsahovou náplň pěti vstupních workshopů. První z nich, dokument **EMIGRACE_IMIGRACE** poskytuje základní přehled o významných migračních procesech v českých zemích za uplynulých 100 let. Druhý se věnuje **PROMĚNÁM NÁRODNOSTNÍHO SLOŽENÍ OBYVATELSTVA ČESKÝCH ZEMÍ** a některým metodologickým dilematům. Třetí dokument přináší pohled na důležité etapy v moderních dějinách **ROMŮ** v Čechách a na Slovensku a věnuje se kořenům i atributům sociálního vyloučení.

STRUKTURA VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

1. TEORETICKÁ ČÁST: CYKLUS WORKSHOPŮ A SEMINÁŘŮ NA ŠKOLE

Cyklus 5 workshopů o důležitých migračních procesech v českých zemích v uplynulém století přináší retrospektivní pohled na proměny národnostního složení Čech a Prahy v kontextu historického vývoje uplynulém století.

Poté si žáci v průběhu **3 plánovacích workshopů** sami zvolí téma projektu, formulují jeho cíl i podobu výstupu a naplánují kroky k realizaci projektu.

Úkolem **metodického semináře** je připravit žáky na práci v terénu (etika, příprava struktury výzkumného rozhovoru).

2. PRAKTICKÁ ČÁST: SAMOSTATNÁ PRÁCE ŽÁKŮ NA VLASTNÍCH PROJEKTECH

V průběhu této částí pracují na vlastním projektu: provádějí rešerše, v terénu se věnují **sběrům materiálu**, setkávají se s respondenty, seznamují se s jejich individuálními osudy i rozplétají situaci v místě jejich bydliště.

Shromážděný materiál průběžně **zpracovávají** do podoby výstupu, který si předem naplánovali, a připravují se na jeho **prezentaci** před spolužáky či na žákovské konferenci.

Své poznatky a zkušenosti z projektové práce na závěr shrnou ve studiovém rozhovoru, který je publikován v podobě **podcastu**.

STRUKTURA WORKSHOPŮ O MIGRAČNÍCH PROCESECH

Vstupní workshopy o „českých" migračních procesech v uplynulém století, využívají **třífázový model učení EUR (evokace–uvědomění–reflexe)**. Kromě úvodní dílny, která funguje jako „ochutnávka" práce ve vzdělávacím programu, mají jednotlivé workshopy identickou strukturu:

V **evokační fázi** jsou žákům představeny životní příběhy několika osob, z nichž každá představuje zástupce některé z důležitých migrujících skupin v daném období.

V další fázi (**uvědomění**) žáci ve skupinách zpracovávají autentický dobový materiál, který zprostředkovává různé, často protikladné pohledy účastníků migračních procesů daného období. Uvědomění nastává v konfrontaci odlišných perspektiv při představení práce jednotlivých skupin.

Poznatky jsou **reflektovány** dvojím způsobem: žáci založí vlastní mapu Česka, kterou s každou lekcí rozšiřují o nové vrstvy, a posléze hovoří o pražských lokalitách, které jsou s diskutovanými migracemi spjaty.

OBSAHOVÁ NÁPLŇ CYKLU WORKSHOPŮ O MIGRAČNÍCH PROCESECH

LEKCE 1: PŘED KATASTROFOU (ÚVODNÍ LEKCE)

Úvodní lekce pětidílného cyklu je především ochutnávkou metod práce celého vzdělávacího programu. Zamýšlí se nad tím, co je to historická paměť a jaká úskalí se skrývají při práci s materiálem, který ji zachycuje. Hlavní aktivita lekce se věnuje jednomu z klíčových okamžiků předválečného Československa – odstoupení Sudet Německu, vynucenému Mnichovskou dohodou v září roku 1938.

LEKCE 2: NĚMCE UŽ JSME VYHNALI, CO TEĎ S JEJICH STATKY? (MIGRACE V LETECH 1945-1948)

Druhá část pětidílného cyklu se podrobněji věnuje krátkému období po 2. světové válce. V letech 1945–1947 se v Československu – na území státu s tehdy 15 miliony obyvatel – zapojilo do migračních procesů přes 5 milionů osob, ať už odsunutých sudetských Němců či lidí, kteří je přišli nahradit. Proč vlastně bylo tak důležité pohraničí rychle osídlit a na kolik se realita osídlení lišila od ideálů z politických programů?

LEKCE 3: VYBUDUJME SPRAVEDLIVÝ SVĚT! (MIGRACE ZA SOCIALISMU)

Třetí část pětidílného cyklu se zaměřuje na období socialismu mezi roky 1948 až 1989. Po odsunu Němců z pohraničí se Československo potýká s nedostatkem pracovních sil, který se s postupující industrializací stupňuje. Do země proudí pracovníci, studenti i uprchlíci ze zemí sympatizujících se sovětským blokem. Ve dvou velkých migračních vlnách – po roce 1948 a 1968 – z Československa zároveň statisíce lidí utečou – před politickou perzekucí i za vidinou lepšího života. Jak na svůj příchod do země vzpomínají řečtí uprchlíci, afričtí studenti nebo pracovníci z Vietnamu? A jak se vedlo Čechům, kteří emigrovali na Západ?

LEKCE 4: BUDUJEME SVĚT BEZ PŘÍVLASTKŮ (MIGRACE PO ROCE 1989)

Politické změny v roce 1989 zásadně ovlivnily další vývoj mezinárodní migrace v Česku. Pád „železné opony", ekonomická transformace a rostoucí životní úroveň vedly k tomu, že ČR se nestala emigrační zemí, ale naopak se postupně pro velký počet imigrantů stala zemí cílovou. Odkud sem přichází, co zde dělají, jak nás vidí a jak se k nim stavíme my? Ve čtvrté lekci hledají žáci odpovědi právě na tyto otázky.

LEKCE 5: KAM JSME TO ROMY DOVEDLI? (ROMOVÉ V ČECHÁCH OD VÁLKY PO SOUČASNOST)

Pátá lekce se věnuje osudům romského etnika v českých zemích od konce 2. světové války po současnost. V příbězích několika pamětníků se odráží okolnosti přicházení slovenských Romů do Čech i vzpomínky na proměnlivost přístupu státu vůči nim. Podstatná část lekce se věnuje společenským kořenům i individuálním dopadům situace, v níž se velká část Romů v současnosti nachází. Mohou si za to sami? Odpověď žáci formulují na základě poznatků z celého cyklu workshopů.

STRUKTURA PLÁNOVACÍCH WORKSHOPŮ

Plánování žákovských projektů vychází ze zmapování zájmu žáků o téma a následné diskuse nad nosnými tématy, které postupně krystalizují do konkrétní podoby. Návrh projektu je výsledkem schopnosti lektora podněcovat žáky k sršení nápadů, dovednosti kombinovat je a propojovat do smysluplných celků.

OBSAHOVÁ NÁPLŇ SÉRIE PLÁNOVACÍCH WORKSHOPŮ

PLÁNOVACÍ LEKCE 1: CO ŽÁKY VLASTNĚ ZAJÍMÁ?

S koncem šestidílného cyklu workshopů se žáci přiblížili k hlavní náplni celého vzdělávacího programu: samostatné práci na vlastním žákovském projektu. Čemu se ale budou žáci v projektu věnovat, jak budou postupovat a co bude výsledkem? Co žáky vlastně zajímá a jak to z žáků „vypáčit"? Hledání odpovědí na tyto otázky vychází z předpokladu, že dlouhodobá práce na projektu bude žáky bavit, jen pokud probudí a bude uspokojovat jejich vlastní zvědavost. Cílem první ze tří plánovacích lekcí je podrobněji zmapovat a vyjádřit zájem žáků o témata, kterých jsme se v úvodních workshopech dotkli. Podněty žáků poslouží jako substrát, z něhož projekt následně vyroste.

PLÁNOVACÍ LEKCE 2: PROJEKT JAKO PRŮSEČÍK ZÁJMU ŽÁKŮ

Cílem druhé plánovací lekce je zvolit si téma, které v žácích probouzí největší zvědavost, a diskutovat o možnostech jeho zpracování tak, aby práce na projektu přinesla odpovědi na otázky většiny z nich.

Setkání je pojato jako moderovaný brainstorming, jehož výchozím bodem jsou žákovské podněty k vítěznému tématu. S jejich pomocí lektor odstartuje sršení často nesourodých a nekonkrétních nápadů a stará se o to, aby se z jejich kolidování urodilo a organicky rozvinulo co nejvíc ucelených myšlenek se zcela konkrétním obsahem. Úkolem lektora je vystavět žákovský projekt jako průsečík jejich různorodých zájmu.

PLÁNOVACÍ LEKCE 3: PROJEKT JAKO SYNERGIE DÍLČÍCH AKTIVIT

Cílem třetí plánovací lekce je prodiskutovat návrh projektu, zapracovat do něj žákovské připomínky a promyslet jeho strukturu. Jaké dílčí úkony je nutné uskutečnit, abychom dali dohromady celek? Jaké metody použít k získání materiálu, který je k tomu potřeba? Co udělat dříve a co později, kdo udělá co? Na konci lekce by žáci i lektor měli mít jasnou představu o tom, kde a jak začne první skutečně projektová práce.

PODĚKOVÁNÍ

Ondřej Kocour, Blanka Kissová, Layla Bartheldi, Lucie Trlifajová, Ivan Trogel, Slava Glazov, Ondřej Štětka, Jan Sušer, Václav Walach, Ivana Mrázková, Dana Vlková, Irena Rudolfová.

AUTOŘI

Jan Dítko, Žaneta Štěpánová, Pavel Cápal (vizuální podoba),
Tadeáš Polák (ilustrace na titulní straně).

DALŠÍ MATERIÁLY A PROJEKTOVÉ VÝSTUPY

SBÍRKA ŽÁKOVSKÝCH PROJEKTŮ – na čem žáci ze zapojených škol pracovali a co z toho vzniklo? PODÍVEJTE SE

SÉRIE PODCASTŮ – žáci a pedagožky ze zapojených škol mluví o svých projektech (poslouchejte na SPOTIFY)

INTERAKTIVNÍ MAPA – žákovské projekty na mapě PRAHA SDÍLENÁ A ROZDĚLENÁ

ČLÁNKY O ŽÁKOVSKÝCH PROJEKTECH – shrnutí výstupů i podrobný popis realizace najdete na webu MULTIKULTURNÍHO CENTRA PRAHA

LEKCE 1 (online verze)

PŘED KATASTROFOU (ÚVODNÍ LEKCE)

Úvodní lekce pětidílného cyklu je především ochutnávkou metod práce celého vzdělávacího programu. Společně se zamyslíme nad tím, co je to historická paměť a jaká úskalí se skrývají při práci s materiálem, který ji zachycuje. Hlavní aktivita lekce se věnuje jednomu z klíčových okamžiků předválečného Československa – odstoupení Sudet Německu, vynucenému Mnichovskou dohodou v září roku 1938. Jak tuto událost vnímali němečtí obyvatelé pohraničí? Jak na ni reagovali Češi? Vzájemně kontrastní, avšak zcela autentické texty a fotografie, s nimiž žáci pracují, úmyslně vyhrocují neslučitelnost perspektiv aktérů na obou stranách konfliktu a zároveň nutí žáky porozumět svébytné logice jejich postojů a jednání.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE:	90 minut (2 vyučovací hodiny)
SETUP TŘÍDY:	platforma ZOOM či GOOGLE MEET (jakákoliv platforma umožňující práci ve skupinách)
POUŽITÉ SOUBORY:	soubor **SCHÉMA PROJEKTU.PDF**, soubor **LEKCE 1 SKUPINOVÁ AKTIVITA** (pdf), soubor **LEKCE 1 FOTOGRAFIE_ONLINE** (pdf)

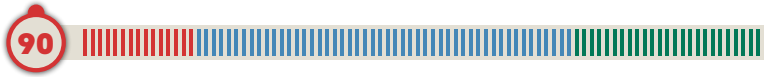

FÁZE 1: ÚVOD

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POMŮCKY: dataprojektor,
prezentace **SCHÉMA PROJEKTU.PDF**

METODA: frontál, prezentace, diskuse

CÍL 1: Seznámení s projektem jako celkem.

CÍL 2: Seznámit žáky s metodologickým přístupem: podívat se na klíčové okamžiky a periodizaci moderních českých dějin a diskutovat se žáky:

- Jak se tyto promítly do proměn národnostní skladby obyvatel Prahy (a Čech).
- Jak tyto proměny byly vnímány (a komunikovány) z perspektivy dominantních („vítězných") aktérů, jak byly vnímány a jak dopadli na životy osob z minoritních skupin a jak i tyto „mikro-dějiny poražených" dodnes ovlivňují dnešní situaci.

Klíčové otázky, které si projekt klade:

- Kdo v daném období odcházel/přicházel a proč?
- Jak tyto dějinné proměny chápali a vnímali aktéři z řad majority i menšinových skupin?

Michal Kadleček, z cyklu maleb Nejžhavější místa v pekle (1998-2001)

POSTUP:

KROK 0: Základní technikálie

- kamera, mikrofon, požádat, aby to měli vše zapnuté, jak ovládat zoom v kostce, papír+tužka

KROK 1: O projektu

- Lektor promítne soubor **SCHÉMA PROJEKTU.PDF**
- Lektor se žáků ptá: CO VE VÁS EVOKUJE NÁZEV PROJEKTU? (PŘÍBĚHY TĚCH, CO MUSELI JÍT)
- Lektor vysvětlí **CÍLE PROJEKTU**:
  - Umožnit žákům **vyzkoušet si výzkumnou práci v terénu** zaměřenou na problematiku migrace menšin (Romů).
  - **Zorientovat se v problematice** vnitřní i mezinárodní **migrace** v uplynulém století na našem území.
  - **Naučit se pracovat s nejednoznačným, často protikladným materiálem.**
- Lektor vysvětlí fáze a průběh projektu:
  Projekt má 2 části:

  Část 1: **CYKLUS WORKSHOPŮ A SEMINÁŘŮ NA ŠKOLE**

  Část 2: **ŽÁKOVSKÉ PROJEKTY: SBĚR DAT V TERÉNU, ZPRACOVÁNÍ A PREZENTACE ŽÁKOVSKÝCH PROJEKTŮ**

PODROBNĚJI O FÁZÍCH PROJEKTU:

ČÁST 1: CYKLUS WORKSHOPŮ A SEMINÁŘŮ NA ŠKOLE:

- **5 WORKSHOPŮ** O DŮLEŽITÝCH MIGRAČNÍCH PROCESECH V ČESKÝCH ZEMÍCH V UPLYNULÉM STOLETÍ přináší retrospektivní pohled na proměny národnostního složení Čech a Prahy v kontextu historického vývoje uplynulém století.

CÍL WORKSHOPŮ:

OBSAHOVÝ CÍL: Zpřehlednit důležité migrace a populační proměnu českých zemí v kontextu historického vývoje za uplynulých 100 let.

METODICKÝ CÍL: Nechat žáky postupně si přivykat na práci s různorodým, často nejednoznačným a protikladným materiálem (fotky, texty, vzpomínky, osobní výpovědi), který diskutované jevy (témata workshopů) nasvěcují z perspektiv různých aktérů.

PROČ? Považujeme to za jakousi mentální průpravu pro vstup do terénu.

PŘÍKLAD: V terénu žáci povedou rozhovory s různými místními aktéry, jejichž pohled na situaci (např. soužití v sociálně vyloučené lokalitě) budou naprosto kontrastní. Např. POLICISTÉ mohou poukazovat na vysokou kriminalitu či nepořádek, SOCIÁLNÍ PRACOVNÍCI na extrémní chudobu a nezaměstnanost obyvatel, OBYVATELÉ (ROMOVÉ SAMOTNÍ) zase na nemožnost sehnat zaměstnání či byt za přijatelné peníze a všemožnou šikanu ze strany policie apod.

ÚKOLEM ŽÁKŮ V TERÉNU: bude se v téhle změti pohledů zorientovat, pochopit postoje a pohledy různých aktérů v jejich vnitřní logice a konzistenci (či rozpornosti).

NÁPLŇ WORKSHOPŮ:

1. Obecný přehled o proměnách národnostního složení Čech v uplynulém století a emigraci/imigraci z/do Čech + ochutnávka stylu práce v dalších workshopech
2. Bližší pohled na období 1945-48 (poválečné migrační procesy)
3. Bližší pohled na období socialismu – 1948-89 (migrace za socialismu)
4. Bližší pohled na současnost – období po roce 1989 (současná migrace)
5. Bližší pohled na proměnu situace Romů od II. Světové války po současnost

- **3 PLÁNOVACÍ WORKSHOPY** – žáci si sami zvolí téma projektu, formulují jeho cíl i podobu výstupu a naplánují kroky k realizaci projektu.
- **METODICKÝ SEMINÁŘ** – příprava žáků na práci v terénu (etika, příprava struktury výzkumného rozhovoru, metody orální historie)

ČÁST 2: ŽÁKOVSKÉ PROJEKTY: SAMOSTATNÁ ŽÁKOVSKÉ PRÁCE

- **SBĚR PŘÍBĚHŮ** v terénu: úkolem žáků bude sesbírat příběhy lidí (zejména Romů), kteří byli v nedávné minulosti nuceni vystěhovat se z Prahy, seznámit se s jejich individuálními osudy, okolnostmi a důvody stěhování, podívat se, jak se toto stěhování promítlo do situace v obcích, kam se přistěhovali.
- **ZPRACOVÁNÍ PŘÍBĚHŮ** do podoby prezentace, podcastu a článku.
- **PREZENTACE VÝSTUPŮ ŽÁKOVSKÉ PRÁCE** na společném setkání zapojených škol.

KROK 2: Cíle dnešní lekce

1. **OCHUTNÁVKA PROJEKTOVÉ PRÁCE**

   Práce ve workshopech s různorodým, často protikladným materiálem od různých aktérů s často protikladnými zájmy.

2. **OTEVŘÍT TÉMA MIGRACE V UPLYNULÉM STOLETÍ**

   Zkusit si interpretovat dobové fotografie.

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme si nyní prakticky vyzkoušet nosnou aktivitu, která se v různých tematických obměnách bude opakovat ve všech následujících workshopech.

Pojďme si ukázat, s jakým materiálem budeme v projektu pracovat, jak jej budeme analyzovat a interpretovat.

Pojďme si to vyzkoušet na jedné notoricky známé historické události, o které jste určitě slyšeli (a většina Čechů na ni má vytvořený názor). **Lektor zatím neprozrazuje, o co jde.**

FÁZE 2:
METODOLOGICKÁ AKTIVITA:
Média přenosu sociální paměti

DOBA TRVÁNÍ: 50 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 1 SKUPINOVÁ AKTIVITA** (pdf)

METODA: skupinová práce (4 skupiny), diskuse

CÍL: V kostce **představit způsob práce v rámci vzdělávacího programu:** Na příkladu známé historické události (protikladný pohled Čechů a Němců na postoupení Sudet Německu v roce. 1938) představit „nosiče" (média) sociální paměti: **PÍSEMNÉ ZÁZNAMY** (paměti, jiné psané záznamy), **ORÁLNÍ TRADICE** (příběhy, vyprávění), **OBRAZ** (fotografie, malba, film), **JEDNÁNÍ** (akce, oslavy, rituály), **VEŘEJNÝ PROSTOR** (symbolika, pojmenování, památníky, využívání „genia loci").

POSTUP:

KROK 0: Rekapitulace

Lektor zahajuje rekapitulací projektové práce:

- **ČÍM SE BUDEME V PROJEKTU ZABÝVAT?** – Jak různé skupiny lidí (často s protikladnými zájmy) vzpomínají na/pamatují si různé události/doby/období, které společně prožily (často na opačných stranách bariéry).
- **JAK A S ČÍM BUDEME PRACOVAT?** – S různými druhy a formáty záznamů toho, co si lidé pamatují (paměti).

KROK 1: Nejdřív krátká diskuse – co je paměť a jak se uchovává?

- Lektor klade žákům **otázky**. Žáci brainstormují.

  CO JE PAMĚŤ?
  ODPOVĚĎ: pamatování si něčeho. jak si něco pamatujeme.

  PAMATUJEME SI VŠICHNI JEDNU UDÁLOST STEJNĚ?
  CO MYSLÍTE?
  + Možná doplňující otázka:
  NA CO SI VZPOMENETE ZE SVÉHO PRVNÍHO DNE NA STŘEDNÍ ŠKOLE VY? A VY?

  CO SI PŘEDSTAVÍTE, KDYŽ SE ŘEKNE „KOLEKTIVNÍ PAMĚŤ"?
  ODPOVĚĎ: jak si skupina (kolektiv) pamatuje nějakou událost

  PROŽILY A ZAZNAMENALY TUTO UDÁLOST STEJNĚ I JINÉ SKUPINY, KTERÉ SE JÍ ZÚČASTNILY?
  příklad: NAGANO 1998, finále ČR x RUSKO – jak na to vzpomínají Češi? A jak Rusové (pokud vůbec)?

  V ČEM MŮŽE BÝT ZAZNAMENÁN/V ČEM SE ODRÁŽÍ KOLEKTIVNÍ PROŽITEK NĚJAKÉ UDÁLOSTI?
  ODPOVĚĎ: např. ve způsobu, jak ji zachytily FOTOGRAFIE, MÉDIA, VZPOMÍNKÁCH účastníků; odrazy prožitku třeba v UMĚNÍ, POMNÍCÍCH...

KROK 2: Pojďme si nyní ověřit v praxi otázku, zda si všichni pamatují historickou událost stejně, na příkladu z nedávné minulosti:

- Lektor položí žákům otázku:

  CO SE STALO V ZÁŘÍ 1938?
  žádoucí odpověď: Mnichov, anexe Sudet

  PROČ SE TO STALO?
  žádoucí odpověď: zrada sudet. Němců, spojenců, akt německé agrese

- Lektor si odpovědi zapíše na papír.
  (důležité pro KROK 6, kdy toto bude porovnávat s českou a německou verzi příběhu)

KROK 3: Rozdělení do skupin + technikálie

A. TECHNICKÝ ÚVOD

Vysvětlení práce na platformě ZOOM, GOOGLE MEET atd.

B. VYSVĚTLENÍ PRINCIPU SKUPINOVÉ PRÁCE

Lektor rozešle/nasdílí žákům soubor **LEKCE 1 SKUPINOVÁ AKTIVITA (pdf).**

Lektor vyzve žáky, ať si nalistují materiál a zadání náležející jejich skupině a pokusí se ve skupinovém chatu společně formulovat odpovědi. STRUČNĚ.

DŮLEŽITÉ: Odpovědi formulujte na základě materiálu, který máte k dispozici. VYCHÁZEJTE POUZE Z NĚJ. Postavte stranou váš vlastní výklad/znalosti/porozumění.

Tento způsob skupinové práce se pak bude opakovat v každé následující dílně.

C. ZADÁNÍ SKUPINOVÉ PRÁCE

Lektor uvede další práci: *„pojďme se nyní podívat, jak rozdílně mohli různé skupiny účastníků prožít, zaznamenat (a pamatovat si) tuto událost, které se společně účastnily:* ODSTOUPENÍ ČESKÉHO POHRANIČÍ (SUDET) NĚMECKU PO MNICHOVSKÉ KONFERENCI 29. ZÁŘÍ 1938.

Lektor upozorní, že *cílem aktivity není objasnit, jak a proč k anexi došlo, ale ukázat, jak to bylo reflektováno oběma stranami konfliktu a skrze jaká média či „nosiče" se tato reflexe dále přenáší (reprodukuje)* a coby součást kolektivní paměti těchto aktérů) přenáší do současnosti.

KROK 4: Skupinová práce

- Lektor oznámí, že žáci dostanou 15-20 minut na formulaci odpovědí ve skupinách.
- Lektor rozřadí žáky do 4 skupin, do dalších lekcí mohou žáci vytvořit vlastní „partičky".

  VARIANTA: pedagog vybere 4 skupinové leadery. Ti si poté jeden po druhém vybírají ze zbývajících žáků spolupracovníky. *Lektor zapisuje a rozřazuje do skupin.*

  VARIANTA: žáci budou vyzváni k vytvoření „partiček/skupin" ještě před zahájením cyklu workshopů
- Nyní lektor odešle žáky do skupin.
- Lektoři žáky ve skupinách navštíví a ověří, že chápou zadání a rozumí materiálu.

KROK 5: Představení skupinové práce

- Lektor vrátí žáky do hlavního chatu (konference), poté vyzve leadery skupin k představení materiálu a odpovědí. Skupinu po skupině klade žákům otázky:

SKUPINA 1 (ČESKÝ POHLED – TEXT)

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL? ČÍ POHLED ZACHYCUJE?**
2. **JAK ČEŠTÍ HISTORIKOVÉ POPISUJÍ NĚMCE A POSTAVENÍ ČECHŮ ZA PROTEKTORÁTU?**
3. **JAKÝM TÓNEM/S JAKOU EMOCÍ NOVINY HOVOŘÍ O ANEXI SUDET?**
4. **JAK A S JAKOU EMOCÍ PAMĚTNÍK VZPOMÍNÁ NA ANEXI SUDET?**

SKUPINA 2 (ČESKÝ POHLED – OBRAZ)

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL? POHLED KOHO/JAKÉ SKUPINY ZACHYCUJE?**
2. **JAKOU EMOCI CÍTÍTE Z PLAKÁTŮ VYOBRAZUJÍCH ANEXI SUDET?**
   Lektor doplňuje: KDO JSOU POSTAVY NA PLAKÁTECH? KOMU BYLY PLAKÁTY URČENY? CO SI Z NICH MĚL DIVÁK/PŘÍJEMCE ODNÉST?
3. **JAK LIDÉ NA FOTOGRAFIÍCH REAGUJÍ NA ANEXI SUDET?**
   Lektor doplňuje: KDO JSOU POSTAVY NA FOTOGRAFIÍCH, JAKÉ EMOCE PROJEVUJÍ?
4. **JAKÉ SYMBOLY SE PO VÁLCE OBJEVUJÍ NA DOMECH A VEŘEJNÉM PROSTRANSTVÍ?**
5. **KOMU BYLY PO VÁLCE VZTYČOVÁNY POMNÍKY, KDO BYL OSLAVOVÁN?**

SKUPINA 3 (NĚMECKÝ POHLED – TEXT)

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL? ČÍ POHLED ZACHYCUJE?**
2. **JAK NĚMEČTÍ HISTORIKOVÉ POPISUJÍ POSTOJ SUDETSKÝCH NĚMCŮ K ANEXI A POSTAVENÍ ČECHŮ ZA PROTEKTORÁTU?**
3. **JAKÝM TÓNEM/S JAKOU EMOCÍ NOVINY HOVOŘÍ O POSTAVENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ V ČECHÁCH A ANEXI SUDET?**
4. **JAK A S JAKOU EMOCÍ PAMĚTNÍK VZPOMÍNÁ NA ANEXI SUDET?**

SKUPINA 4 (NĚMECKÝ POHLED – OBRAZ)

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL? POHLED KOHO/JAKÉ SKUPINY ZACHYCUJE?**
2. **JAKOU EMOCI CÍTÍTE Z PLAKÁTŮ VYOBRAZUJÍCH ANEXI SUDET?** *Lektor doplňuje: KDO JSOU POSTAVY NA PLAKÁTECH? KOMU BYLY PLAKÁTY URČENY? CO SI Z NICH MĚL DIVÁK/PŘÍJEMCE ODNÉST?*
3. **JAK LIDÉ NA FOTOGRAFIÍCH REAGUJÍ NA ANEXI SUDET?** *Lektor doplňuje: KDO JSOU POSTAVY NA FOTOGRAFIÍCH, JAKÉ EMOCE PROJEVUJÍ?*
4. **JAKÉ SYMBOLY SE PO ANEXI SUDET OBJEVUJÍ NA DOMECH A VEŘEJNÉM PROSTRANSTVÍ?**
5. **KOMU BYLY PO ANEXI/ZA VÁLKY VZTYČOVÁNY POMNÍKY, KDO BYL OSLAVOVÁN?**

KROK 6: Narativní schémata – VINÍK, OBĚŤ, HRDINA

- Skupiny pak společně pojmenovávají funkci hlavních postav příběhu.
- Lektor se ptá nejdříve žáků ze skupiny 1+2 (český pohled):

  KDO BYL Z POHLEDU VAŠEHO MATERIÁLU VINÍK, KDO OBĚŤ, KDO HRDINA? PROČ?

  JAK BY SE DAL VYPRÁVĚT ZJEDNODUŠENÝ PŘÍBĚH ANEXE SUDET Z POHLEDU ČECHŮ?

- Lektor se poté ptá žáků ze skupiny 3+4 (německý pohled):

  KDO BYL Z POHLEDU VAŠEHO MATERIÁLU VINÍK, KDO OBĚŤ, KDO HRDINA? PROČ?

  JAK BY SE DAL VYPRÁVĚT ZJEDNODUŠENÝ PŘÍBĚH ANEXE SUDET Z POHLEDU SUDETSKÝCH NĚMCŮ?

KROK 7: Porovnání české a německé verze příběhu s kolektivní pamětí Čechů

- Lektor se nyní vrací k otázce na úvod aktivity – **KROK 2:** CO SE STALO V ZÁŘÍ 1938? PROČ SE TO STALO?.
- Lektor srovnává kolektivní paměť Čechů zachycenou v žákovských odpovědích v **KROK 2** s narativními schématy /VINÍK OBĚŤ HRDINA/ odvozenými z materiálu (**KROK 6**).
- Ptá se žáků:

  KTERÝ Z PŘÍBĚHŮ SE VÍCE PODOBÁ VAŠÍ ODPOVĚDI NA ZAČÁTKU AKTIVITY?

  KTERÁ VERZE PŘÍBĚHU/VÝKLADU UDÁLOSTÍ MÁ BLÍŽE K TOMU, JAK JE ULOŽENA V KOLEKTIVNÍ PAMĚTI ČECHŮ?

  PROČ?

(VOLITELNÉ) KROK 8: Lektor může klást další rozšiřující otázky:

JAK NĚMCI VZPOMÍNAJÍ NA ANEXI SUDET? JAKÉ MOTIVY *(např. vysvobození, materiální vzestup...)* **SE OBJEVUJÍ V MATERIÁLU, KTERÝ SE K ANEXI VZTAHUJE?**

JAK NA ANEXI VZPOMÍNAJÍ ČEŠI? JAKÉ MOTIVY SE U NICH VYSKYTUJÍ? *(např. ponížení, vztek, ztráta, útěk...)*

JAK POPISUJE ČESKÁ (KOMUNISTICKÁ) HISTORIOGRAFIE SITUACI ČECHŮ PO ANEXI A ZA NĚMECKÉ OKUPACE?

JAK SUDETONĚMECKÁ HISTORIOGRAFIE POPISUJE SITUACI ČECHŮ PO ANEXI A ZA NĚMECKÉ OKUPACE?

PROČ SE POHLEDY NA JEDNU UDÁLOST TAK ZÁSADNĚ LIŠÍ?

KROK 9: Závěr

- Závěrečná diskuse nad možnou objektivitou či dobovou poplatností historiografie.
- Při pohledu na dva neslučitelné (avšak vnitřně konzistentní) příběhy o anexi Sudet (oba posílené pracemi historiků) se nabízí otázka, nakolik je historie objektivní vědou a nakolik se do ní promítají dobové vlivy a zájmy.
- Možné otázky:

  SROVNEJTE POHLEDY SUDETONĚMECKÝCH A KOMUNISTICKÝCH HISTORIKŮ NA POSTAVENÍ ČECHŮ ZA PROTEKTORÁTU (materiál 1.2 a 3.2).

  LIŠÍ SE/SHODUJÍ SE?

  PROČ AUTOŘI DOCHÁZÍ K TAKTO PROTICHŮDNÝM ZÁVĚRŮM?

OSLÍ MŮSTEK K FÁZI 3

Pojďme si nyní udělat rychlý průlet důležitými migracemi a událostmi v uplynulém století tak, jak jsou zachyceny na dobových fotografiích.

Pojďme se pokusit ty fotografie dekódovat, vyložit, odhadnout, co a koho ukazují.

FÁZE 3: TŘÍDĚNÍ DOBOVÝCH FOTEK

DOBA TRVÁNÍ: 25 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 1 FOTOGRAFIE ONLINE** (pdf)

METODA: Třídění a periodizace fotek

CÍL: Probuzení zájmu žáků o téma

POSTUP:

- Lektor sdílí na obrazovce žákům červené fotografie ze souboru **LEKCE 1 FOTOGRAFIE ONLINE**.
- Klade otázky:

  KOHO/CO VIDÍTE NA FOTCE?

  JAKOU EMOCI OSOBY NA FOTCE PROJEVUJÍ/JAKOU EMOCI VÝJEV VYVOLÁVÁ?

  KDE/KDY BY TO MOHLO BÝT?

  PROČ SI TO MYSLÍTE? / NA ZÁKLADĚ ČEHO?
- Lektor zpřesňuje žákovské odpovědi, prozrazuje dataci a pointu snímku.
- Pak klade další otázky:

  JAK ASI MOHLO DOJÍT K SITUACI NA SNÍMKU?

  CO K TOMU VEDLO?

  KAM TO VYÚSTILO?
- Žáci brainstormují. Lektor koriguje a zpřesňuje žákovské odpovědi.
- Lektor může vysvětlení doplnit promítnutím (nasdílením obrazovky) příslušné stránky ze souboru **EMIGRACE_IMIGRACE.**

FOTKY – POINTA

	1922, vlak s ruskými uprchlíky před Bolševiky na nádraží v Moravské Ostravě
	Říjen 1938, Kraslice, němečtí obyvatelé města vítají Adolfa Hitlera po anšlusu Sudet
	Říjen 1938, Praha, příjezd českých uprchlíků z anektovaného pohraničí na Wilsonovo nádraží
	1942, Výstavba rafinérie v Záluží u Mostu. Na výstavbě se podílely desítky tisíc "totálně nasazených" pracovníků a válečných zajatců.
	1945. Pražští Němci čekají na deportaci na Strossmayerově náměstí
	1945-1948, čeští osídlovatelé přijíždí do Karlových Varů
	1948, řečtí uprchlíci před občanskou válkou v zemi (ilustrativní snímek)
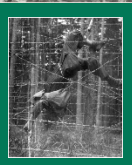	Padesátá léta 20. století, „železná opona" na hranicích Československa s Německem a Rakouskem byla vystavěna na rozkaz Klementa Gottwalda z roku 1953
	1966, student Univerzity 17. listopadu v Praze zápolí se skloňováním v češtině

	1968, fotografie výlohy řeznictví po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa
	1967, Vietnamky v odborném učilišti v Novém Městě na Moravě
	Osmdesátá léta 20. století, kubánští dělníci v Litvínově
	1989. Východoněmečtí uprchlíci se dostávali na ambasádu SRN v Praze všemi způsoby
	2008, ukrajinští dělníci nabízející své služby u pražského výstaviště
	2016, Praha, demonstrace proti uprchlíkům

FÁZE 4: PŘEDSTAVENÍ TÉMATU DALŠÍHO WORKSHOPU, UKONČENÍ

Lektor oznámí téma příštího workshopu: Migrace v českých zemích v letech 1945-48.

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava** x **nuda**
- **líbilo** x **nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré** x **co nebavilo**

Lektor se žáky domluví technikálie následující lekce (organizace, termín, místo).

Výstavba rafinérie v Záluží u Mostu, Na výstavbě se podílely desítky tisíc "totálně nasazených" pracovníků a válečných zajatců. Zdroj: Petrol Media 2015.

LEKCE 2 (online verze)

NĚMCE UŽ JSME VYHNALI, CO TEĎ S JEJICH STATKY? (MIGRACE V LETECH 1945–1948)

Druhá část pětidílného cyklu se podrobněji věnuje krátkému období po 2. světové válce. V letech 1945–1947 se v Československu – na území státu s tehdy 15 miliony obyvatel – zapojilo do migračních procesů přes 5 milionů osob, ať už odsunutých sudetských Němců či lidí, kteří je přišli nahradit. Proč vlastně bylo tak důležité pohraničí rychle osídlit a na kolik se realita osídlení lišila od ideálů z politických programů? Lze dějiny „ohýbat" podle toho, jak se to vládcům hodí, a pokud ano, jak se to dělá? Vedle práce s autentickým materiálem si žáci ukotví téma vzdělávacího programu také geograficky – položí základ vlastní mapě, do níž budou v dalších lekcích zakreslovat vrstvu za vrstvou.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE:	90 minut (2 vyučovací hodiny)
SETUP TŘÍDY:	ideálně do kruhu, lavice ke zdi
VYBAVENÍ:	platforma ZOOM či GOOGLE MEET (jakákoliv platforma umožňující práci ve skupinách), program MALOVÁNÍ
POUŽITÉ SOUBORY:	soubor **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** (pdf), soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf), soubor **EMIGRACE_IMIGRACE** (pdf), **LEKCE 2 SKUPINOVA AKTIVITA** (pdf), soubor **SOCIÁLNĚ ORGANIZOVANÉ VZPOMÍNÁNÍ** (pdf), soubor **LEKCE 2 MAPOVA AKTIVITA** (pdf), soubor **PRAHA MÍSTA PAMĚTI** (pdf)

90

FÁZE 1: REKAPITULACE A PŘEDSTAVENÍ LEKCE

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

METODA: frontál, diskuse

CÍL: Naladit žáky na téma

POSTUP:

KROK 1: Lektor oznámí téma lekce: **Odsun a osídlení pohraničí.**

KROK 2: Lektor stručně představí průběh lekce:

- hádání příběhu osob na fotkách,
- skupinové aktivity obdobné těm v předchozí lekci,
- otisk odsunu Němců v Praze.

KROK 3: Žáci stručně brainstormují nad uplynulou lekcí.

- Lektor klade otázky:

  O ČEM BYLA PŘEDCHOZÍ LEKCE, JAK PROBÍHALA, CO VÁS ZAUJALO?

  JAK BYSTE MINULOU LEKCI POPSALI SPOLUŽÁKŮM, KTEŘÍ SE JÍ NEZÚČASTNILI?

OSLÍ MŮSTEK K FÁZI 3

pojďme se nyní podívat na příběhy několika osob, kt. jsou charakteristické pro poválečnou migraci (patří ke skupinám, které v ní sehrály hlavní role). Pojďme si zároveň zopakovat základní fakta – kolik osob z jakých skupin odkud kam migrovalo.

Lukáš Houdek, cyklus Umění zabíjet, sebevražda německého manželského páru Kutscherových v bytě, Bukov

Lukáš Houdek, cyklus Umění zabíjet, mladá rodina dosídlenců v bytě po Kutcherových, Bukov.

FÁZE 2: PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** (pdf),
soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf),
soubor **EMIGRACE_IMIGRACE** (pdf)

METODA: frontál, brainstorming, diskuse

CÍL: Přitáhnout pozornost žáků blíže k tématu (vzbudit zájem)

POSTUP:

- Lektor promítne PDF graf **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** a klade otázky:

  PODÍVEJTE SE NA PROMĚNU NÁROD. SLOŽENÍ ČESKÉ POPULACE TĚSNĚ PO VÁLCE.

  CO SE STALO? KDO ODCHÁZEL, KDO PŘICHÁZEL? PROČ?

- Lektor promítá fotku po fotce (prioritně červené fotky) z PDF prezentace **MIKROPŘÍBĚHY** (část lekce II). U každé fotky se ptá žáků:

  KDO BY MOHL BÝT ČLOVĚK NA FOTCE?

- Žáci brainstormují.
- Lektor žákům prozradí pointu fotky a příběh osoby (viz níže).
- Lektor promítne příslušné slide z grafu **EMIGRACE_IMIGRACE**, klade žákům otázky související s postavou na fotce – např. u odsunutých Němců se ptá:

  CO BYL ODSUN?

  KOLIK LIDÍ BYLO ODSUNUTO?

  JAK TO PROBÍHALO?

- U osídlenců/reemigrantů atd. se ptá:

  CO BYLO OSÍDLENÍ POHRANIČÍ?

  KDO A KOLIK LIDÍ ODKUD PŘIŠLO?

- Lektor doplňuje žákovské odpovědi.

FOTKY – POINTA

2.1

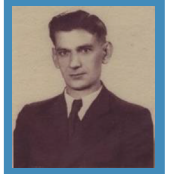

ODSUNUTÝ NĚMEC: LEO ZAHEL

- Narozen v OPAVĚ 1931, **syn tajemníka německých sociálních demokratů.**
- Po vítězství Hitlera, činnost strany v Opavě omezena, rodina se přestěhovala do BRNA.
- Po válce majetek zabaven se slovy "patří národnímu výboru, vše již zadané".
- **Držen v táboře,** rodina odvedena na **nucené práce vč. Lea (14 let).**
- **Nuceni se vystěhovat** z Brna, do tábora, kde lustrováni, zda byli če nebili nacisti (byli soc. dem).

Brněnský pochod smrti

- Cestou byli všem prohledány kufry, zabaveny cennosti.
- Viděl zemřelé po příkopech, slyšel střelbu, ...
- Na hranicích - rakouská stráž nechala lidi projít bez otázek.
- Po odsunu – **Vídeň**, kde rodina zůstala, našla si práci...

GRAF: EMIGRACE_IMIGRACE

SLIDE: Vysídlení sudetských Němců 1945-1953

CO BYL ODSUN?
Vysídlení Němců z pohraničí

POHRANIČÍ PŘED ODSUNEM
3,325 mil. osob (2,7 mil. Němců, 600 000 Čechů)

KOLIK LIDÍ ODEŠLO?
2,8 milionu (cca 95 % Němců)

JAK TO PROBÍHALO?
Divoký odsun („vyhnání"): 5–12/1945, 730 000 osob

Organizovaný odsun („vysídlení", „transfer": 1–11/1946, 1,8 mil. osob

Dodatečný odsun (1947-53). 80 000 osob (odchod antifašistů, sluč. rodin)

KAM ODCHÁZELI?
2/3 americká okupační zóna Německa
1/3 sovětská okup. z. Něm.

POČET OBĚTÍ
15–30 000 (dle spol. ČS-NĚM. komise)

KOLIK NĚMCŮ ZŮSTÁVÁ?
Cca 160 000. Asimilováni, 1953 plošně navráceno ČS občanství.

2.2

ČECH-POCTIVÝ BUDOVATEL/HRANIČÁŘ – FRANTIŠEK VÁŇA

- Narozen 1909 v Pišti (okr. Pelhřimov)
- Září 1945: přišli do České Kamenice, kde se nastěhovali do konfiskovaného domku.
- Duben 1946: p. Váňa podává *Přihlášku k soupisu nepřátelského majetku* a jako národní správce požádal o přidělení domku, v němž bydlel.
- V květnu 1947 získává *Osvědčení o státní a národní spolehlivosti*, je sepsán návrh prodeje domku a stanovena přejímací cena - i s příslušenstvím byla stanovena na **18 202** Kčs. (samotné movité vybavení byla stanovena na **8 347** Kč).

Průměrná měs. mzda v roce 1947 byla 3120 korun.

Průměrná cena za jeden domek byla 37 480 Kč.

GRAF: EMIGRACE_IMIGRACE

SLIDE: Osídlení pohraničí (1945-1950) ČEŠI Z VNITROZEMÍ

KOLIK JICH PŘIŠLO?
Češi z vnitrozemí: 1,5-1,7 mil. (do r. 1947)

STAV OBYVATELSTVA V POHRANIČÍ PO ODSUNU
2,435 mil. osob (800 000 míň než v 1945)

2.4

REEMIGRACE VOLYNŠSKÝCH ČECHŮ, BROUMOVSKO: ALEXANDR STEJSKAL

- Reemigrant, narozen na Volyni.
- Reemigrace r. 1947 na Broumovsko.
- Vraceli se stejně chudí, jako kdysi odcházeli
- Reflexe reemigrace a života na Volyni: ***„Tak vám napíšu holou pravdu: Ne jen, že se o tyto lidi nepostarala, ale ihned po únoru 1948 je tvrdě umlčovala, aby nemohli říci svůj názor na to, co si myslí o soudruhu Stalinovi, Beriovi a spol. Aby nemohli vyprávět o pronásledování poctivých lidí, kteří se řídili svým svědomím, o deportacích celých rodin, které nechtěly vstoupit do kolchozů atd."***

GRAF: EMIGRACE_IMIGRACE

SLIDE: Osídlení pohraničí (1945-1950) REEMIGRANTI

KDO JE REEMIGRANT?

Krajan - Čech dlouhodobě žijící v zahraničí, kt. se po válce vyslyšel volání Beneše k návratu (a získání majetků zejm. v Sudetech)

KOLIK ČECHŮ ŽILO PO VÁLCE V ZAHRANIČÍ?

Přes 2 mil. (1 mil. v USA, 913 00 v Evropě).

KOLIK REEMIGRANTŮ PŘIŠLO?

Celkem 202 000 osob.

MAĎARSKO 72 000

VOLYNĚ 39 000

RUMUNSKO 21 000

FRANCIE (13), RAKOUSKO (11), POLSKO (10), JUGOSL. (5), NĚMECKO (4 000 osob)

2.5

CIKÁN ZE SLOVENSKA – MICHAL ČONKA

- Narozen 1935 na východním Slovensku (Piskorovce).
- Za války se skrývali v lesích, protože je honili gardisté a Němci – pomáhali patrtyzánům.
- Do Čech (Hronova) přišli za prací v r. 1947 – utekli s rodinou před ohromnou bídou na Slovensku po válce.
- Pak se přestěhovali do Teplic.
- V. r. 1951, tedy v 16ti letech začal pracovat v zámečnickém skladu, kde ho kolega, starý Sudeťák Vilke přesvědčil, aby pokračoval v učení.
- Vyučil se v Karlových Varech a vrátil se do Teplic, kde až do vojny pracoval.
- V 56´se vrátil na Slovensko, ale r. 1960 se přihlásil do náboru do vysokých pecí v Ostravě.
- Chvíli makal v hutích, chvíli na statku, pak řídil autobus až do roku 1970, kdy mu zemřela manželka.
- Vrátil se do Čech, jezdil na lodi, po čase i do Hamburku.
- Emigroval, dodnes má pobyt hlášený ve Frankfurtu, ale více žije v Čechách.

GRAF: EMIGRACE_IMIGRACE

SLIDE: Osídlení pohraničí (1945-1950) LIDÉ ZE SLOVENSKA

ROMOVÉ V ČECHÁCH PO VÁLCE

1945: 600-800 osob přežilo holocaust (z cca 6 000)

PŘÍCHOD ROMŮ ZE SLOVENSKA

1947: dle soupisu obyvatelstva již 16 752 Romů (většina pracuje).

PROČ PŘIŠLI?

Aktivní nábory na zbídačeném vých. Slovensku na práci do českého pohraničí.

Zdroj: Němci čekají na deportaci z Prahy v květnu 1945, ČTK.

Stráž severu

Ročník I. — Číslo 8
V Liberci 5. června 1945
1Kč
List Národní fronty v českém pohraničí

Budeme pokračovat v díle, jež začali husité

Závažné projevy náměstka předsedy vlády Jožiho Davida a ministra Zdeňka Nejedlého v Turnově

Zdroj: *Stráž severu I, č. 8.* Liberec: Akční výbor národní fronty v Liberci, 5. 6. 1945, str. 1.

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se podívat, jak tyto procesy (odsun a osídlení pohraničí) vnímali a jak na ně vzpomínají účastníci z různých skupin, které se jich účastnily.

FÁZE 3: TÉMA WORKSHOPU Z PERSPEKTIV RŮZNÝCH AKTÉRŮ

DOBA TRVÁNÍ: 40 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 2 SKUPINOVA AKTIVITA** (pdf)

METODA: skupinová práce s pramenným materiálem (novinové články, fotografie, vzpomínky, beletrie, video/audio)

CÍL: Umožnit žákům porozumět tématu workshopu z perspektivy různých aktérů, uvědomit si neslučitelnost a zároveň oprávněnost existence různých perspektiv.

POSTUP:

KROK 1: Lektor vysvětlí, že skupinová práce má stejný princip jako v minulé lekci.

- Žáci pracují ve shodných skupinách.

KROK 2: Lektor nasdílí odkaz na (a do chatu žákům hodí) soubor **LEKCE 2 SKUPINOVA AKTIVITA** (pdf).

KROK 3: Lektor požádá žáky, ať si soubor otevřou.

- Nyní nastává SKUPINOVÁ AKTIVITA 1.

KROK 4: Žáci jsou vyzváni, ať si v rámci příslušné skupiny nejdříve rozeberou materiál (každý žák pracuje s jedním materiálem/slajdem) a nejdříve si jej individuálně prostudoval a stručně na papír formuloval odpověď na připojenou otázku.

KROK 5: Teprve poté, co jsou všichni žáci seznámeni se svými materiály, se pokusí v rámci skupinové diskuse formulovat odpovědi na OTÁZKY NA SKUPINU (v záhlaví materiálu pro danou skupinu).

KROK 6: Lektor oznámí, že žáci mají na zpracování odpovědí 15 minut (KROK 4 + 5).

- Lektor nyní pošle žáky do samostatných skupinových fór a průběžně je navštěvuje a dovysvětlí zadání či poskytne podporu.

KROK 7: Lektor nyní vyzve jednotlivé skupiny (jejich zástupce), ať představí výsledek své práce.

ČÁST 7.1: NEJPRVE PŘEDSTAVÍ PRÁCI SKUPINY 1 + 2

(POHLED SUDET. NĚMCŮ NA VYSÍDLENÍ – POHLED ČECHŮ NA VYSÍDLENÍ).

OTÁZKY NA SKUPINY

SKUPINA 1 (Sud. němci o válce a vysídlení)

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
2. **JAKÁ BYLA SITUACE SUDET. NĚMCŮ PŘED VÁLKOU?**
3. **JAK SUDET. NĚMCI VNÍMALI SVÉ ZAČLENĚNÍ DO ŘÍŠE?**
4. **JAK SUDET. NĚMCI VNÍMALI VYSÍDLENÍ? CO BĚHEM NĚJ ZAKOUŠELI?**
5. **JAK SUDET. NĚMCI VNÍMALI TY, CO PO VÁLCE PŘIŠLI DO SUDET?**
6. **JAK BYLI VYSÍDLENÍ SUDET. NĚMCI PŘIJATI V NĚMECKU?**

SKUPINA 2 (Češi o Němcích a odsunu)

7. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
8. **JAK ČEŠI PO VÁLCE POHLÍŽELI NA SUDET. NĚMCE?**
9. **JAK ČEŠI ZDŮVODŇUJÍ NUTNOST JEJICH VYSÍDLENÍ?**
10. **ČEHO SE TÍM MĚLO DOSÁHNOUT?**

- Lektor poté oběma **skupinám 1+2** klade „křížové dotazy“:

JAK NA SEBE ČEŠI A SUDET. NĚMCI MOHLI NAVZÁJEM POHLÍŽET?

JAK A PROČ MOHLI PO VÁLCE ČEŠI POHLÍŽET NA SUDETSKÉ NĚMCE A PROČ?

JAK A PROČ MOHLI PO VÁLCE SUDET. NĚMCI POHLÍŽET NA ČECHY A PROČ?

ČÁST 7.2: POTÉ PŘEDSTAVÍ PRÁCI SKUPINY 3 + 4 (IDEÁL OSÍDLENÍ + REALITA OSÍDLENÍ)

OTÁZKY NA SKUPINY

SKUPINA 3 (Osídlení – ideál, program)

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
2. **PROČ BYLO DŮLEŽITÉ POHRANIČÍ PO VYSÍDLENÍ SUDET. NĚMCŮ RYCHLE OPĚTOVNĚ OSÍDLIT?**
3. **JAKÁ RIZIKA HROZILA, KDYBY SE TO NEPODAŘILO?**
4. **JAK BY MĚL VYPADAT IDEÁLNÍ OSÍDLENEC? – KDO JE TO, KE KOMU JE PŘIROVNÁVÁN, JAKÉ MÁ VLASTNOSTI?**

SKUPINA 4 (Osídlení – realita, osídlenci)

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
2. **JAKÉ MOHLI BÝT POHNUTKY OSÍDLENCŮ PRO PŘÍCHOD DO POHRANIČÍ?**
3. **PROČ NEBYLI VYSÍDLENI VŠICHNI SUDETŠTÍ NĚMCI?**
4. **KDO VŠECHNO DO POHRANIČÍ PŘICHÁZEL A JAKÉ VZTAHY PANOVALY MEZI JEDNOTLIVÝMI SKUPINAMI OBYVATEL POHRANIČÍ?**
5. **KDE SE VZALI V POHRANIČÍ ROMOVÉ A JAK SE NA NĚ POHLÍŽELO?**

- Lektor poté oběma **skupinám 3+4** klade „křížové dotazy":

JAK A V ČEM SE LIŠIL IDEÁL OSÍDLENÍ OD REALITY?

PODAŘILO SE POHRANIČÍ OSÍDLIT IDEÁLNÍMI OSÍDLENCI? PROČ NE?

KROK 8: Lektor poté skupinovou práci rekapituluje chronologicky jako příběh a klade žákům doplňující (rekapitulační) otázky:

CO VEDLO ŘADU SUDET. NĚMCŮ K PŘÍKLONU K NACISMU?

CO VEDLO ČECHY K VYSÍDLENÍ NĚMCŮ?

JAK SOUVISÍ VYSÍDLENÍ SUDET. NĚMCŮ S PROCESEM OSÍDLENÍ POHRANIČÍ?

JAKÉ BYLY HLAVNÍ DŮVODY PRO OSÍDLENÍ POHRANIČÍ?

KÝM IDEÁLNĚ MĚLO BÝT POHRANIČÍ OSÍDLENO A PROČ?

KDO VE SKUTEČNOSTI TVOŘIL SPOLEČNOST POHRANIČÍ?

JAKÉ VZTAHY PANOVALY MEZI SKUPINAMI OBYVATEL POHRANIČÍ?

Zdroj: WIEDEMANN, Andreas. *'Komm mit uns das Grenzland aufbauen!'* Essen: Klartext-Verlag, 2007, titulní strana.

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nyní blíže podívat na jeden ze způsobů budování či konstruování **kolektivní paměti** – *sociálně organizované vzpomínání a zapomínání* – a na to, jak se tento jev promítá do veřejného prostoru (ulic, měst, regionů).

FÁZE 4: MAPOVÁ AKTIVITA:
sociálně organizované vzpomínání a zapomínání

DOBA TRVÁNÍ: 20 minut

METODA: skupinová práce se slepou mapou, diskuse

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **SOCIÁLNĚ ORGANIZOVANÉ VZPOMÍNÁNÍ** (pdf), soubor **LEKCE 2 MAPOVA AKTIVITA** (pdf)

CÍL: pochopení principu a funkce sociálně organizovaného vzpomínání/zapomínání

ČÁST A – REKAPITULACE

KROK 1: Lektor rekapituluje:

- V lekci 1 jsme narazili na pojem **kolektivní paměť**.
- Lektor se ptá žáků:

TIP: rychle projet, moc se na tom nezasekávat.

CO JE KOLEKTIVNÍ PAMĚŤ?
(odp: způsob, jak členové nějakého společenství vzpomínají na nějakou historickou událost)

MYSLÍTE, ŽE LZE KOLEKTIVNÍ PAMĚŤ FORMOVAT? (tj. „PROGRAMOVAT", CO SI ČLENOVÉ DANÉHO SPOLEČENSTVÍ MAJÍ PŘIPOMÍNAT A JAK MAJÍ NĚJAKOU HISTORICKOU UDÁLOST CHÁPAT?

TIP: volná otevřená diskuse/brainstorming

KROK 2: Lektor uvede: pojďme se na to nyní podívat blíže na příkladu jednoho náměstí v Žatci.

ČÁST B – PREZENTACE – SOCIÁLNĚ ORGANIZOVANÉ VZPOMÍNÁNÍ A ZAPOMÍNÁNÍ

KROK 3: Lektor nasdílí/promítne dokument **SOCIÁLNĚ ORGANIZOVANÉ VZPOMÍNÁNÍ** a na příkladu proměn názvu náměstí v Žatci s žáky diskutuje, co to je „sociálně organizované vzpomínání/zapomínání".

- Klade otázky:

K ČEMU SE ODKAZUJÍ NÁZVY NÁMĚSTÍ? CO MAJÍ SPOLEČNÉHO?

VARIANTA: PO KOM/ČEM JSOU ČASTO POJMENOVÁNA VÝZNAMNÁ NÁMĚSTÍ ČI ULICE?
(osobnosti čs. dějin a mytologie s významným statusem v kolektivní paměti českého národa)

Žatec (Saaz) - Adolf Hitler Platz, 1938.
Zdroj: HLAVÁČEK, Petr; KOPICA Jiří.
Zmizelé Čechy – Žatec, Praha: Paseka, 2010.

Žatec - Náměstí VŘSR, 1949.
Zdroj: MALLOTA, Petr et al. *Žatec ve třetím odboji*. Praha: ÚSTR, 2010.

PROČ MYSLÍTE, ŽE V ŽATCI PO 2. SVĚT. VÁLCE PŘEJMENOVALI NÁMĚSTÍ ADOLFA HITLERA NA NÁMĚSTÍ VŘSR?

VARIANTA: Obecněji - PROČ MYSLÍTE, ŽE SE TO DĚJE?
(upevňování idealizovaného obrazu minulosti --- kolektivní paměť: idealizovaná minulost dané skupiny)

CO MĚLO BÝT ZMĚNOU NÁZVU ZAPOMENUTO? PROČ?

CO MĚLO BÝT NAOPAK PŘIPOMENUTO? PROČ?
Co se mělo připomínat za války? Co za socialismu? Co nyní?

NAPADÁ VÁS JAK? KDO MŮŽE MÍT ZÁJEM TO DĚLAT, PROČ, JAKÝM ZPŮSOBEM?
(stát, představitelé vládnoucí nomenklatury či ideologie).

JAKÝMI DALŠÍMI ZPŮSOBY MŮŽE STÁT ORGANIZOVAT/FORMOVAT/TVAROVAT KOLEKTIVNÍ PAMĚŤ?
přepisování nápisů i okázalé vítání reemigrantů apod., možno i důležité proslovy, ceremonie atd. – veřejná prostranství jako místa pro sebereprezentaci (dnes máme kromě médií i internety, náměstí atd. tenhle význam částečně ztrácejí, ale dříve významné dějiště, místo telky)

JAKÉ DALŠÍ „NOSIČE KOLEKTIVNÍ PAMĚTI" VÁS NAPADAJÍ? (V ČEM DALŠÍM SE UCHOVÁVÁ, ODRÁŽÍ?)
(odp: umění, literatura, vizuál, fotky, filmy, obrazy, noviny, texty... také historické práce – viz např. zcela odlišné vykreslení situace Čechů za Protektorátu u komunistických a sudetoněmeckých historiků)

ZKUSTE ŘÍCT JMÉNA 3-5 NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH NÁMĚSTÍ V PRAZE.

BOXÍK PRO LEKTORA:
SOCIÁLNĚ ORGANIZOVANÉ VZPOMÍNÁNÍ A ZAPOMÍNÁNÍ

Jedním z mechanismů budování stále nové „kolektivní paměti" je „sociálně organizované zapomínání" a „sociálně organizované vzpomínání".

Sociálně organizované ZAPOMÍNÁNÍ je záměrné vylučování, potlačení, represe některých prvků minulosti. Současně s ním probíhá sociálně organizované VZPOMÍNÁNÍ – tedy záměrné vymýšlení, zdůrazňování a popularizace určitých prvků minulosti a současnosti. Úkolem těchto souběžných procesů, je legitimizace nového, „čistšího" uspořádání představované režimem, který tento proces organizuje.

Organizované zapomínání a vzpomínání se projevuje v propagandě, způsobu psaní o předchozích režimech či historických obdobích, odstraňováním starých pomníků a budováním nových, ale také přejmenováváním názvů budov, ulic, čtvrtí i celých měst (o tomto fenoménu píše např. Nancy Wingfield, The Politics of Memory).

ČÁST C: TIPOVÁNÍ NÁZVŮ MĚST

Lektor uvede, že změny názvů se netýkají jen náměstí či ulic, ale i celých měst či regionů.

POSTUP:

1. **ZDROJ MAPKY: SOUBOR LEKCE 2 MAPOVÁ AKTIVITA,** slide **MAPA**
2. **ZKOPÍROVAT DO PROGRAMU MALOVÁNÍ 3D**
   - **Velikost plátna:** 125 %
   - **Nástroj:** ŠTĚTEC NA OLEJOMALBU
   - **Tloušťka:** 15 px
   - Kapátkem vzít barvu z nápisů na mapě
3. **KLÁST ŽÁKŮM OTÁZKY Z MAPY**

   TIPNĚTE, JAK SE MĚSTO (SAATZ, AUSSIG...) JMENUJE DNES?

   V JAKÉM REGIONU SE NACHÁZÍ?

   JAKÁ NÁRODNOST VNĚM PŘEVLÁDALA PŘED VÁLKOU?

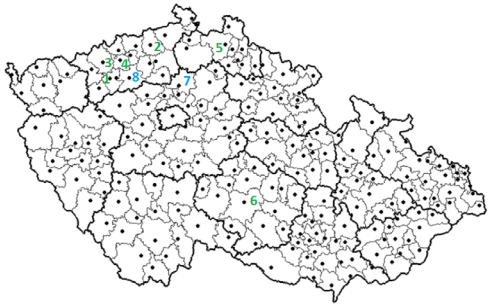

	NĚMECKÝ NÁZEV	ČESKÝ NÁZEV	PŘEVLÁDAJÍCÍ NÁRODNOST
1	Saatz	Žatec	Němci
2	Aussig	Ústí nad Labem	Němci
3	Komotau	Chomutov	Němci
4	Bruck	Most	Němci
5	Reichenberg	Liberec	Němci
6	Leitmeritz	Litoměřice	Němci
7	Melnik	Mělník	Češi
8	Laun	Louny	Češi

4. ROVNOU ZAKRESLOVAT DO MAPY

5. NA KONCI LEKTOR NASDÍLÍ SLIDE MĚSTA DLE PŘEVLÁDAJÍCÍ NÁRODNOSTI

MOŽNÉ ROZŠÍŘENÍ/POKRAČOVÁNÍ :

Lektor vyzve žáky, ať sami jmenují nějaká místa, o nichž ví, že došlo ke změně názvu. Města, ulice, čtvrti apod.

Klade otázky:

JAK VNÍMÁTE TOTO PŘEJMENOVÁNÍ? VÍTÁTE JEJ, NEBO JE VÁM TO LHOSTEJNÉ?

DOČKÁ SE TAKOVÉ MÍSTO DALŠÍHO PŘEJMENOVÁNÍ? JAK BY SE MOHLO JMENOVAT? PROČ?

VARIANTA: DALŠÍ MĚSTA

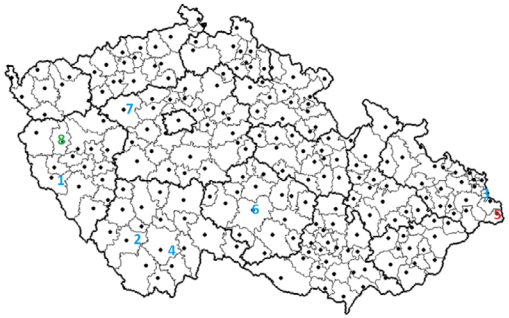

	NĚMECKÝ NÁZEV	ČESKÝ NÁZEV	PŘEVLÁDAJÍCÍ NÁRODNOST
1	Taus	Domažlice	Češi
2	Prachatitz	Prachatice	Češi
3	Teschen	Český Těšín	Češi
4	Budweis	České Budějovice	Češi
5	Jablunkau	Jablunkov	Poláci
6	Iglau	Jihlava	Češi
7	Rakonitz	Rakovník	Češi
8	Mies	Stříbro	Němci

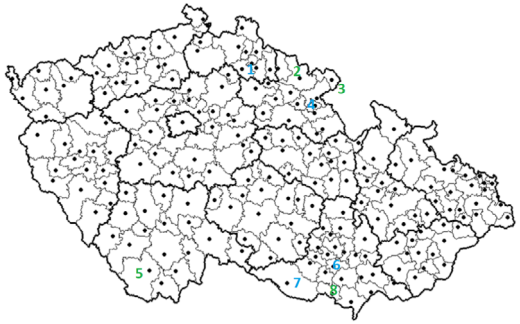

	NĚMECKÝ NÁZEV	ČESKÝ NÁZEV	PŘEVLÁDAJÍCÍ NÁRODNOST
1	Turnau	Turnov	Češi
2	Trautenau	Trutnov	Němci
3	Braunau	Broumov	Němci
4	Nachod	Náchod	Češi
5	Krumau an der Moldau	Český Krumlov	Němci
6	Brünn	Brno	Češi
7	Znaim	Znojmo	Češi
8	Nikolsburg	Mikulov	Němci

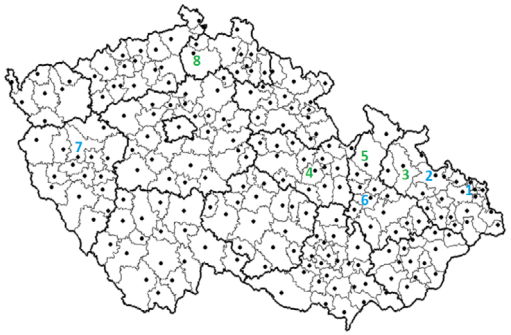

	NĚMECKÝ NÁZEV	ČESKÝ NÁZEV	PŘEVLÁDAJÍCÍ NÁRODNOST
1	Ostrau	Ostrava	Češi
2	Troppau	Opava	Češi
3	Freudenthal	Bruntál	Němci
4	Zwittau	Svitavy	Němci
5	Mährisch Schönberg	Šumperk	Němci
6	Olmütz	Olomouc	Češi
7	Pilsen	Plzeň	Češi
8	Böhmisch Leipa	Česká Lípa	Němci

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nakonec podívat, jak se tyto procesy projevily v Praze, jak se otiskly do pražského veřejného prostoru, jaká místa na ně upomínají.

FÁZE 5: OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE

DOBA TRVÁNÍ: 10 minut

METODA: Diskuse, brainstorming

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **PRAHA MÍSTA PAMĚTI** (pdf)

CÍL: Ujasnit žákům, jak a kde se daný fenomén promítl do Prahy a jejího obyvatelstva

POSTUP:

KROK 1: Lektor sdílí jednu po druhé fotografie z PDF souboru **PRAHA MÍSTA PAMĚTI**, které se pojí s daným obdobím.

- Klade otázky:

  POZNÁVÁTE DŮM ČI LOKALITU?

  KDE TO JE?

  CO JE TAM DNES, JAK TO TAM DNES VYPADÁ?

  CO TAM BYLO TEHDY? JAK TO SOUVISÍ S DNEŠNÍ LEKCÍ?

- Žáci brainstormují, lektor případně prozrazuje správnou odpověď.

KROK 2: Lektor s žáky diskutuje o dalších místech paměti v Praze.

- Ptá se:

  ZNÁTE V PRAZE DALŠÍ MÍSTA, KTERÁ S TÍMTO OBDOBÍM SOUVISÍ (např. místa pogromů, shromaždiště, dočasné ubytovny, školy atd.)?

  KTERÁ, KDE, JAK SOUVISÍ S TÍMTO OBDOBÍM?

2.1		MALÝ BERLÍN – PRAHA 7 1945: Vysídlování Němců z „malého Berlína“ Holešovicích, ulice U Smaltovny
2.2.	 	STROSSMAYEROVO NÁMĚSTÍ – PRAHA 7: Pohled ze stejného místa v r. 1945 a 2020.
2.3		HAGIBOR – PRAHA 10: Za 1. republiky zde bylo sídlo židovského sportovního klubu Hagibor.
2.4	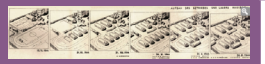	Koncem II. světové války byl areál přeměněn v internační tábor pro osoby ve smíšeném manželství se Židy
2.5		Hagibor - stav lokality 2015
2.6		Vizualizace 2019: Developerský projekt Hagibor společnosti Crestyl nabídne až 650 nových bytů.
2.7		STRAHOVSKÝ STADION – PRAHA 6: 1945: Koncentrační tábor č. 10 pro německé civilisty.
2.8	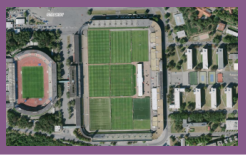	Strahovský stadion v roce 2020.

2.9		BOŘISLAVKA – PRAHA 6: Budova biografu na Bořislavce (roh Kladenské ulice a náměstí Bořislavka) - místo masakru 42 náhodně zatčených Němců (1945/2020).
2.10		1945: Masakr na Bořislavce - zastřelení byli dodatečně přejížděni nákladním autem (viz dokument Zabíjení po česku).
2.11		Stav v roce 2020: Vlevo místo od kterého se střílelo, vpravo místo popravy.
2.12		Místo masakru, stav 2020.
2.13		MODŘANY – PRAHA 10: 1945: Sběrné středisko národní bezpečnosti v Modřanech
2.14		1945: Němci čekají na transport na nádraží v Modřanech, odkud bylo vypraveno 16 transportů s téměř 20 tisíci německými obyvateli z Prahy a okolí.

FÁZE 6: PŘEDSTAVENÍ TÉMATU DALŠÍHO WORKSHOPU, UKONČENÍ

Lektor oznámí téma příštího workshopu: Migrace v českých zemích za socialismu (1948-89).

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava x nuda**
- **líbil x nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré x co nebavilo**

Lektor se žáky domluví technikálie následující lekce (organizace, termín, místo).

LEKCE 3 (online verze)

VYBUDUJME SPRAVEDLIVÝ SVĚT! (MIGRACE ZA SOCIALISMU)

Třetí část pětidílného cyklu se zaměřuje na období socialismu mezi roky 1948 až 1989. Po odsunu Němců z pohraničí se Československo potýká s nedostatkem pracovních sil, který se s postupující industrializací stupňuje. Země zároveň aktivně podporuje rozvojové země sympatizující se sovětským blokem. Občané těchto zemí v Československu nachází útočiště před válkami, příležitost získat vzdělání a osvojit si moderní technologie i zaměstnání, jehož prostřednictvím mohou podporovat své rodiny. Ve dvou velkých migračních vlnách – po roce 1948 a 1968 – z Československa zároveň statisíce lidí uteče – před politickou perzekucí i za vidinou lepšího života. Jak na svůj příchod Československa vzpomínají řečtí uprchlíci, afričtí studenti nebo pracovníci z Vietnamu? Jak na jejich peripetie pohlíželi čeští občané? A jak se vedlo Čechům, kteří emigrovali na Západ? Žáci budou opět analyzovat autentické a unikátní materiály, které na socialistické Československo umožňují pohlédnout z perspektiv, o kterých se doposud příliš nemluví. Žáci také obohatí mapu o další vrstvy, které usnadní porozumět souvislostem mezi pohyby obyvatelstva, rozmístěním klíčového průmyslu a ekonomickým rozvojem země.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE:	90 minut (2 vyučovací hodiny)
VYBAVENÍ:	platforma ZOOM či GOOGLE MEET (jakákoliv platforma umožňující práci ve skupinách), program MALOVÁNÍ
POUŽITÉ SOUBORY:	soubor **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** (pdf), soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf), soubor **EMIGRACE_IMIGRACE** (pdf), soubor **LEKCE 3 SKUPINOVA AKTIVITA** (pdf), soubor soubor **LEKCE 3 MAPOVA AKTIVITA** (pdf), soubor **PRAHA MÍSTA PAMĚTI** (pdf)

FÁZE 1:
REKAPITULACE A PŘEDSTAVENÍ LEKCE

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

METODA: frontál, diskuse

CÍL: Naladit žáky na téma

POSTUP:

KROK 1: Lektor oznámí téma lekce: **MIGRACE ZA SOCIALISMU.**

KROK 2: Lektor stručně představí průběh lekce:

- hádání příběhu osob na fotkách
- skupinové aktivity obdobné těm v předchozí lekci
- mapová aktivita + otisk socialistické migrace v Praze

KROK 3: Žáci stručně brainstormují nad uplynulou lekcí.

- Lektor klade otázky:

  O ČEM BYLA PŘEDCHOZÍ LEKCE, CO VÁS ZAUJALO?

  KDO Z ČECH PO VÁLCE ODCHÁZEL, KDO NAOPAK PŘICHÁZEL?

KROK 4: Žáci stručně brainstormují nad tématem dnešní lekce.

- Lektor klade otázky:

  CO SE VÁM VYBAVÍ, KDYŽ SE ŘEKNE SOCIALISMUS V ČESKOSLOVENSKU? / CO TO BYLO ZA DOBU, ČÍM SE VYZNAČOVALA?

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nyní podívat na příběhy několika osob z různých skupin migrujících za socialismu.

Železná opona zbudovaná v padesátých letech 20. století měla útěkům československých občanů na Západ.
Foto: Archiv bezpečnostních složek.

Zdroj: *Conference Programme: Historicizing "Whiteness" in Eastern Europe and Russia* [online]. Exeter: Department of History, College of Humanities, University of Exeter, 2019.

FÁZE 2: PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** (pdf),
soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf),
soubor **EMIGRACE_IMIGRACE** (pdf)

METODA: brainstorming

CÍL: Přitáhnout pozornost žáků blíže k tématu (vzbudit zájem)

POSTUP:

KROK 1: Lektor nejdříve mapuje povědomí žáků o tématu.

- Klade otázky:

  CO SE ZMĚNILO S NÁSTUPEM SOCIALISMU?

  KDO ZA SOCIALISMU ODCHÁZEL, KDO PŘICHÁZEL?

  PROČ?

- Žáci brainstormují.

KROK 2: Lektor promítá fotku po fotce (prioritně červené fotky) z prezentace **MIKROPŘÍBĚHY** (část lekce II).

- U každé fotky se ptá žáků:

  KDO BY MOHL BÝT ČLOVĚK NA FOTCE?

- Žáci brainstormují.
- Poté lektor objasní životní příběh dané osoby a propojuje jej s migračními procesy (otázky a základní data viz tabulka níže).

FOTOGRAFIE – POINTA

3.2	**ŘEKOVÉ, RODINA SAMARASOVÝCH – KOFOLA** **KOSTAS SAMARAS** 1940–2015 • Rodák z řecké vesnice Vrachos v pohoří Grammos. • Zemi opustil kvůli občanské válce. • V ČSSR vyrůstal v dětském domově, pracoval v zemědělství jako agronom. • Po převratu v roce 1989 začal dovážet řeckou zeleninu. • Aby sehnal peníze, musel dát do zástavy chalupu, zahrádku i garáž. • Obchod se zeleninou moc neprosperoval. • Až později začali dovážet citronový koncentrát. **Zakladatel Kofoly** V roce 1993 koupili v Krnově malou sodovkárnu olomouckého podniku Nealko. Později z této sodovkárny vznikla společnost Santa nápoje, která v roce 2000 začala stáčet Kofolu. • 2002 Santa koupila ochranné známky a původní receptury Kofoly od farmaceutické firmy Ivax Pharmaceuticals (dříve Galena), společnost se přejmenovala na Kofola, a.s a její sídlo se dodnes nachází v Krnově.	**SOUBOR:** **EMIGRACE_IMIGRACE** **SLIDE:** **IMIGRACE ZA SOCIALISMU** **VĚDĚLI JSTE, ŽE ČSR BRALA UPRCHLÍKY?** **ODKUD PŘICHÁZELI?** 1948–50: **Řečtí uprchlíci-komunisté** před občanskou válkou mezi royalisty a komunisty – cca 12 000 osob, většina zůstala až do 80. let; 1956: **100 vietnamských sirotků** a dětí viet. vojáků (odchod 1958); 80. LÉTA: **56 namibijských dětí** (odchod poč. 90. let). **CO TÍM REŽIM SLEDOVAL?** Demonstrace solidarity s komunistickým hnutím v zahraničí.
3.5 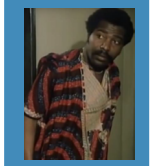	**AFRICKÝ STUDENT ZA SOCIALISMU – JOSEPH DIELLE („MIREČEK Z BÁSNÍKŮ“)** Narozen v Konžské republice. Pochází z velké rodiny (má 19 sourozenců, otec se dožil 104 let). Pracoval v konžské televizi jako novinář. V letech 1982-84 studoval režii na FAMU v Praze. (na podnět čs. velvyslance). Obsazen do role Mirečka ve filmech Dušana Kleina *Jak básníci přicházejí o iluze* (1984) a *Jak básníkům chutná život* (1987). Dle vlastních slov si v ČSSR užíval život, dívky i dolary, jediné, čeho se prý bál, byl rasismus. V konžských občanských válkách (90. léta) přišel o všechno. Působil v politice. V Kongu se stal ředitelem soukromé televize DVS+.	**SOUBOR:** **EMIGRACE_IMIGRACE** **SLIDE:** **IMIGRACE ZA SOCIALISMU** **VĚDĚLI JSTE, ŽE SE DO ČSR JEZDILO STUDOVAT?** **ODKUD STUDENTI POCHÁZELI?** **STUDENTI:** Zejména ze spřátelených soc. zemí a dekonlonizovaných rozvojových zemí Afriky, Jižní Ameriky a Blízkého východu ve sféře zájmu soc. bloku. Celkově tisíce osob. V letech 1961–74 pro ně zřízena USL (Uni 17. listopadu). **UČŇOVÉ A PRAKTIKANTI:** Stovky pracovně-studijní programy (**Vietnamští** praktikanti 1957-77 – několik **tisíc** osob), **Angola**, **Laos**, **Severní Korea** (**stovky** osob). **CO TÍM REŽIM SLEDOVAL?** **STUDENTI:** Geopolitické zájmy: budování kontaktů s elitami v postkoloniálních zemích ve sféře zájmu soc. bloku. **UČŇOVÉ A PRAKTIKANTI:** „Internacionální rozvojová pomoc“ – předat know-how spřátelených soc. zemím + výměnou za práci v ČS podnicích.

3.6

VIETNAMŠTÍ PRACOVNÍCI – PANÍ HAN – ÚČASTNICE PRACOVNĚ-STUDIJNÍHO PROGRAMU

Narozena 1959.

V roce 1981 přicestovala do Československa na práci v lihovaru.

Krátce po příjezdu otěhotněla, za což měla být (na základě ČS-Vietnamské mezivládní dohody) „potrestána" vypovězením zpět do Vietnamu, neboť těhotenství považovala ČS strana za „zdravotní komplikaci" omezující pracovní výkon.

Jako svobodné matce jí i její rodinu (otec byl válečný invalida) ve Vietnamu čekalo morální odsouzení a patrně život na okraji společnosti.

Za pomoci českých a vietnamských přátel se jí nakonec podařilo v Čechách zůstat – porodila dceru, našla si bydlení a práci v zakázkovém pražském krejčovství.

Stále žije v Praze a podniká v oblasti módního návrhářství.

Její příběh – skutečnost, že se jí podařilo vyhnout v těhotenství repatriaci – je výjimečná – desítky Vietnamek, které v 80. letech přicestovaly do ČSSR za prací a otěhotněly, se musely vrátit domů.

SOUBOR: EMIGRACE_IMIGRACE
SLIDE: IMIGRACE ZA SOCIALISMU

VĚDĚLI JSTE, ŽE SE DO ČSSR JEZDILO ZA PRACÍ?

ODKUD ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍCI PŘICHÁZELI?

Vietnam – 80. léta: **70–120 000 osob**;

Polsko – od pol. 60. let, vrchol 1973, kdy přes **21 700 osob**, poté postupné stahování;

Kuba – 1979–89, **23 160 osob**;

(méně **Bulharsko**, **Maďarsko**, **Mongolsko**, dokonce i kapitalistický **Kypr**)

1989: v ČS podnicích je **46 000 cizinců**.

1993: pouze cca **1500** osob.

CO TÍM REŽIM SLEDOVAL?

Cizinci přicházeli pracovat (a učit se) na základě mezivládních dohod „proletářský internacionalismus". **V 80. letech** pouhá zástěrka, **skutečná motivace** na straně ČSSR **byl zájem o levnou prac. sílu**.

3.11

POLITIČTÍ EMIGRANTI PO 48 – FERDINAND PEROUTKA

1895-1978

Český novinář, přítel Karla Čapka.

Redaktor a komentátor řady prvorepublikových periodik (Lidové noviny, Tribuna), šéfredaktor revue Přítomnost.

Za války vězněn.

Po válce šéfredaktor Svobodných novin, krátce poslanec za ČS stranu národně socialistickou.

V dubnu 1948 odešel – nejprve do Anglie, poté do USA.

Byl významným představitele ČS exilu, **členem Svobodné Rady Československa a autor její ustavující deklarace**.

V r. 1951-61 **vedl české oddělení Radia Svobodná Evropa** v Mnichově.

O sporech Čechoslováků v exilu prohlásil: ***„Přiznám se, že začínám mít strach, že tahle imigrantská garnitura nám všechno prohraje... ti lidé nedovedou myslit na nic jiného než na sebe a k moci jdou i přes mrtvoly."***

Po odchodu z Rádia Svobodná Evropa postupně rezignoval na politickou činnost a stáhl se do ústraní.

Zemřel v New Yorku, r. 1991 byly ostatky pohřbeny na Vyšehradě.

SOUBOR: EMIGRACE_IMIGRACE
SLIDE: EMIGRACE ZA SOCIALISMU

KOLIK LIDÍ EMIGROVALO PO ROCE 1948?

Odhady: 40 – 250 000 osob

KDO, PROČ A KAM ODCHÁZELI?

KDO: často elity

PROČ: obava z útlaku KSČ

KAM: Převážně USA, kde působí v exilových organizacích, často věří v brzký návrat do ČSR po pádu režimu (který nenastává). Postupná asimilace (amerikanizace).

3.12

EKONOMIČTÍ EMIGRANTI PO 68 – MANŽELÉ SMETANOVI

Z ČSSR vycestovali legálně koncem 70. let – získali povolení cestovat na dovolenou do Západního Německa a už se nevrátili.

Manžel zanechal v ČSSR dceru z prvního manželství. Pouta se zpřetrhala, od té doby ji vídá max. 1 x ročně

Motivací byly peníze - původně chtěli do USA:

„Můj muž je betonář, vyjeli jsme, abychom vydělali hodně dolarů. Je nám jedno kde budeme v Americe. Pudem makat třeba i na Aljašku, tam prej na akord pohádkově platěj."

V prvních dnech v Německu jim pomohl rodinný přítel – zažádat o azyl, najít ubytování a práci, rychle se naučit německy.

Sny o USA je opustili a po 5 letech se postavili na vlastní nohy: založili si malý zámečnický podnik, po čase získali německé občanství.

Do Čech se vrátit nehodlají:

„Tady jsme doma. U vás sedí na vysokých postech komunističtí zločinci. Když vidím všechny ty skandály, které se tady u vás dějou, spíš očekávám další vlnu emigrace,"

říká s úsměvem pan Smetana.

SOUBOR: EMIGRACE_IMIGRACE
SLIDE: EMIGRACE ZA SOCIALISMU

KOLIK LIDÍ EMIGROVALO PO ROCE 1968?

Odhady: 100 – 230 000 osob

KDO, PROČ A KAM ODCHÁZELI?

KDO: často obyčejní lidé

PROČ: deziluze z 1968, snaha se uplatnit a ekonomicky si polepšit

KAM: Převážně západní Evropa (dominantně Německo), kde snaha o rychlou integraci (jazyk a práce), skepse ke zlepšení situace v ČSSR.

VOLITELNÉ K DOPLNĚNÍ

KROK 4: Lektor doplňuje další formy migrace za socialismu:

IMIGRACE

- **Rodinná migrace** 1948-89 (sloučení rodiny, sňatky) - **75 127** lidí.
- **Invaze vojsk Varšavské smlouvy 1968** - srpen: odhadem **500 000** vojáků SSSR, PLR, Maďarska, Bulharska. Říjen: odchod, zůstává 75 000 vojáků SSSR (+ rodiny – celkem přes **110 000** osob). Odchod 1991.

EMIGRACE

- **Odchod Židů do Palestiny** 1948-50 – kolem **19 000** osob, poté emigraci KSČ přestane umožňovat.
- **Průběžné odcházení Němců** 1948-89 – legálně se odstěhovalo min. **60 000** osob.

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se opět podívat, jak tyto migrace vnímali a jak na ně vzpomínají účastníci z různých skupin, jak se otiskly do jejich kolektivní paměti. (Jak se třeba socialistické pracovní pobyty Vietnamců v ČSSR otisklo do kolektivní paměti českých Vietnamců).

FÁZE 3: TÉMA WORKSHOPU Z PERSPEKTIV RŮZNÝCH AKTÉRŮ

DOBA TRVÁNÍ: 40 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 3 SKUPINOVA AKTIVITA** (pdf)

METODA: skupinová práce s pramenným materiálem (novinové články, fotografie, vzpomínky, beletrie, video/audio)

CÍL: Umožnit žákům porozumět tématu workshopu z perspektivy různých aktérů, uvědomit si neslučitelnost a zároveň oprávněnost existence různých perspektiv.

POSTUP:

KROK 1: Lektor vysvětlí, že skupinová práce má stejný princip jako v minulé lekci.

- Žáci pracují ve shodných skupinách.

KROK 2: Lektor nasdílí odkaz na (a do chatu žákům hodí) soubor **LEKCE 3 SKUPINOVÁ AKTIVITA** (pdf).

KROK 3: Lektor požádá žáky, ať si soubor otevřou. Nyní nastává **SKUPINOVÁ AKTIVITA 1.**

KROK 4: Žáci jsou vyzváni, ať si v rámci příslušné skupiny nejdříve rozeberou materiál (každý žák pracuje s jedním materiálem/slajdem) a nejdříve si jej individuálně prostudoval a stručně na papír formuloval odpověď na připojenou otázku.

KROK 5: Teprve poté, co jsou všichni žáci seznámeni se svými materiály, se pokusí v rámci skupinové diskuse formulovat odpovědi na **OTÁZKY NA SKUPINU** (v záhlaví materiálu pro danou skupinu).

KROK 6: Lektor oznámí, že žáci mají na zpracování odpovědí 15-20 minut (KROK 4 + 5).

- Lektor nyní pošle žáky do samostatných skupinových fór a průběžně je navštěvuje a dovysvětlí zadání či poskytne podporu.

KROK 7: Lektor nyní vyzve jednotlivé skupiny (jejich zástupce), ať představí výsledek své práce.

- Klade skupinám dotazy:

OTÁZKY NA SKUPINY:

SKUPINA 1 - EMIGRACE

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
2. **BYLO MOŽNÉ ZE ZEMĚ LEGÁLNĚ ODEJÍT?**
3. **PROČ LIDÉ ZA SOCIALISMU EMIGROVALI, KAM A CO TAM DĚLALI?**
4. **ZMĚNILY SE MOTIVY EMIGRACE PO ROCE 1948 A 1968?**
5. **JAK KOMUNISTICKÝ REŽIM VYOBRAZOVAL EMIGRANTY?**

SKUPINA 2 – ŘEČTÍ UPRCHLÍCI

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
2. **JAKÝ BYL CHARAKTER TÉTO MIGRACE? (humanitární/studijní/pracovní)**
3. **PODPOROVAL KOMUNISTICKÝ REŽIM TUTO MIGRACI? CO TÍM SLEDOVAL?**
4. **JAKÉ PROBLÉMY PROVÁZELO SOUŽITÍ ŘEKŮ A ČECHŮ? PODAŘILO SE JE PŘEKONAT?**
5. **PROJEVOVAL SE V SOUVISLOSTI S ŘECKÝMI UPRCHLÍKY RASISMUS?**

SKUPINA 3 - UNIVERZITA 17. LISTOPADU

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
2. **JAKÝ BYL CHARAKTER TÉTO MIGRACE? (humanitární/studijní - rozvojová/pracovní)**
3. **PODPOROVAL REŽIM TUTO MIGRACI? CO TÍM SLEDOVAL?**
4. **JAKÉ PROBLÉMY DOPROVÁZELY SOUŽITÍ STUDENTŮ A ČECHŮ? PODAŘILO SE JE PŘEKONAT?**
5. **PROJEVOVAL SE V SOUVISLOSTI SE STUDENTY RASISMUS?**

SKUPINA 4 – VIETNAMŠTÍ PRACOVNÍCI

1. **O ČEM JE VÁŠ MATERIÁL, ČÍ POHLED PŘINÁŠÍ?**
2. **JAKÝ BYL CHARAKTER TÉTO MIGRACE? (humanitární/studijní - rozvojová/pracovní)**
3. **PODPOROVAL REŽIM TUTO MIGRACI? CO TÍM SLEDOVAL?**
4. **JAKÉ PROBLÉMY PROVÁZELY POBYT VIETNAMSKÝCH PRACOVNÍKŮ V ČSSR? PODAŘILO SE JE PŘEKONAT?**
5. **JAK DOPADLA SPOLUPRÁCE ČSSR A VIETN. SOC. REPUBLIKY V OBLASTI PRACOVNÍ MIGRACE?**

KROK 8: Lektor poté rekapituluje typy socialistické imigrace a klade žákům dodatečné (rekapitulační) otázky:

PŘIJÍMALO SOCIALISTICKÉ ČESKOSLOVENSKO UPRCHLÍKY? CO TÍM SLEDOVALO? JAK SE K NIM CHOVALO?

Z JAKÝCH ZEMÍ DO ČESKOSLOVENSKA PŘIJÍŽDĚLI STUDENTI (A TAKÉ UČŇOVÉ, PRAKTIKANTI)? CO STÁT SLEDOVAL TÍM, ŽE UMOŽŇOVAL JEJICH POBYT ZDE? JAK SE K NIM CHOVAL?

PŘIJÍŽDĚLI DO SOCIALISTICKÉHO ČESKOSLOVENSKA LIDÉ ZA PRACÍ? PROČ? JAK SE K NIM STÁT CHOVAL?

CO TO BYL „PROLETÁŘSKÝ (SOCIALISTICKÝ) INTERNACIONALISMUS"? JAKÝ MĚL SMYSL?

EXISTOVAL V SOCIALISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU RASISMUS? JAK A VŮČI KOMU SE PROJEVOVAL?

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nyní blíže podívat na socialistické Československo z několika důležitých perspektiv:

- Územní rozmístění důležitého průmyslu
- Kam byli umísťováni zahraniční pracovníci
- Kde chyběla pracovní síla

Hrdinka socialistické práce Marie Šimáková z Velvety Varnsdorf (uprostřed) předává své bohaté pracovní zkušenosti vietnamským dívkám, které se zde učí. Na snímku s Le Hong (vlevo). Foto VÁCLAV PERGL

Bystré oči, šikovné ruce

Bystré oči, šikovné ruce. Zdroj: *Rudé právo 65, č. 216.* Praha: Ústřední výbor KSČ, 13. 9. 1985, str. 3.

„Mezi Vietnamci v Česku koluje příběh o ženách, které přišly do Československa za prací začátkem osmdesátých let. Před příjezdem do ČSSR spolu všechny sloužily spolu v jednotce zvláštního nasazení působící za války proti USA v okolí Saigonu. Říká se, že to byly skutečné hrdinky, které se účastnily bojů na život a na smrt, a práci v ČSSR prý získaly za odměnu za své hrdinství ve válce. Byla jim přidělena práce v lesích nedaleko Kadaně. Měly ale hrozně nízkou mzdu – jen asi 800 nebo 900 korun, což nestačilo ani na pokrytí nákladů na pobyt – takže začaly stávkovat.
Nejdřív přijela stávku zkrotit veřejná bezpečnost, jenže ženy proti nim použily karate, které se naučily v jednotce zvláštního nasazení a příslušníky přepraly. Ministerstvo vnitra tedy proti nim vyslalo speciální jednotku. Ta obklíčila ubytovnu, v níž ženy bydlely, a zaútočila na ně slzným plynem. Ženy použily k obraně vše, co jim přišlo pod ruku – talíře, příbory, jídlo nebo nábytek… Policie ženy porazila teprve poté, když už neměly co házet. Celá skupina byla zatčena a okamžitě vyhoštěna do Vietnamu."

Zdroj: ALAMGIR, Alena K. Socialist internationalism at work [online]. Dizertační práce, New Brunswick, New Jersey: Graduate School – New Brunswick Rutgers, The State University of New Jersey, 2014.

FÁZE 4:
PRŮŘEZOVÁ AKTIVITA - Pohraničí – průmysl a pracovní síla za socialismu

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

METODA: skupinová práce se slepou mapou, diskuse

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 3 MAPOVA AKTIVITA** (pdf)

CÍL: pochopení významu pohraničí pro socialistickou ekonomiku a kontinuit s předválečným obdobím a poválečnou výměnou obyvatelstva (umístění klíčového průmyslu, problém s nedostatkem pracovních sil, umísťování zahraničních pracovníků)

POSTUP:

1. **ZDROJ MAPKY: SOUBOR LEKCE 3 MAPOVÁ AKTIVITA (PDF), SLIDE 3 (SLEPÁ MAPA ČR)**
2. **ZKOPÍROVAT DO PROGRAMU MALOVÁNÍ 3D**
   - **Velikost plátna:** 125 %
   - **Nástroj:** ŠTĚTEC NA OLEJOMALBU
   - **Tloušťka:** 15 px
   - Kapátkem vzít barvu z nápisů na mapě
3. **KLÁST ŽÁKŮM OTÁZKY Z MAPY (VPRAVO)**
4. **ROVNOU ZAKRESLOVAT DO MAPY**
5. **UVÉST POINTU:**
   - Pojďme si nyní prolnout mapu z minulé lekce (města na mapě dle převažující národnosti) se dnešní mapou – slide **MĚSTA DLE PŘEVLÁDAJÍCÍ NÁRODNOSTI**
6. **PROMÍTNOUT POINTU ZE SOUBORU LEKCE 3 MAPOVÁ AKTIVITA (PDF) – SLIDE Č.7 MAPOVÁ AKTIVITA 2 POINTA**
7. **LEKTOR KLADE ŽÁKŮM SHRNUJÍCÍ OTÁZKY:**

   O JAKÉ REGIONY SE JEDNÁ?

   CO MAJÍ DNES VYZNAČENÉ REGIONY SPOLEČNÉHO S MAPOU VYTVOŘENOU MINULE?

   JAKÝM PROBLÉMŮM TYTO REGIONY ČELILY ZA SOCIALISMU?

   PROČ BYLY TYTO REGIONY TAK DŮLEŽITÉ?

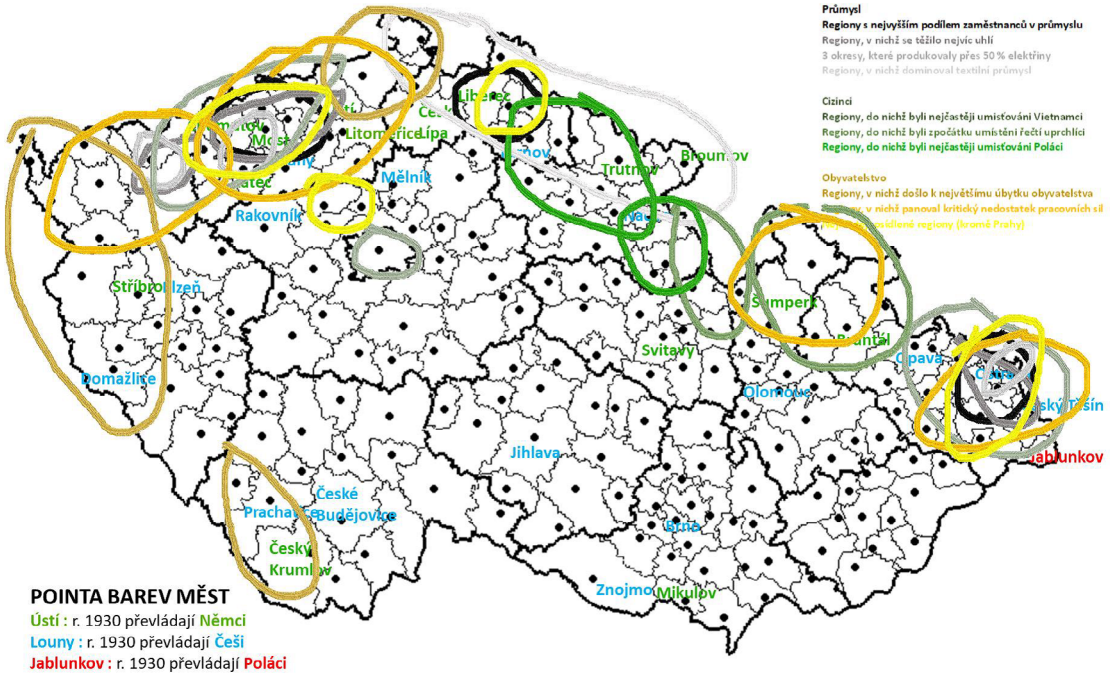

POINTA K MAPOVÉ AKTIVITĚ

PRŮMYSL – SKUPINA 1

REGIONY S NEJVYŠŠÍM PODÍLEM ZAMĚSTNANCŮ V PRŮMYSLU

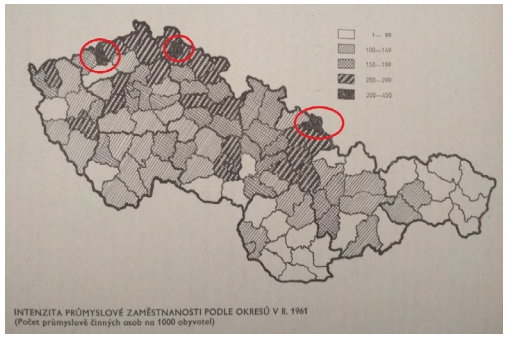

Most, Jablonec, Karviná

REGIONY, V NICHŽ SE TĚŽILO NEJVÍC UHLÍ

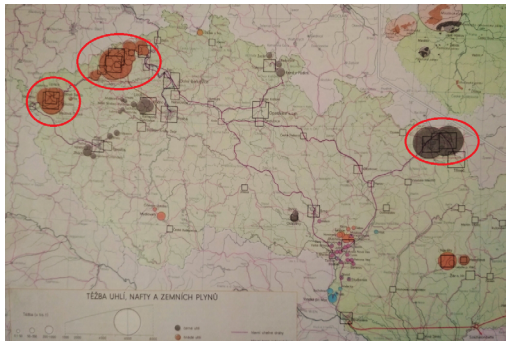

Mostecko, Sokolovsko, Ostravsko

PRŮMYSL – SKUPINA 2

3 OKRESY, KTERÉ PRODUKOVALY PŘES 50 % ELEKTŘINY

Most, Chomutov, Ostrava

REGIONY, V NICHŽ DOMINOVAL TEXTILNÍ PRŮMYSL

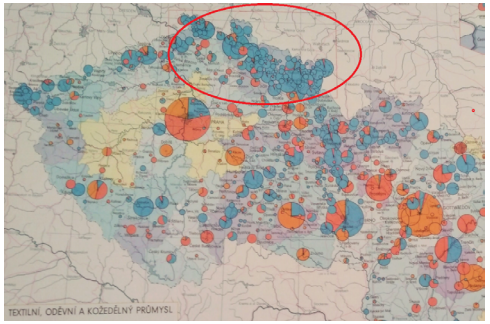

Liberecko, Náchodsko, Podkrkonoší

CIZINCI – SKUPINA 3

REGIONY, DO NICHŽ BYLI NEJČASTĚJI UMISŤOVÁNI VIETNAMCI

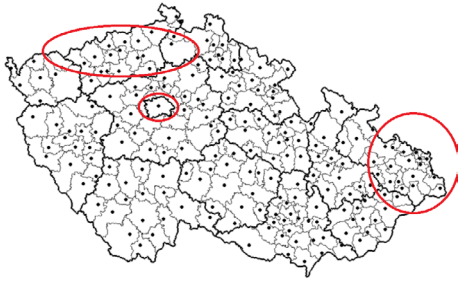

K roku 1985:

Praha: cca 4 000 osob
Severočeský kraj: 3 500 osob
Severomoravský kraj: 3 500 osob

REGIONY, DO NICHŽ BYLI ZPOČÁTKU UMÍSTĚNI ŘEČTÍ UPRCHLÍCI

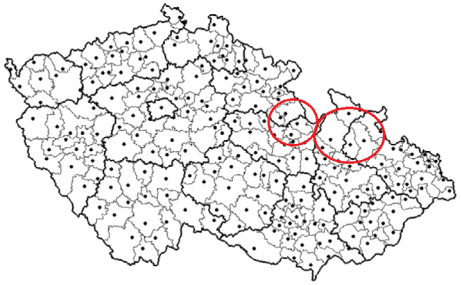

Jeseníky, Orlické hory

REGIONY, DO NICHŽ BYLI NEJČASTĚJI UMISŤOVÁNI POLÁCI

Náchodsko, Podkrkonoší

OBYVATELSTVO – SKUPINA 4

REGIONY, V NICHŽ DOŠLO K NEJVĚTŠÍMU ÚBYTKU OBYVATELSTVA

Děčín, Cheb, Sokolov, Tachov, Domažlice, Prachatice, Český Krumlov

REGIONY, V NICHŽ PANOVAL KRITICKÝ NEDOSTATEK PRACOVNÍCH SIL

Severozápadní Čechy, Ostravsko, Jesenicko

NEJHUSTĚJI OSÍDLENÉ REGIONY (KROMĚ PRAHY)

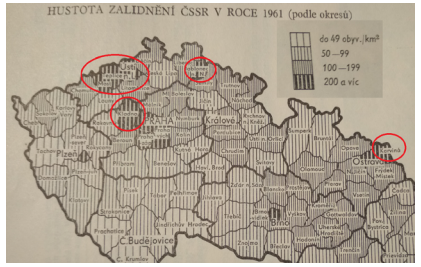

Ústí nad Labem, Teplice, Most, Jablonec nad Nisou, Kladno, Karviná

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nakonec podívat, jak se tyto procesy projevily v Praze, jak se otiskly do pražského veřejného prostoru, jaká místa na ně upomínají.

FÁZE 5: OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

METODA: Diskuse, brainstorming

POMŮCKY: dataprojektor,
soubor **PRAHA MÍSTA PAMĚTI** (pdf)

CÍL: Ujasnit žákům, jak a kde se daný fenomén promítl do Prahy a jejího obyvatelstva

POSTUP:

KROK 1: Lektor sdílí jednu po druhé fotografie ze souboru **PRAHA MÍSTA PAMĚTI**, které se pojí s daným obdobím.

- Klade otázky:
  - **POZNÁVÁTE DŮM ČI LOKALITU?**
  - **KDE TO JE?**
  - **CO JE TAM DNES, JAK TO TAM DNES VYPADÁ?**
  - **CO TAM BYLO TEHDY? JAK TO SOUVISÍ S DNEŠNÍ LEKCÍ?**
- Žáci brainstormují, lektor případně prozrazuje správnou odpověď.

KROK 2: Lektor s žáky diskutuje o dalších místech paměti v Praze.

- Ptá se:

  ZNÁTE V PRAZE DALŠÍ MÍSTA, KTERÁ S TÍMTO OBDOBÍM SOUVISÍ (podniky, hospody, ubytovny, školy atd.)?

  KTERÁ, KDE, JAK SOUVISÍ S TÍMTO OBDOBÍM?

FOTKY – POINTA

3.1	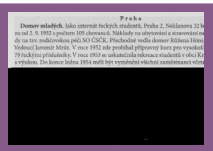	BUDOVA ČESKOSLOVENSKÉHO ČERVENÉHO KŘÍŽE, NEKLANOVA 32, PRAHA 2: 1952: Internát řeckých studentů - uprchlíků 2020: Domov dětí a mládeže a školní jídelna.
3.2		BÝVALÁ TISKÁRNA MÍR NA ROHU OPLETALOVY UL. A VÁCLAVSKÉHO NÁMĚSTÍ: 1950-77: Redakce časopisu Agonistis Časopis vycházel od r. 1950 do 1977, byl oficiálním médiem řecké emigrace v ČSSR a zrcadlil postoje KKE (Řecké komunistické strany). 2020: společnost Flow East zde chce postavit svůj administrativně obchodní projekt Květinový dům. stav budovy 2013.
3.3		Stav budovy 2019
3.4		Stav 2022: Vizualizace Květinového domu.
3.5		ŘECKÉ VELVYSLANECTVÍ, NA OŘECHOVCE, PRAHA 6
3.6		UNIVERZITA 17. LISTOPADU: SENOVÁŽNÉ NÁMĚSTÍ 26, PRAHA 1 1961: sídlo univerzity. 2020: Copy General.

3.7

KOLEJ KAJETÁNKA, PRAHA 6 – BŘEVNOV

Na koleji byli ubytováni studenti Univerzity 17. listopadu.

3.8

NÁRODNÍ TŘÍDA – PRAHA 1:

Průvod vietnamských studentů v Praze u příležitosti konce americko-vietnamské války v dubnu 1975.

3.9

ČESKÉ LODĚNICE PRAHA – PŘÍSTAV V LIBNI

V září 1983 zde Vietnamci stávkují za vyšší mzdy.

Stav objektu v roce 2015.

3.10

BUDOVA SÍDLA PRAŽSKÉHO STAVEBNÍHO PODNIKU, RYTÍŘSKÁ 10, PRAHA 1

V září 1983 zde 48 z celkem 49 vietnamských dělníků vyhlásilo stávku z důvodů nízkých mezd. Požadují 12 Kč za hodinu pro všechny. Po výzvě vedení podniku se do práce vrátilo jen 5 z nich.

Stav objektu v roce 2019.

3.11

AREÁL POBOČKY PRAŽSKÉHO STAVEBNÍHO PODNIKU, NAD VRŠOVSKOU HOROU 43, PRAHA 10

V září 1983 zde Vietnamci stávkují za vyšší mzdy a lepší pracovní podmínky.

Stav objektu v roce 2019.

3.12

STÁTNÍ STATEK PRAHA, TURNOVSKÉHO 497/2, PRAHA 10 – STRAŠNICE:

V září 1983 zde 12 Vietnamců stávkuje kvůli rozdílům ve mzdách.

Stav objektu v roce 2019.

3.13

SÍDLO SPOLEČNOSTI PRAŽSKÁ STAVEBNÍ OBNOVA, ITALSKÁ 24, PRAHA 2:

Září 1982: 20 Vietnamců stávkuje kvůli nízkým mzdám.

Stav objektu v roce 2019.

3.14

VIETNAMSKÁ AMBASÁDA, Plzeňská 2578/214, PRAHA 5

FÁZE 6: PŘEDSTAVENÍ TÉMATU DALŠÍHO WORKSHOPU, UKONČENÍ

Lektor oznámí téma příštího workshopu: Porevoluční/postsocialistická migrace (1989–současnost).

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava x nuda**
- **líbil x nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré x co nebavilo**

Lektor se žáky domluví technikálie následující lekce (organizace, termín, místo).

LEKCE 4 (online verze)

BUDUJEME KAPITALISMUS (MIGRACE PO ROCE 1989)

Politické změny v roce 1989 zásadně ovlivnily další vývoj mezinárodní migrace v Česku. Pád „železné opony“, ekonomická transformace a zvyšující se životní úroveň (a s ní výše mezd) vedly k tomu, že ČR se nestala emigrační zemí (jak se po roce 1989 očekávalo), ale naopak se postupně pro imigranty stala zemí cílovou. Počet cizinců v ČR po celé porevoluční období strmě narůstá – z nižších desítek tisíc v roce 1989 jsou nyní vyšší statisíce. Odkud sem přichází, co zde dělají, jak nás vidí a jak se k nim stavíme my? Čtvrtá lekce představuje debatu o migraci jako prostor, v němž kolidují často neslučitelné zájmy mnoha důležitých aktérů – od širokého spektra politiků přes obhájce lidských práv po pragmatické byznysmeny. Žáci nahlédnou odrazy těchto kolizí v mediálním prostředí, veřejném mínění a uvědomí si i jejich dopady do životů cizinců samotných.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE: 90 minut (2 vyučovací hodiny)

VYBAVENÍ: platforma ZOOM či GOOGLE MEET
(jakákoliv platforma umožňující práci ve skupinách)

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** (pdf), soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf), soubor **EMIGRACE_IMIGRACE** (pdf), soubor **LEKCE 4 SKUPINOVÉ AKTIVITY** (pdf), soubor **PRAHA MÍSTA PAMĚTI** (pdf)

FÁZE 1: REKAPITULACE A PŘEDSTAVENÍ LEKCE

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

METODA: frontál, diskuse

CÍL: Naladit žáky na téma

POSTUP:

KROK 0: Lektor připomene smysl celého cyklu workshopů:naučit se přijímat a analyzovat vzájemně protikladné perspektivy různých aktérů na události, kterých se společně účastnili.

KROK 2: Lektor stručně představí průběh lekce:

- hádání příběhu osob na fotkách,
- skupinové aktivity obdobné těm v předchozí lekci,
- otisk současné zahraniční migrace v Praze.

KROK 3: Žáci stručně brainstormují nad uplynulou lekcí.

- Lektor klade otázky:

  O ČEM BYLA PŘEDCHOZÍ LEKCE, CO VÁS ZAUJALO?

KROK 4: Žáci stručně brainstormují nad tématem dnešní lekce.

- Lektor klade otázky na rozjezd:

  KDY A PROČ SKONČIL SOCIALISMUS?

  CO NEJDŮLEŽITĚJŠÍHO SE PODLE VÁS ZMĚNILO S KONCEM SOCIALISMU? / JAKÉ ZMĚNY SI SPOJUJETE S KONCEM SOCIALISMU?

  ZNÁTE NĚJAKÉHO CIZINCE? ODKUD PŘIŠEL, PROČ?

  ZNÁTE NĚKOHO, KDO ODEŠEL DO ZAHRANIČÍ? KAM A PROČ?

  CO SE VÁM VYBAVÍ, KDYŽ SE ŘEKNE MIGRACE V SOUČASNOSTI? (jaké asociace)

1989, Genscher a Dientsbier při otevření hranice
Zdroj: Heimatkundlicher Arbeitskres Waidhaus e.V.: Grenzübergang Waidhaus 1945 bis heute.

1989, revoluce. Zdroj: © ČTK.

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nyní podívat na příběhy několika osob, které jsou charakteristické pro porevoluční migraci.

FÁZE 2: PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** (pdf),
soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf),
soubor **EMIGRACE_IMIGRACE** (pdf)

METODA: brainstorming

CÍL: Přitáhnout pozornost žáků blíže k tématu (vzbudit zájem)

POSTUP:

KROK 1: Lektor se ptá žáků:

CO SE ZMĚNILO PO ROCE 1989?

KDO ODCHÁZEL, KDO PŘICHÁZEL?

PROČ?

- Žáci brainstormují.

KROK 1: Lektor oznámí, že se nyní pokusí téma workshopu (imigrace a emigrace v ČR) vymezit kvantitativně (v číslech a datech). Poté, ve fázi skupinových aktivit, se pokusíme o jejich hlubší (kvalitativní) interpretaci.

- Lektor promítá fotku po fotce (prioritně červené fotky) z prezentace **MIKROPŘÍBĚHY** (část lekce IV.). U každé fotky se ptá:

KDO BY MOHL BÝT ČLOVĚK NA FOTCE?

- Lektor žákům prozradí pointu fotky a příběh osoby (viz níže).
- Lektor k fotografii promítne příslušné slide z grafu **EMIGRACE_IMIGRACE**:

FOTKY - POINTA

4.2

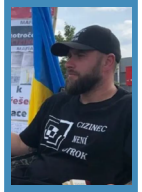

UKRAJINSKÝ DĚLNÍK - YAROSLAV CHEPA

Narodil se v Oděse (Ukrajina).

Do ČR v uplynulých 15 letech dojížděl v zimě za prací – pracoval jako kuchař.

V ukrajinské komunitě často narážel na problém s nevyplacenými mzdami či porušováním pracovního práva ze strany pracovních agentur.

V březnu 2020 založil spolek ***Cizinec není otrok***: organizuje protesty ve městech, kde sídlí neseriózní pracovní agentury, případně přímo v areálech či před branami podniků, které tyto neseriózní agentury využívají. Organizuje rovněž potravinové sbírky pro cizince v ČR, kteří se ocitli v nouzi.

Foto: V létě roku 2020 protestoval 6 dnů před výrobním podnikem Bobcat v Dobříši (viz foto), který využíval práce agenturních zaměstnanců agentury Rellpadesa, kteří nedostali řádně zaplaceno.

Protest byl široce medializovaný a dlužné peníze zaměstnanci nakonec obdrželi.

Přes noc mu někdo zapálil auto.

Vyzývá cizince, aby vstupovali do odborů – nyní se podílí na aktivitách nového Odborového svazu zahraničních a agenturních zaměstnanců.

SOUBOR EMIGRACE_IMIGRACE

SLIDE: POREVOLUČNÍ IMIGRACE : GRAF 1

KOLIK JE TU CIZINCŮ?

621 876 *(31.8.2020) legálně pobývajících*

JAKÉ ZEMĚ PŮVODU DOMINUJÍ?

Ukrajina (145 173)

Slovensko (121 278)

Vietnam (61 910)

Rusko (38 010)

Německo (21 475)

Polsko (21 279)

Rumunsko (16284)

Bulharsko (15 593)

Mongolsko (9 075)

USA (7 245)

4.5

EXPAT-MANAŽER – NATHAN N.

23 let, Brit z Londýna.

Manažer, VŠ.

Nedávno jej londýnská centrála nadnárodní korporace jmenovala šéfem pražské pobočky, která korporátu zajišťuje technický a administrativní servis (call centrum, zákaznický servis, IT, účetnictví).

„Přijel jsem sem lektorovat místní v základních obchodních taktikách. V Londýně se ví, že Praha je mimo hlavní proud, není to sice Sibiř nebo třetí svět, ale co si budeme namlouvat, prostě je to východní blok. Jenže zatímco v Londýně není práce, tady v Praze si můžete vybírat z řady nabídek. Stačí, když ovládáte angličtinu jako my na centrále a jste občanem EU."

„Jakmile vystoupíte z letadla, všichni se na vás jen mračí. Úroveň služeb je tragická. Z letiště jezdím taxíkem, abych se vyhnul chaosu pražské MHD."

SOUBOR EMIGRACE_IMIGRACE

SLIDE: POREVOLUČNÍ IMIGRACE : GRAF 2

PROČ DO ČECH PŘICHÁZÍ CIZINCI?

Účely pobytu vydaných pobytových oprávnění:

- ZAMĚSTNÁNÍ 50,5 %
- SLOUČENÍ RODINY 16,9 %
- PODNIKÁNÍ 6,7 %
- STUDIUM 6,6 %

SLIDE KDO V ČR PRACUJE A KOHO ČR LÁKÁ

PROČ V ČR PRACUJE TOLIK CIZINCŮ? (viz graf VÝVOJ NEZAMĚSTNANOSTI, VOLNÉHO POČTU...)

Korelace mezi růstem počtu volných míst a počtem cizinců, negativní korelace s poklesem nezaměstnanosti

KOLIK A ODKUD? Počet cizinců na českém trhu práce (6/2019 dle ÚP):

606 483 zahr. zaměstnanců

92 013 zahr. živnostníků

- UKRAJINCI: 152 699
- SLOVÁCI: 191 418
- POLÁCI: 45 187
- RUMUNIU: 43 055
- BULHAŘI: 34 836

4.7

UPRCHLÍK Z KOSOVA/JUGOSLÁVIE – ISMA MUČOLI

70 let, pochází z Kosova, žila v rodinném domku v Prištině.

V roce 1998 uprchla před řáděním Srbů: ***„Strkali nám ostré nože pod krk jako výhružku, že když do několika minut neopustíme dům, zabijou nás. Jedni vyhrožovali, druzí už rabovali. Nejprve šperky, zlato, pak video, televize…"***

V ČR byli skvěle přijati: ***„Když jsme šli nakoupit potraviny, v obchodě nám dávali slevy. Jeden cizí muž dokonce koupil dětem kilo pomerančů. Všichni se k nám chovali hezky." „Zvykli jsme si na sebe a sblížili se, takže odjezd se neobešel bez dojetí a slz. „***

Do Kosova se vrátila v roce 1999, když válka skončila. Její dům byl vypálený.

SOUBOR EMIGRACE_IMIGRACE
SLIDE HUMANITÁRNÍ TVÁŘ SOUČASNÉHO ČESKA

MYSLÍTE, ŽE ČR PŘIJÍMÁ UPRCHLÍKY?

(90. léta: ANO – 6 000 osob z Jugoslávie;

uprchlická krize 2015: spíše ne – ze Sýrie malé stovky ročně)

KOLIK PODLE VÁS ŽIJE V ČR UPRCHLÍKŮ?

(2 150 osob v r. 2018)

4.8

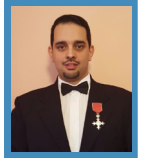

ČECH (ROM) V CIZINĚ-PRACOVNÍK – PETR TORÁK

Narozen r. 1981 v Liberci

Studoval Právní akademii v Liberci

R. 1999 odešel do Británie, kde požádal o azyl po sérii rasově motivovaných útoků.

Pracoval u policie.

R. 2015 získává Řád britského impéria (jako první český Rom) za svou komunitní práci mezi přistěhovalectvími komunitami (Cechy, Romy, ale i Pakistánci a dalšími).

Ředitel v charitě COMPAS, usiluje o politickou kariéru.

SOUBOR EMIGRACE_IMIGRACE
SLIDE POREVOLUČNÍ EMIGRACE

PROČ A KAM ČEŠI PO 1989 ODCHÁZEJÍ?

(zejména západ EU) NEJVĚTŠÍ DIASPORY: USA – 1.7 mil. osob, Kanada 120 k, Rakousko + Německo + UK kol. 50 k

KOLIK ČECHŮ PO REVOLUCI ODEŠLO?

(odhadem 250 000, avšak obtížně evidovatelné – jen skrze zahraniční statistiky, např. registry zdrav. pojišťoven)

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se opět podívat, které skupiny migrantů či národnostní skupiny mají Češi rádi a koho naopak „moc nemusí" (tedy - jak se my, Češi, stavíme k různým skupinám imigrantů).

Ukrajinský aktivista protestuje proti nezaplaceným mzdám. Zdroj: Seznam zprávy 21.6.2020.

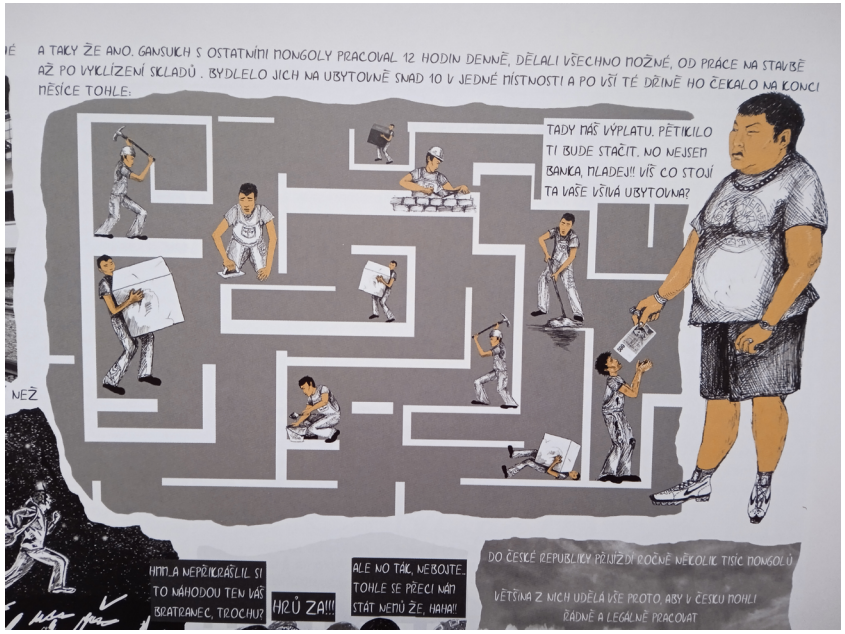

Mongolský dělník Gansukho práci v ČR.Zdroj: Czech Made. MKC Praha 2009.

FÁZE 3:
SKUPINOVÁ PRÁCE 1 – JAK VIDÍME MIGRANTY?

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 4 SKUPINOVE AKTIVITY** (pdf)

METODA: skupinová práce s pramenným materiálem (novinové články, fotografie, vzpomínky, beletrie, komix, statistiky, výzkumy).

CÍL: Představit různé skupiny migrantů v ČR, kontext jejich přicházení a diskutovat proměnu postojů české veřejnosti k migraci.

Pracovat s protikladnými pohledy na různé motivy – vyhmátnout protiklady, zkusit je vysvětlit.

Umožnit žákům porozumět tématu workshopu z perspektivy různých aktérů, uvědomit si neslučitelnost a zároveň oprávněnost existence různých perspektiv.

POSTUP:

KROK 1: Lektor vysvětlí, že princip práce i složení skupin je stejné jako v minulé lekci.

KROK 2: Lektor nasdílí odkaz na (a do chatu žákům hodí) soubor **LEKCE 4 SKUPINOVÉ AKTIVITY** (pdf).

KROK 3: Lektor požádá žáky, ať si soubor otevřou.

- Nyní nastává **SKUPINOVÁ AKTIVITA 1**.

KROK 4: Lektor oznámí, že na zpracování úkolu mají žáci cca 5 minut.

- Lektor vyzve skupiny k vypracování úkolu 1 a 2.

ÚKOLY PRO SKUPINU 1:

- **ÚKOL 1:** Vyberte ze seznamu občany 5 zemí, které by podle vás většina Čechů NETĚLA MÍT ZA SOUSEDA.
- **ÚKOL 2:** Vyberte ze seznamu 5 vlastnosti, které podle vás „sedí" na občany zemí, jež většina Čechů NETĚLA MÍT ZA SOUSEDA.

ÚKOLY PRO SKUPINU 2:

- **ÚKOL 1:** Vyberte ze seznamu občany 5 zemí, na které podle vás nejlépe „sedí" kategorie „EXPATI".
- **ÚKOL 2:** Vyberte ze seznamu 5 vlastnosti, které podle vás nejlépe „sedí" na občany zemí z kategorie „EXPATI".

ÚKOLY PRO SKUPINU 3:

- **ÚKOL 1:** Označte v tabulce občany 5 zemí, na které podle vás Češi pohlíží jako na PRACOVNÍ MIGRANTI.
- **ÚKOL 2:** Označte v tabulce 5 vlastnosti, které podle vás „sedí" na občany zemí z kategorie PRACOVNÍ MIGRANTI.

ÚKOLY PRO SKUPINU 4:

- **ÚKOL 1:** Označte v tabulce občany 5 zemí, z nichž podle vás přichází UPRCHLÍCI.
- **ÚKOL 2:** Označte v tabulce 5 vlastnosti, které by podle vás většina Čechů přiřadila UPRCHLÍKŮM.

KROK 5: Lektor vyzve skupiny, ať představí svou práci.

- Skupiny představí svou kategorii osob, přiřazené národnosti a vlastnosti.
- Lektor promítne slide **KDO V ČR PRACUJE A KOHO ČR LÁKÁ**, graf **JAK BYSTE NESL, KDYBYSTE MĚL ZA SOUSEDA?**, který ukazuje vztah Čechů k různým národům.
- Lektor vyzve jednotlivé skupiny, ať porovnají svou kategorii osob s výsledky výzkumu.
- Lektor s žáky diskutuje. Klade otázky:

  JAKÉ OBLIBĚ SE MEZI ČECHY TĚŠÍ OBČANÉ ZEMÍ VAŠÍ SKUPINY?

  PROČ JSTE VAŠÍ KATEGORII OSOB PŘIŘADILI PRÁVĚ TYTO VLASTNOSTI?

  JAKÁ KATEGORIE OSOB MÁ NEJBLÍŽE K OBČANŮM ZEMÍ, KTERÉ BY ČEŠI NECHTĚLI ZA SOUSEDA?

  PROČ MYSLÍTE, ŽE TOMU TAK JE?

OSLÍ MŮSTEK

V předchozí aktivitě jsme se dotkli toho, jak Češi pohlíží na různé skupiny migrantů. Pojďme se nyní podívat, jak příslušníci těchto skupin pohlíží na sebe samotné a na českou společnost.

FÁZE 4: SKUPINOVÁ PRÁCE 2 – MIGRACE PO ROCE 1989 Z PERSPEKTIV RŮZNÝCH AKTÉRŮ

DOBA TRVÁNÍ: 40 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 4 SKUPINOVÉ AKTIVITY** (pdf)

METODA: skupinová práce s pramenným materiálem (novinové články, fotografie, vzpomínky, beletrie, komix, statistiky, výzkumy).

CÍL: Umožnit žákům porozumět tématu workshopu z perspektivy různých aktérů, uvědomit si neslučitelnost a zároveň oprávněnost existence různých perspektiv.

POSTUP:

KROK 1: Lektor oznámí pokračování skupinové práce.

KROK 2: Lektor požádá žáky, ať si soubor otevřou.

- Nyní nastává **SKUPINOVÁ AKTIVITA 2**.

KROK 3: Žáci jsou vyzváni, ať si v rámci příslušné skupiny nejdříve rozeberou materiál (každý žák pracuje s jedním materiálem/slajdem) a nejdříve si jej individuálně prostudoval a stručně na papír formuloval odpověď na připojenou otázku.

KROK 4: Teprve poté, co jsou všichni žáci seznámeni se svými materiály, se pokusí v rámci skupinové diskuse formulovat odpovědi na OTÁZKY NA SKUPINU (v záhlaví materiálu pro danou skupinu).

KROK 5: Lektor oznámí, že žáci mají na zpracování odpovědí **15 minut (KROK 4 + 5)**. Lektor nyní pošle žáky do samostatných skupinových fór a průběžně je navštěvuje a dovysvětlí zadání či poskytne podporu.

KROK 6: Lektor nyní vyzve jednotlivé skupiny, ať představí výsledek své práce.

- Klade skupinám dotazy:

OTÁZKY SKUPINA 1

1. **ČÍM SE ZABÝVÁ VÁŠ MATERIÁL (CO, KDE, KDY, PROČ)?**
2. **JAK SE RŮZNÍ AKTÉŘI (OBČANÉ, POLITICI, MÉDIA) STAVÍ K UPRCHLÍKŮM?**
3. **JAK UPRCHLÍCI VNÍMALI PŘÍSTUP VEŘEJNOSTI?**
4. **POJMENUJTE DOMINANTNÍ EMOCE, KTERÉ Z MATERIÁLU CÍTÍTE.**

OTÁZKY SKUPINA 2

1. **ČÍM SE ZABÝVÁ VÁŠ MATERIÁL (CO, KDE, KDY, PROČ)?**
2. **JAK SE RŮZNÍ AKTÉŘI (OBČANÉ, POLITICI, MÉDIA) STAVÍ K UPRCHLÍKŮM?**
3. **JAK UPRCHLÍCI VNÍMALI PŘÍSTUP VEŘEJNOSTI?**
4. **POJMENUJTE DOMINANTNÍ EMOCE, KTERÉ Z MATERIÁLU CÍTÍTE.**

OTÁZKY SKUPINA 3

1. **JAKÉ JE TÉMA VAŠEHO MATERIÁLU? (KÝM, ČÍM?, JAKÝMI ASPEKTY ČI MOTIVY SE ZABÝVÁ?)**
2. **JAK ČEŠI MOHOU POHLÍŽET NA „PRACOVNÍ MIGRANTY“?**
3. **JAK MOHOU „PRACOVNÍ MIGRANTI“ POHLÍŽET NA ČECHY?**
4. **KDO A PROČ V ČR POTŘEBUJE „PRACOVNÍ MIGRANTY“?**
5. **JAKÝM PROBLÉMŮM ČASTO ČELÍ „PRACOVNÍ MIGRANTI“ V ČR?**

OTÁZKY SKUPINA 4

1. **JAKÉ JE TÉMA VAŠEHO MATERIÁLU? (KÝM, ČÍM?, JAKÝMI ASPEKTY ČI MOTIVY SE ZABÝVÁ?)**
2. **JAK ČEŠI MOHOU POHLÍŽET NA „EXPATY“??**
3. **JAK MOHOU „EXPATI“ POHLÍŽET NA ČECHY?**
4. **ODPOVÍDAJÍ „EXPATI“ PŘEDSTAVĚ IDEÁLNÍHO MIGRANTA V OPTIMÁLNÍ MIGRAČNÍ POLITICE ZEMĚ?**
5. **ODPOVÍDÁ BĚŽNÁ PRÁCE „EXPATŮ“ V ČR IDEÁLU Z NÁRODNÍCH STRATEGICKÝCH DOKUMENTŮ?**

KROK 7: Lektor nyní klade křížové otázky:

- skupině 1 (UPRCHLÍCI V 90. LETECH) a skupině 2 (UPRCHLÍCI A MIGRAČNÍ KRIZE)

SROVNEJTE POSTOJE VEŘEJNOSTI/POLITIKŮ K OBĚMA SKUPINÁM UPRCHLÍKŮ – V ČEM SE LIŠÍ, V ČEM JSOU SI PODOBNÉ?

SROVNEJTE MEDIÁLNÍ POKRYTÍ OBOU SKUPIN UPRCHLÍKŮ - V ČEM SE LIŠÍ, V ČEM JSOU SI PODOBNÉ?

SROVNEJTE VIZUÁLNÍ RÁMOVÁNÍ OBOU SKUPIN UPRCHLÍKŮ - V ČEM SE LIŠÍ, V ČEM JSOU SI PODOBNÉ?

PROČ JSOU POSTOJE VEŘEJNOSTI, POLITIKŮ I MEDIÁLNÍ OBRAZ OBOU SKUPIN UPRCHLÍKŮ TAKTO KONTRASTNÍ?

JSOU POSTOJE VEŘEJNOSTI A POLITIKŮ VŮČI UPRCHLÍKŮM V OBOU PŘÍPADECH V SOULADU?

JAKOU ROLI V TOM HRAJÍ MÉDIA?

JE VŮBEC MOŽNÉ, ABY DOMINANTNÍ MEDIÁLNĚ-POLITICKÉ RÁMOVÁNÍ NEDÁVNÉ UPRCHLICKÉ KRIZE VZBUDILO VE VEŘEJNOSTI SOLIDARITU S UPRCHLÍKY?

KROK 8: Lektor nyní klade křížové otázky

- skupině 3 (MIGRANTI) a skupině 4 (EXPATI) :

PANUJE MEZI ČECHY A CIZINCI SHODA V OTÁZCE DŮLEŽITOSTI UČIT SE ČESKY?

KDO POVAŽUJE ZNALOST ČEŠTINY ZA DŮLEŽITOU?

ZE KTERÝCH ZEMÍ TYPICKY PŘICHÁZÍ „PRACOVNÍ MIGRANTI“, ZE KTERÝCH „EXPATI“?

KDO DO ČR PŘICHÁZÍ VE VĚTŠÍM POČTU – VYSOCE KVALIFIKOVANÍ EXPATI NEBO ZAHRANIČNÍ DĚLNÍCI? PROČ?

K JAKÝM SPORŮM MŮŽE DOCHÁZET MEZI ČECHY A OBĚMA SKUPINAMI CIZINCŮ („EXPATY“ A „MIGRANTY“). LIŠÍ SE? V ČEM?

DOKÁŽETE VYSTIHNOUT ODLIŠNOST MEZI „EXPATY“ A „MIGRANTY“?

JAKÝ CHARAKTER MÁ TATO ODLIŠNOST? JE SPÍŠE INSTITUCIONÁLNÍ (LEGISLATIVNÍ) ČI SPÍŠE MENTÁLNÍ? PROČ?

KROK 9: Lektor diskutuje se všemi skupinami.

- Klade otázky:

CO MOHLO BÝT PŘÍČINOU TAK SILNÉHO ODPORU VŮČI UPRCHLÍKŮM PŘI NEDÁVNÉ MIGRAČNÍ KRIZI?

CO BYLO UPRCHLÍKŮM (A ZASTÁNCŮM JEJICH PŘIJÍMÁNÍ) NEJVÍCE VYČÍTÁNO?

ZHORŠIL SE VZTAH VEŘEJNOSTI TAKÉ K DALŠÍM SKUPINÁM CIZINCŮ?

K JAKÝM ANO A K JAKÝM NE? PROČ?

JE ODPOR K MIGRACI (UPRCHLÍKŮM, CIZINCŮM) STÁLE TAK SILNÝ JAKO PŘED 5 ROKY?

KTERÉ SPOLEČENSKÉ SKUPINY SE STALY TERČEM ODPORU (NENÁVISTI) ŠIROKÉ VEŘEJNOSTI POTÉ, CO ODPOR VŮČI UPRCHLÍKŮM OPADL?

JAKÉ OBAVY SE V TOMTO ODPORU MANIFESTUJÍ? Z ČEHO HLUBŠÍHO MAJÍ LIDÉ STRACH? JAK S TÍM SOUVISÍ PROBLEMATIKA RASISMU?

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nakonec podívat, jak se tyto procesy projevily v Praze, jak se otiskly do pražského veřejného prostoru, jaká místa na ně upomínají.

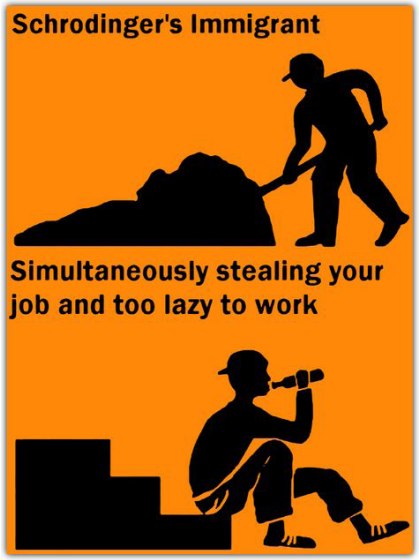

Schroedingerův imigrant. Bere vám práci a zároveň je líný pracovat. Internetový mem, autor neznámý.

FÁZE 5: OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

METODA: Diskuse, brainstorming

POMŮCKY: soubor **PRAHA MÍSTA PAMĚTI** (pdf)

CÍL: Ujasnit žákům, jak a kde se daný fenomén promítl do Prahy a jejího obyvatelstva

POSTUP:

KROK 1: Lektor promítne graf **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ PRAHY**

KROK 2: Lektor sdílí jednu po druhé fotografie ze souboru PDF **PRAHA MÍSTA PAMĚTI**, které se pojí s daným obdobím.

- Klade otázky:

  POZNÁVÁTE DŮM ČI LOKALITU?

  KDE TO JE?

  CO JE TAM DNES, JAK TO TAM DNES VYPADÁ?

  CO TAM BYLO TEHDY? JAK TO SOUVISÍ S DNEŠNÍ LEKCÍ?

- Žáci brainstormují, lektor případně prozrazuje správnou odpověď.

KROK 3: Lektor s žáky diskutuje o dalších místech paměti v Praze.

- Ptá se:

  ZNÁTE V PRAZE DALŠÍ MÍSTA, KTERÁ S TÍMTO OBDOBÍM SOUVISÍ (podniky, hospody, ubytovny, školy atd.)?

  KTERÁ, KDE, JAK SOUVISÍ S TÍMTO OBDOBÍM?

FOTKY – POINTA

4.1	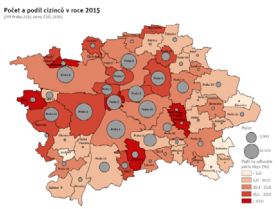	KDE V PRAZE BYDLÍ KTEŘÍ CIZINCI? Územní distribuce cizinců v Praze (IPR 2017).
4.2	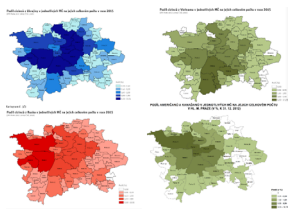	PODÍL CIZINCŮ V MĚSTSKÝCH ČÁSTECH: UKRAJINCI – VIETNAMCI RUSOVÉ – AMERIČANÉ/KANAĎANÉ
4.3		KDE BYDLÍ MANAŽEŘI ZE ZÁPADU? 2020: v komunitě Malá Šárka v Nebušicích převládají Američané a občané západoevropských zemí, Češi tvoří jen cca 15 % obyvatel.
4.4		Nebušice v roce 2020.
4.5		KDE BYDLÍ ZAHRANIČNÍ DĚLNÍCI? 2020: Areál cukrovaru v Praze - Čakovicích – mezi ubytovanými převládají ukrajinští dělníci.
4.6		Cukrovar v Čakovicích v roce 2020.

4.7		VIETNAMCI V PRAZE: Letecký pohled na městské části Libuš a Kunratice (rok 1966/2019).
4.8		Drůbežářské závody Libuš (stav v roce 1961).
4.9		Tržnice SAPA, Praha – Písnice (stav v roce 2020).
4.10		Buddhistický templ v tržnici SAPA (stav v roce 2020).
4.11		Nová vilová zástavba v ulici V lužích a v ulici Ostředecká v těsném sousedství areálu SAPA. Majiteli domů jsou Češi, Vietnamci a Číňané (stav v roce 2020).
4.12		UPRCHLÍCI V PRAZE: Iniciativa Hlavák poskytuje na pražském Hlavním nádraží asistenci a základní materiální podporu uprchlíkům propuštěných z detenčních zařízení.
4.13		ODBOR AZYLOVÉ A MIGRAČNÍ POLITIKY MINISTERSTVA VNITRA, ODDĚLENÍ MEZINÁRODNÍ OCHRANY, NAD ŠTOLOU 5, PRAHA 7: Místo, kde se rozhoduje o udělení či zamítnutí mezinárodní ochrany.
4.14		VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ, PRAHA 1: Šibenice na demonstraci proti migraci, 1.7.2015.

FÁZE 6: PŘEDSTAVENÍ TÉMATU DALŠÍHO WORKSHOPU, UKONČENÍ

Lektor oznámí téma příštího workshopu: Poválečná migrace Romů do Čech

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava x nuda**
- **líbil x nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré x co nebavilo**

Lektor se žáky domluví technikálie následující lekce (organizace, termín, místo).

LEKCE 5 (online verze)

KAM JSME TO ROMY DOVEDLI? (ROMOVÉ V ČECHÁCH OD VÁLKY PO SOUČASNOST)

Pátá lekce se věnuje osudům romského etnika v českých zemích od konce 2. světové války po současnost. V příbězích několika pamětníků se odráží okolnosti přicházení slovenských Romů do Čech i vzpomínky na proměnlivost přístupu státu vůči nim. V analýze mediálních výstupů z různých etap uplynulého století si žáci uvědomí kontinuální přítomnost nenávistného smýšlení v českém veřejném prostoru i proměnlivost skupin obyvatelstva, které se stávají jeho předmětem. Podstatná část lekce se věnuje společenským kořenům i individuálním dopadům situace, v níž se podstatná část Romů v současnosti nachází. Mohou si za to sami, nebo je jejich situace spíše jedním z nejzřetelnějších projevů systémového selhání transformace české společnosti po roce 1989? Mapa, na jejíž tvorbě žáci pracují po celou dobu vzdělávacího programu, v každé své vrstvě zřetelně odhaluje hluboké jizvy na geografické tváři Česka, které se ani více než 70 let po vysídlení sudetských Němců nepodařilo zahojit.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE: 90 minut (2 vyučovací hodiny)

VYBAVENÍ: platforma ZOOM či GOOGLE MEET (jakákoliv platforma umožňující práci ve skupinách), program MALOVÁNÍ

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ** (pdf), soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf), soubor **LEKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA** (pdf), soubor **PRAHA MÍSTA PAMĚTI** (pdf), soubor **ROMOVÉ** (pdf)

FÁZE 1: REKAPITULACE A PŘEDSTAVENÍ LEKCE

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

METODA: frontál, diskuse

CÍL: Naladit žáky na téma – Romové v ČR: Kde se tu vzali a jak se ocitli v situaci, v níž se dnes nachází.

POSTUP:

KROK 1: Lektor oznámí téma lekce:

ROMOVÉ V ČR. Kde se tu vzali a jak se ocitli v situaci, v níž dnes jsou? Probereme klíčové etapy poválečných dějin Romů v Čechách i důležité aspekty situace Romů v současnosti.

KROK 2: Lektor stručně představí průběh lekce:

- hádání příběhu osob na fotkách,
- skupinové aktivity obdobné těm v předchozí lekci,
- romská Praha.

KROK 3: Žáci stručně brainstormují nad uplynulou lekcí:

- Lektor klade otázky:

  JAK BYSTE MINULOU LEKCI POPSALI SPOLUŽÁKŮM, KTEŘÍ SE JÍ NEZÚČASTNILI?

KROK 4: Žáci stručně brainstormují nad tématem dnešní lekce:

- Lektor klade otázky:

  JAKÉ HLAVNÍ SKUPINY PO VÁLCE MUSELI OPUSTIT ÚZEMÍ ČESKÝCH ZEMÍ, KOLIK JICH BYLO, KDO MÍSTO NICH PŘIŠEL?

  KDO A ODKUD PŘICHÁZÍ DNES?

1964, Bourání starého Mostu. Foto: Jiří Baláš

Litvínovské sídliště Janov, Prosinec 2021.

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nyní podívat na příběhy několika osob, které dokreslují osudy Romů v Čechách po 2. světové válce.

FÁZE 2: PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE (POVÁLEČNÉ DĚJINY ROMŮ V ČECHÁCH V KOSTCE)

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **MIKROPŘÍBĚHY** (pdf)**,** soubor **ROMOVÉ** (pdf)

METODA: frontál, brainstorming, diskuse

CÍL: Přitáhnout pozornost žáků blíže k tématu (vzbudit zájem), prostřednictvím osobních mikropříběhů seznámit žáky s klíčovými okamžiky/etapami novodobé historie Romů v Čechách.

POSTUP:

- Lektor promítá fotku po fotce (prioritně červené fotky) z PDF souboru **MIKROPŘÍBĚHY** (část lekce 5).
- Lektor žákům prozradí pointu fotky a příběh osoby (viz níže).
- Lektor KLADE ŽÁKŮM OTÁZKY ZE 3. sloupce tabulky FOTOGRAFIE – POINTA a doplňuje je promítnutím příslušných slides z PDF souboru **ROMOVÉ**."

FOTOGRAFIE – POINTA

5.8

KONTEXT: PŘED VÁLKOU A VÁLKA

JOSEF SERINEK – VĚZEŇ KONCENTRÁKU A PARTYZÁN SINTOVÉ

- 1900-1974
- Potomek původních Romů v Čechách.
- Hovořil česky, sinti a německy.
- za 1. sv. války naverbován a dezertoval, poté se vyučil zahradníkem, oženil se, měl 5 dětí a žil na statku v Rohách na Plzeňsku.
- 1942 s rodinou zatčen a zavřen do koncentráku v Letech. Uprchl. Rodina zahynula.
- Zapojil se do odboje – na vysočině se přidal k oddílu Rada tří.
- Po válce vyznamenán medailí Za zásluhy.
- Ve Svitavách si otevřel hospodu U partyzána. Po měnové reformě 1953 ji zavřel a pracoval jako skladník.

SOUBOR: ROMOVÉ (PDF)

SLIDE:
1918-38 ROMOVÉ ZA PRVNÍ REPUBLIKY

* **Kolik Romů žilo v Čechách před válkou?** (2 000-5 000 osob + na Slovensku kolem 60 000 osob)

* **Jak to víme?** (sčítání, soupisy)

* **Jak k nim společnost přistupovala?** (jako k „patologické skupině" - diskriminovala je – zákon o potulných cikánech a osobách „práce se štítících" zakazoval vstup do lázní, velkých měst apod.)

SLIDE:
1939-45 ROMOVÉ ZA PROTEKTORÁTU A HOLOCAUST

***Kolik Romů bylo v Čechách za Protektorátu?** (8-10 000 - Prchli sem před nacisty z okolních zemí. Soupis 1940: 6540 osob).

***Zacházení s Romy za války?** (kárné pracovní tábory, poté holocaust – transporty do Osvětimi)

* **Znáte nějaké romské lágry v Čechách?** (Koncentráky Lety a Hodonín)

***Kolik Romů v Čechách válku přežilo?** (Cca 800 osob)

SLIDE:
1945: SITUACE ROMŮ NA SLOVENSKU

***Kolik Romů žilo na Slovensku před a za války**? (kol. 60 000 osob)

***Jak žili**? (negramotní, usedlí v osadách: postupná ztráta tradičních zdrojů obživy – romská řemesla – kovářství, nepálené cihly, proutěné výrobky - zanikají v důsledku tovární výroby)

***Situace za války**? (Vyháněni, vražděni, ale nikoliv systematicky – holocaust se jim vyhnul, většina přežila)

JAKÁ BYLA POVÁLEČNÁ SITUACE V ČECHÁCH?

KONTEXT: (VYHNÁNÍ NĚMCŮ, NEDOSTATEK PRACOVNÍKŮ V SUDETECH, ZÁROVEŇ ENORMNÍ BÍDA NA SLOVENSKU)

SLIDE:
1945-48: PŘÍCHOD ROMŮ DO ČECH PO VÁLCE

***Kolik českých Romů přežilo válku?** (cca 800)

***Jaká byla situace v Čechách po válce**? (odsun Němců, kritický nedostatek pracovních sil – osídlení pohraničí)

***Kde se vzali po válce v Čechách Romové**? (přišli ze Slovenska)

***Proč přišli?** (za prací – probíhaly aktivní nábory mezi zbídačenými Romy na Slovensku do podniků zejména v Sudetech)

***Jak s nimi bylo zacházeno**? (navázání na předválečnou diskriminaci – viz články - . Zvažování koncentráků pro Romy. Podniky je chtěli)

***Jak se Romové adaptovali**? (civilizační šok: negramotní Romové ze zaostalých vesnic přichází do vyspělého městského prostředí)

***Kolik jich po válce přišlo**? (Dle soupisu „cikánů a tuláků práce se štítících" v 1947 v Čechách 16 752 osob – převážně pracujících (!!)

CO SE STALO V ROCE 1948?

JAK PODLE VÁS KOMUNISTI POHLÍŽELI NA ROMY?

5.1

+ IDEALISMUS KOMUNISTŮ A VYSTŘÍZLIVĚNÍ Z NĚJ

ŘEDITEL ŠKOLY MÍRU KVĚTUŠÍN – MIROSLAV DĚDIČ – PŘEVÝCHOVA 1948-58

- Narozen 1925 u Českých Budějovic.
- Po válce začal působit jako učitel v pohraničí (učil německé neodsunuté děti i děti přistěhovalců).
- V r. 1950 přijímá nabídku učit romské děti přesídlenců ze Slovenska v Květušíně (ve vojenském újezdu Boletice).
- R. 1953 se škola mění v internátní školu – byl přesvědčen, že oddělení dětí od špatných rodinných poměrů urychlí emancipaci Romů:

  "V internátním zařízení je téměř eliminován nebo alespoň na nejmenší míru omezen negativní vliv rodinného prostředí (...) jejichž vztah ke škole a ke vzdělání se odloučením od nepodnětného rodinného prostředí změnily k nepoznání".
- Dodavatelem dětí pro (slovy Dědiče *„dodavatelem materiálu pro naši dílnu lidskosti"*) se stala sociální pracovnice z ONV v Č. Krumlově.
- K odebírání dětí Dědič vzpomíná:

  „Násilím odtrhávali jsme děti od auta, které vesměs všechny pojednou chtěly nazpět do Krumlova, poněvadž zdejší prostředí neznaly. Pláče bylo až srdce usedalo."
- Květušínská škola (přestěhovaná do Dobré vody na Prachaticku) byla zrušena r. 1960, kdy KSČ považovala cikánskou otázku za vyřešenou.
- Dědič od 60. letech působí při Krajském pedagogickém ústavu v Českých Budějovicích
- Podílel se též na činnosti Svazu Cikánů-Romů
- Dnes žije v Chlumanech na Prachaticku a o problematice národnostních menšin (především romské) stále přednáší na Jihočeské univerzitě.

SLIDE: 1948-58:IDEÁL: PŘEMĚNA ROMA V SOCIALISTICKÉHO ČLOVĚKA

*__Jak se komunisté postavili k Romům po 1948__? (zrovnoprávnění, zrušení diskriminačních zákonů z 1. republiky, upřímná snaha o jejich integraci).

*__Jak komunisté pohlíželi na Romy__? (jako na oběti kapitalismu, které je třeba převychovat v socialistického člověka: prací, vzděláním, bydlením – na úrovni vedení KSČ upřímná snaha o zlepšení situace Romů, kt. narážela na rasimus, předsudky i žité konflikty soudruhů na úrovni obcí a měst).

*__Jak režim z Romů vychovával „nového člověka"__? Násilné vzdělávací experimenty – internátní Škola míru Květušín – odebírání dětí, zpřetrhání rodinných vazeb vedlo ke studijním úspěchům chovanců školy.

JAK TO PODLE VÁS REÁLNĚ PROBÍHALO A JAK TO DOPADLO?

SLIDE: 1958-1968: DEZILUZE: ZÁKAZ KOČOVÁNÍ A POKUS O ROZPTYL

*__Jak v reálu probíhala „proměna Romů v soc. člověka"__? Konflikty v bydlení a práci a zároveň trvá potřeba romských prac. sil. – viz články popisující konfliktní realitu z uplynulých lekcích.

*__Podstata konfliktů__? (pokračující imigrace venkovských zaostalých Romů + rodin ze Slovenska do vyspělého městského prostředí v Sudetech, vinění Romů z lenosti, pohyb mezi Čechami a Slovenskem vyvolával zdání kočování)

*__Reakce úřadů__? (R. 1958 zákon o zákazu kočování a nástup politiky násilné asimilace a represivního přístupu – soupisy, potlačování romské kultury a jazyka)

*__Jakou formou se asimilace prováděla__? (Pokus o tzv. „rozptyl" r. 1965: pokus o urychlenou urbanizaci Romů rušením osad, rozbíjením rodin a jejich rozptylu po regionech)

*__Jak „rozptyl" dopadl__? Fiaskem, obrovskou nekontrolovanou migrací.

5.4

KONTEXT: UVOLNĚNÍ POMĚRŮ V 1968

JUDR. TOMÁŠ HOLOMEK (PRÁVNÍK A MAJOR Z POVOLÁNÍ) – EMANCIPACE 1968-70

- 1911-1988 (Kyjov)
- Pochází z rodiny usedlých moravských Romů.
- Absolvoval gymnázium v Kyjově s vyznamenáním, vystudoval Právnickou fakultu UK.
- Za II. svět. Války se skrýval na Slovensku v lesích.
- Po válce působil jako vojenský prokurátor.
- R. 1969 zakládal Svaz Cikánů-Romů a zároveň působil jako poslanec Federálního shromáždění.
- Vykonával též ředitele romského hospodářského podniku Nevodrom.
- Vnučka T, Holomka, Jana Horváthová, ředitelka Muzea romské kultury v Brně.

SOUBOR: ROMOVÉ (PDF)

SLIDE: 1968-73: POKUS O EMANCIPACI ROMŮ

CO SE STALO R. 1968?

***Jak se uvolnění poměrů r. 1968 dotklo Romů?**

pokus o emancipaci, založení Svazu Cikánů Romů, zrození politické reprezentace, vznik časopisů, romských firem (Névodrom – viz boxík)

***Jak to dopadlo?**

Počátkem 70. let při nástupu normalizace emancipace zastavena, Svaz Cikánů-Romů zrušen.

5.7

KONTEXT: NORMALIZACE A SOCIÁLNÍ INŽENÝRSTVÍ

MARGITA HLAVÁČOVÁ - MIGRANTKA ZE SLOVENSKA INTEGRAČNÍ POKUSY 70-80. LÉTA

- Narozena 1954 v Hostovicích, okr. Humenné, Slovensko.
- Jako dítě hodně nemocná, TBC, chodila do školy, ale učitelé ji bili.
- Ze Slovenska odešla s rodinou, když jí bylo cca 10 let. Prý museli utéct: kvůli strýcovi, co někoho ze žárlivosti pobodal, hrozilo nebezpečí celé široké rodině.
- Přestěhovali se do Doubice (Děčínsko).
- Táta pracoval v s koňma v lese, rodina zpočátku přespávala venku.
- Pak se přestěhovali do Rybniště, pak do Varnsdorfu.
- Zde našla práci ve Velvetě, kde vyráběla mašestr:
- *„Pracovala jsem tam patnáct let. Pamatuju si, jak jsme tam za komunistů brali zálohu pětset korun a z toho jsme měli jídla na 14 dní. A ještě jsme mohli něco koupit dětem."*
- *„Za komunistů bylo stokrát líp. To jsme měli věci, jídlo, všechno, teď nemáme nic. Děti jdou o hladu do školy. Teď musíte na sociálku, aby vám dali jednorázovku, aby se ty děti mohly do školy oblíknout."*

SOUBOR: ROMOVÉ (PDF)

SLIDE: 1970-1989: POKUS O INTEGRACI POMOCÍ SEGREGACE A PATERNALISMU

CO NÁSLEDOVALO PO ROCE 1968?

JAK TO DOPADLO NA ROMY?

***Jak se normalizace dotkla Romů?**

Emancipační snahy byly nahrazeny pokusem o integraci. Přetrvává silná migrace ze Slovenska.

***Jak to vypadalo?**

Kombinace paternalismu (vodění za ručičku – např. dávky, sociální práce, garantovaná práce + pracovní povinnost a slušné příjmy, podpora vzdělávání, výstavba bytů) + segregace (zvláštní školy, sestěhovávání Romů do vybydlených center měst či naopak na okraj (Chánov) kvůli lepší kontrole) a snah omezovat populační růst Romů (finanční podpora dobrovolných sterilizací, dokonce nevědomé/násilné sterilizace).

***K čemu to vedlo?**

Jednak k výraznému sociálnímu vzestupu Romů – práce, gramotnost, snížení chudoby, lepší zdrav. Stav – ale též k návyku Romů na pasivitu – máme garantovanou práci i dávky).

5.6

KONTEXT: KOLAPS SOCIALISMU, NÁSTUP EKONOMICKÉHO NEOLIBERALISMU, TRANSFORMACE

PETR H. – ROM V POSTAVENÍ SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ POST 1989

- Narozen 1986 v Praze.
- Chodil do zvláštní školy, nevyučen.
- Má 3 mladší děti, jedno onkologicky nemocné.
- V roce 2012 nucen odejít z Prahy – dům koupil developer a z domu plánoval vytvořit office centrum.
- Odchází na sever Čech – do ghetta v Předlicích (Ústí nad Labem), kde jim developer zajistil náhradní bydlení.
- Cena za bydlení je vyšší než v Praze (je hrazena ze sociální dávky Doplatku na bydlení).
- Bydlí zde 6 měsíců, poté se stěhují po kraji, střídavě bydlí na ubytovnách a v předražených bytech v ghettech, odkázáni na doplatky na bydlení.
- V roce 2018 se Petr rozchází s přítelkyní a přivádí si novou, kterou si našel v romské osadě na Slovensku.
- Petr nárazově pracuje – jako zedník, občas přiveze z Německa vyřazenou bílou techniku, kterou prodává, pomáhá skládat uhlí apod.
- Stabilní zaměstnání nikdy neměl: „Jsem Cikán, mně nikdo dobrou práci nedá."

SOUBOR: ROMOVÉ (PDF)

SLIDE: PO ROCE 1989

CO NÁSLEDOVALO PO ROCE 1989?

JAK TO DOPADLO NA ROMY?

***Co nastalo?**

Dramatické zhoršení situace Romů – propad do chudoby a závislosti na dávkách.

***Proč?**

Restrukturalizace průmyslu – pád těžby a těžkého průmyslu vedl k rušení nízkokvalifikované práce vykonávané Romy.

Důsledky?

Katastrofální. V nové „znalostní" společnosti již nenachází práci. Vyostření segregace – z lokalit, kam byli Romové koncentrováni, se stávají SVL. Sem vystěhováváni další Romové z lukrativních center měst (Kalín...), degradace celých měst či sídlišť (Litvínov-Janov).

OSLÍ MŮSTEK

Pojďme se nyní v dalších aktivitách rychle podívat na některé **důležité aspekty situace, v níž se Romové v ČR** v současnosti **nacházejí**:

- Společenské klima
- Odlišné výchozí podmínky různých vrstev obyvatelstva (a z nich plynoucí jejich odlišné priority, životní a ekonomické strategie)
- Regionální nerovnosti a nerovnoměrné rozmístění Romů v ČR

Nejdříve na **společenské klima**, tj. prostředí, v němž se problematika sociálního začleňování řeší (do kterého Romové vstupují, v němž se nacházejí, jemuž čelí)

JAKÝM SLOVEM BYSTE POPSALI OBECNÝ VZTAH ČECHŮ K ROMŮM?
CO SI PODLE VÁS OBYČEJNÍ ČEŠI MYSLÍ O ROMECH? (CO SE ŘÍKÁ O ROMECH?)
S ČÍM SI ROMOVÉ ČECHY SPOJUJÍ?

FÁZE 3: SPOLEČENSKÉ KLIMA: KONTINUITA DISKURSU VYLUČOVÁNÍ (skupinová aktivita 1)

DOBA TRVÁNÍ: 20 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA** (pdf)

METODA: skupinová práce s pramenným materiálem (novinové články, plakáty politických stran), diskuse, brainstorming

CÍL: uvědomění si kontinuity dehumanizačního diskurzu v moderních českých dějinách (a jeho současných obětech)

POSTUP:

KROK 1: V rámci pléna:

- Lektor požádá žáky:

  ZKUSTE ŘÍCT ČI FORMULOVAT, CO SE ŘÍKÁ O ROMECH.
  (NIKOLIV co vy osobně si myslíte; klidně buďte ostří a neberte si servítky)

- Lektor upozorní: Nejde o to, zda s výrokem souhlasíte, zda si to myslíte, ale o to, co běžně mezi lidmi o Romech zaznívá.

VOLITELNĚ: Test obecné platnosti stereotypů:

- Lektor si výroky zaznamenává.
- U několika z nich ověří univerzální platnost: ptá se žáků:

  KDO S TÍMTO VÝROKEM SOUHLASÍTE?
  Argumentujte PROČ?

  KDO NESOUHLASÍTE?
  Argumentujte PROČ?

- Dále se ptá:

  „PLATÍ TYTO VÝROKY O VŠECH ROMECH/JSOU UNIVERZÁLNĚ PLATNÉ?“

  CO JSOU TYHLE VÝROKY ZAČ? JAK SE JIM ŘÍKÁ?
  (Předsudky)

  MOHOU BÝT K NĚČEMU DOBRÉ?
  (Pomáhají rychle se zorientovat)

KROK 2: Lektor se ptá:

JAK BY SE DALA CHARAKTERIZOVAT NÁLADA MAJORITY VŮČI ROMŮM
(ev. společenské klima, kterému čelí, jemuž jsou vystaveni, v němž žijí)?

JAK MYSLÍTE, ŽE SI ROMOVÉ STOJÍ V ŽEBŘÍČKU OBLIBY?

- Žáci diskutují, lektor poté promítne ze souboru **LEKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA** (pdf) stránku **SLIDE 2** (Jak byste nesl, kdybyste měl za souseda:)

KROK 3: Rozdělení do skupin

A. VYSVĚTLENÍ PRINCIPU SKUPINOVÉ PRÁCE:

- Lektor vysvětlí, že skupinová práce má stejný princip jako v minulé lekci. Žáci pracují ve shodných skupinách.

B. ZADÁNÍ SKUPINOVÉ PRÁCE

- Lektor oznámí:

  Pojďme se nyní podívat, jestli byli takto zobrazováni (jestli se takto hovoří či hovořilo) jen o Romech, nebo jestli se podobné „oblibě“ mezi Čechy v minulosti těšily i jiné národnosti.

KROK 4: Skupinová práce
(pokračování ve 4 skupinách).

- Lektor vyzve žáky, aby si otevřeli soubor **LEKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA** (pdf) na SLIDE 3 (SKUPINOVÁ AKTIVITA 1) a vyzve skupiny k zodpovězení uvedených otázek (žáci dostanou cca 5 minut času).
- Lektor vyzve žáky, ať se odeberou do skupin.

  SKUPINY: ŽIDÉ, NĚMCI, EMIGRANTI, ROMOVÉ

OTÁZKY NA SKUPINU:

KDO JE OBJEKT NENÁVISTNÉHO JAZYKA?
(O KOM JE VÁŠ TEXT?)

Z JAKÉ DOBY VÁŠ TEXT POCHÁZÍ?

JAKÉ JSOU UŽITÉ VÝRAZY/OBRAZY?
(VYBERTE „NEJOSTŘEJŠÍ“ VÝRAZ, OBRAT)

JAK BYLO NALOŽENO SE SKUPINOU, KTERÁ JE V ČLÁNKU TEMATIZOVÁNA?

KROK 5: Po cca 5 minutách lektor skupinovou práci ukončí a vyzve žáky, ať v hlavním fóru představí, k čemu došli.

- Lektor s žáky dále diskutuje.
- Klade otázky:

CO MAJÍ ČLÁNKY SPOLEČNÉ? JAKOU RÉTORIKU, JAKÉ OBRAZY?

JAK BYSTE CHARAKTERIZOVALI JAZYK, KTERÝ JE V TEXTECH POUŽITÝ?

ZAMYSLETE SE NAD ČLOVĚKEM, KTERÝ BUDE MÍT VLASTNOSTI UVEDENÉ V ČLÁNCÍCH.

JAKÉ EMOCE BUDE VE VĚTŠINĚ LIDÍ VZBUZOVAT? CO K NĚMU ASI BUDE VĚTŠINA LIDÍ CÍTIT?

CHTĚLI BYSTE MÍT TAKOVÉHO ČLOVĚKA ZA SOUSEDA?

CO BYSTE S TAKOVÝM ČLOVĚKEM NEJRADĚJI UDĚLALI?
(žádoucí odpověď: VYLOUČILI)

JE MOŽNÉ NA ZÁKLADĚ TAKOVÝCH ČLÁNKŮ POCHOPIT SITUACI SKUPINY/ OSOB, KTERÉ ZMIŇUJÍ?

CO KDYŽ TAKOVÉ ČLÁNKY VE VEŘEJNÉM PROSTORU ZCELA PŘEVLÁDAJÍ? JAKÉ TO MŮŽE MÍT DOPADY?

OSLÍ MŮSTEK

Dalším důležitým faktorem jsou **výchozí podmínky** různých skupin obyvatelstva.

Lektor se ptá žáků:

MÁME VŠICHNI STEJNÉ ŠANCE NA ÚSPĚCH?
(pojďme zkusit provést malý experiment - Pojďme se podívat, zda platí, že pokud se budeme dostatečně snažit, máme všichni stejnou šanci na úspěch)

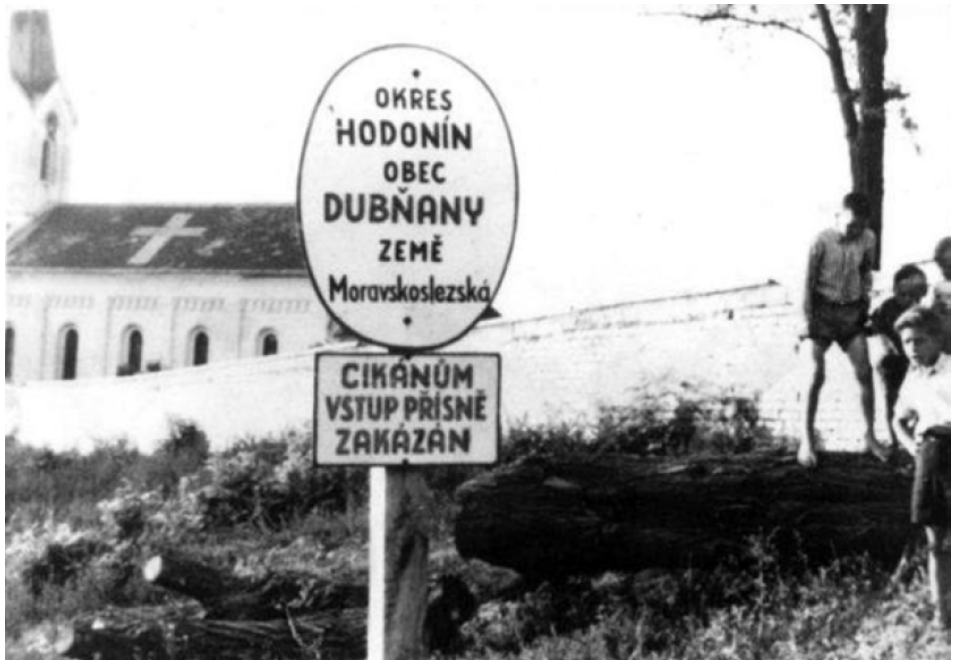

Dvacátá léta 20. století, Dubňany, cedule cikánům vstup zakázán.

Kampaň do komunálních voleb 2018, Volební plakát hnutí Otevřená radnice Most

FÁZE 4: role play: ROVNÉ ČI NEROVNÉ VÝCHOZÍ PODMÍNKY?

(ROLOVÁ HRA - UVĚDOMĚNÍ SI VLASTNÍCH PRIVILEGIÍ NA PŘÍKLADU ŽÁKŮ FIKTIVNÍ 9. TŘÍDY ZŠ)

DOBA TRVÁNÍ: 20 minut

POMŮCKY: Popisy postav (PDF soubor **LEKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA**
Virtuální hřiště v **google docs:** https://docs.google.com/presentation/d/1udlzrmwcLYSy4Ek8E6nVSDSntw3qpzs5ocanmbENJUg/edit#slide=id.p

SETUP TŘÍDY: Na zem ideálně doprostřed třídy je nutné nakreslit/vylepit startovací čáru, z níž žáci budou dle odpovědí postupovat vpřed či vzad.

METODA: interaktivní hra, diskuse

CÍL: pochopení nerovnosti výchozích podmínek různých lidí (uvědomění si vlivu socioekonomického původu na studijní/životní/profesní dráhu jedince)

POSTUP:

KROK 1: Lektor vyzve žáky: **pojďme udělat malý experiment.**

- Lektor vyzve žáky, ať si otevřou soubor **LEKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA** (pdf) na **SLIDE 17 (ROLOVÁ HRA)** a každému žákovi přiřadí číslo (1-20), jemuž odpovídá charakter postavy, kterou sehraje.
- ROZŘAZENÍ: lektor čte postupně jména žáků v pořadí, v jakém je vidí mezi účastníky v ZOOM/GOOGLE MEET, a přiděluje čísla rolí.

KROK 2: Lektor nasdílí žákům virtuální hřiště v **GOOGLE DOCS** a požádá je o otevření.

https://docs.google.com/presentation/d/1udlzrmwcLYSy4Ek8E6nVSDSntw3qpzs5ocanmbENJUg/edit#slide=id.p

KROK 3: Lektor vysvětlí žákům princip hry:

- Nejdříve je žákům přečten **výrok**.
- Žáci se na základě popisu postavy zamyslí, zda s ním souhlasí (jak by asi odpověděla daná postava?):

  Pokud jednoznačně **ANO, SOUHLASÍM**, udělá žák **krok vpřed (nahoru)**

  Pokud jednoznačně **NE, NESOUHLASÍM**, udělá žák krok **vzad (dolů)**

  Pokud na otázku **není vyhraněná/jednoznačná odpověď** (žáka se netýká, nebo na ní nelze na základě popisu odpovědět), žák **zůstává stát na místě**.

KROK 4: Lektor vyzve žáky ať si přečtou charakteristiku svých postav a pokusí se vcítit do jejich situace (cca 1 minuta).

KROK 5: Lektor čte výroky a vyzývá žáky k pohybu vpřed či vzad podle toho, zda jejich postava s výrokem souhlasí či nikoliv.

VÝROKY:

1. **NAŠE RODINA NIKDY NETRPĚLA CHUDOBOU, VŽDY JSME MĚLI VŠEHO DOSTATEK**
2. **MŮŽU SI VYBRAT JAKOUKOLIV ŠKOLU, NA KTERÉ CHCI STUDOVAT**
3. **MOJI RODIČE MĚ VŽDY MATERIÁLNĚ I PSYCHICKY PODPOROVALI**
4. **NIKDY JSEM SE NESETKAL/A SE ŠIKANOU, POSMĚCHEM NEBO URÁŽLIVÝMI POZNÁMKAMI**
5. **NÁSILÍ ZNÁM JENOM Z FILMŮ, V MÉM OKOLÍ SE NIKDO NÁSILNĚ NECHOVÁ**
6. **RODIČE NA MĚ VŽDY MĚLI DOST ČASU**
7. **VÍM, JAKÉ TO JE ZAŽÍT ÚSPĚCH**
8. **DO ŠKOLY CHODÍM RÁD/A**
9. **DOMA I VE ŠKOLE MLUVÍME STEJNÝM JAZYKEM**
10. **DOMA SE CÍTÍM BEZPEČNĚJI NEŽ VE ŠKOLE**

- Po vyčerpání otázek žáci stojí v různých vzdálenostech od startovací čáry.

KROK 6: Lektor se žáky diskutuje:

- Ptá se:

  Proč někteří žáci stojí v popředí? Proč jiní v pozadí?

  Co (jaké vlastnosti, podmínky, atributy) mají společného žáci stojící v popředí? Co žáci stojící v pozadí?

- Lektor ověřuje, zda třída s odpověďmi souhlasí. Pokud ano, lektor si odpovědi/atributy poznamenává (viz níže polarita PRIVILEGOVANÍ/OHROŽENÍ SOC. VYLOUČENÍM)

  PRIVILEGOVANÍ I OHROŽENÍ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM

KROK 7: Lektor dále s žáky diskutuje.

- Klade otázky:

  Srovnejte situaci v popředí stojících (PRIVILEGOVANÝCH) a situaci v pozadí stojících (OHROŽENÝCH SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM).

  MAJÍ OBĚ SKUPINY STEJNÉ ŠANCE NA ÚSPĚCH VE ŠKOLE?

  V čem **ANO**? V čem **NE** a **PROČ**?

  Platí, že všichni máme stejná východiska?

KROK 8: Lektor se vrací k atributům situace v pozadí stojících (OHROŽENÝCH SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM).

- Ptá se žáků:

  Za který z těchto atributů si mohou žáci výhradně sami (tj. je výsledkem jejich individuálního selhání)?

  Kdo může za ty ostatní?
  (vyzvat k maximální otevřenosti – chce si někdo zahrát „ďáblova advokáta"? i.e. poukazovat na chyby na straně soc. vyloučených)

TIP pro „ďáblova advokáta":
Kauzální kruh ekonomiky sociálního vyloučení
(Jakub Steiner, Ekonomie Sociálního vyloučení):

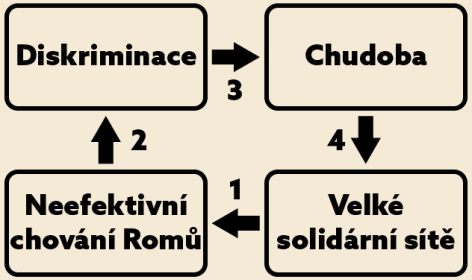

1. Velké solidární sítě vedou k neefektivnímu chování (sdílení majetku ve velkých rodinách nepodporuje individuální snahu zbohatnout, neboť individuální výdělky jsou široce sdíleny).
2. Chudoba vede k společnému vlastnictví (ekonomický propad jednotlivce je zachycen solidární sítí široké rodiny).
3. Neefektivní chování vede k diskriminaci (vnější znaky, jako barva kůže, příjmení nebo přízvuk statisticky korelovány se skrytými vlastnostmi jejich nositele, jako jsou špatné pracovní návyky, kvalita vzdělání apod.).
4. Diskriminace vede k chudobě, čímž se kauzální kruh uzavírá.

Které atributy jsou řešitelné z pozice rodiny? Které ne? Proč?

Lze úspěchu dosáhnout výhradně vlastní pílí a úsilím, nebo existují nějaké faktory, které pílí a vůlí nelze překročit?

TIP: Lektor s žáky diskutuje polaritu MERITOKRACIE (vše záleží na naší individuální vůli a snaze a výkonu) vs TOPOKRACIE či sociální, biologický, kulturní determinismus (tj. vše záleží na prostředí, z něhož pocházíme, co je nám dané - pohlaví, věk, národnost, rasová příslušnost a sociální původ).

Které to jsou?
(ŽÁDOUCÍ ODPOVĚĎ: např. faktické překážky ke vzdělávání dítěte: nejsou peníze na cestu do školy, na pomůcky, není prostor k učení)

Jak se pohnout z místa? Lze takové faktory překročit jinak než vůlí a úsilím? Jak?
(ŽÁDOUCÍ ODPOVĚĎ: podpůrná opatření, inkluze, dobrovolnictví, nízkoprahy, doučování...)

V jaké situaci se nachází lidé, kterým se nedaří tyto faktory překročit?
(ŽÁDOUCÍ ODPOVĚĎ: stav sociálního vyloučení/marginalizace)

Jaké důsledky může mít taková situace na život člověka, který se v ní nachází?
(Co může v životě čekat?, Jaká asi bude jeho životní trajektorie?)

Který z atributů sociálního vyloučení považujete za nejdůležitější – tj. který je podle vás potřeba prioritně vyřešit, aby se situace sociálně vyloučených osob zlepšila?

TIP: lektor komplikuje žákovské odpovědi: např. zaměstnání zajišťuje příjem, ten je ovšem odebírán, pokud je zaměstnanec v exekuci apod. a vede žáky k vykreslení sociálního vyloučení jako komplikované situace, v níž se řetězí a vzájemně posilují rozličné handicapy.

KROK 9: Lektor vyzve žáky k brainstormingu nad pojmem **SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ**. Co to je? Jak to definovat?

TIP: SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ lze v tomto kontextu definovat jako situaci, kdy jedinec bez přístupu k příjmům (práci) je zároveň vyloučen z přístupu do dalších systémů.

OSLÍ MŮSTEK

Prošli jsme si některé důležité faktory, které ovlivňují současnou situaci Romů v ČR. Posledním klíčovým faktorem jsou pak **specifika regionů, v nichž žije větší počet Romů**. Pojďme se podívat, které to jsou a jakými problémy tyto regiony trpí.

1
-CHLAPEC-ROM, 9. TŘÍDA ZŠ
-PLNÁ RODINA, 4 SOUROZENCI
-PŘIŠLA ZE SLOVENSKA ZA PŘÍBUZNÝMI V 80. LETECH
-UBYTOVNA ZA MĚSTEM, DO VZDÁLENÉ ŠKOLY DOJÍŽDÍ MHD NA ČERNO
-ZTRÁTA PRÁCE PO ZAVŘENÍ DOLŮ ROKU 1990, PAK OBČASNÉ BRIGÁDY
-ZADLUŽENÍ, EXEKUCE
-RODIČE POLOGRAMOTNÍ
-SKVĚLE ZPÍVÁ

2
-DÍVKA-ČEŠKA, 9. TŘÍDA ZŠ
-PLNÁ RODINA, 1 SOUROZENEC
-ČEŠI-RESTITUENTI
-RODINNÝ DŮM VE MĚSTĚ
-OTEC PODNIKATEL, MATKA UČITELKA
-OBA VŠ
-DJ V RAPOVÉ KAPELE

3
-CHLAPEC-ROM, 9. TŘÍDA ZŠ
-PLNÁ RODINA, JEDINÁČEK
-PŘIŠLI ZE SLOVENSKA PO VÁLCE V RÁMCI NÁBORŮ DO ŽELEZÁREN
-DLOUHODOBÝ PRONÁJEM BYTU V PANELÁKU
-OBA PRACUJÍ (OTEC ZEDNÍK, MATKA UKLÍZEČKA)
-OBA VYUČENÍ+REKVALIFIKOVANÍ
-BAVÍ HO OPRAVOVAT STARÉ PC

4
-DÍVKA-ROMKA, 9. TŘÍDA ZŠ
-PLNÁ RODINA, 2 SOUROZENCI + PRARODIČE A STRÝČEK
-PRONAJATÝ BYT (SOCIÁLNĚ VYLOUČENÁ LOKALITA BEZ MHD)
-ŠKOLA DALEKO
-RODIČE DLOUHODOBĚ NEZAMĚSTNANÍ, OTEC OBČASNÉ BRIGÁDY
-RODIČE OBA ZŠ
-V LOKALITĚ DOUČOVACÍ KLUB PROVOZOVANÝ NEZISKOVKOU, RÁDA TAM CHODÍ A UČÍ SE

5
-DÍVKA-ČEŠKA, 9. TŘÍDA ZŠ
-MATKA-SAMOŽIVITELKA, PRODAVAČKA V LIEDLU + BRIGÁDA-ÚKLID, VYUČENA
- 1 SOUROZENEC
-RODINA SE PŘISTĚHOVALA PO VÁLCE
- PRONÁJEM BYTU V PANELÁKU (ČASTO SE STĚHUJE ZA LEVNĚJŠÍM BYDLENÍM)

6
-CHLAPEC-ČECH, 9. TŘÍDA ZŠ
-PLNÁ RODINA, 2 ROUROZENCI
-ČEŠI
-VLASTNÍ BYT V BYTOVCE
-OBA PRACUJÍ JAKO DĚLNÍCI V TOVÁRNĚ
-OBA VYUČENI
-TRPÍ PORUCHOU UČENÍ

7
-DÍVKA-ČEŠKA, 9. TŘÍDA ZŠ, JEDINÁČEK
-OTEC-SAMOŽIVITEL
-ZAMĚSTNANEC STÁTNÍ SPRÁVY
-SLUŽEBNÍ BYT
-VŠ
-TALENTOVANÁ KLAVÍRISTKA, VELMI PODPOROVANÁ OTCEM

8
- CHLAPEC-ČECH, 9. TŘÍDA ZŠ
-BYDLÍ V ÚSTAVU SOCIÁLNÍ PÉČE
-BEZ RODIČŮ/PŘÍBUZNÝCH
-DOBŘE SE UČÍ, V ÚSTAVU SE MU VE VZDĚLÁVÁNÍ VĚNUJÍ
-VE ŠKOLE JE VELMI ZARAŽENÝ A BOJÍ SE POSMĚCHU

9
-CHLAPEC-ROM, 9. TŘÍDA ZŠ
-STARÁ RODINA SINTŮ, CO ŽILA V ČECHÁCH PŘED VÁLKOU A PŘEŽILA I HOLOCAUST, 2 SOUROZENCI
-BYDLÍ VE VLASTNÍM BYTĚ
-MATKA V DOMÁCNOSTI, OTEC PRACUJE V NEZISKOVCE A JE AKTIVNÍ V MĚSTSKÉ KOMISI PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY.
-OBA RODIČE SI DODĚLALI MATURITU
-DOBŘE SE UČÍ, ALE NOSÍ BRÝLE, JE RACHETICKÉ POSTAVY A DĚTI SE MU SMĚJÍ, ŽE JE CIKÁNSKÝ INTELEKTUÁL

10
-DÍVKA-ROMKA, 9. TŘÍDA ZŠ
-NEDÁVNO SE PŘISTĚHOVALA ZE SLOVENSKA S MATKOU A 3 SOUROZENCI -NASTĚHOVALI SE DO PRONAJATÉHO BYTU PŘÍTELE, ALE DOSTALI VÝPOVĚĎ. NYNÍ SHÁNÍ NOVÉ BYDLENÍ, ALE NIKDE JE NECHTĚJÍ A MOŽNÁ SE BUDOU MUSET ODSTĚHOVAT Z MĚSTA.
-MATKA BEZ VZDĚLÁNÍ, NEPRACUJE, MLUVÍ SLOVENSKO-ROMSKÝM DIALEKTEM.
-MATKY PŘÍTEL JE VYUČEN ZEDNÍKEM, BEZ STABILNÍ PRÁCE (MÁ JEN OBČASNÉ BRIGÁDY NAČERNO, NA KTERÉ EXEKUTOR „NEDOSÁHNE")
-DÍVKA VE ŠKOLE NIKOHO NEZNÁ, NIKDO SE S NÍ NEBAVÍ, ROZUMÍ ŠPATNĚ ČESKY A MÁ SPOUSTU NEOMLUVENÉ ABSENCE

Máme všichni stejné výchozí podmínky? Popisy postav v rolové hře.

FÁZE 5: ZÁVĚREČNÁ MAPOVÁ AKTIVITA: Zmizely Sudety, nebo je tu máme dodnes?

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

METODA: skupinová práce se slepou mapou, diskuse

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **LEKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA** (pdf), soubor **ROMOVÉ** (pdf)

CÍL: Uvědomění si kontinuit mezi situací po válce v Sudetech (komplexní výměna obyvatelstva provázená neúspěšnou snahou o dorovnání migračních ztrwát v ekonomicky klíčových regionech, restrukturalizací průmyslu po roce 1989 a postupným ústupem od těžby uhlí, který probíhá v současnosti a dopadá – a dále bude dopadat – na situaci v těchto regionech).

POSTUP:

1. **ZDROJ MAPKY:** PPT soubor L**EKCE 5 MAPOVÁ AKTIVITA, slide MAPA**

2. **ZKOPÍROVAT DO PROGRAMU MALOVÁNÍ 3D**

   - **Velikost plátna:** 125 %
   - **Nástroj:** ŠTĚTEC NA OLEJOMALBU
   - **Tloušťka:** 15 px
   - Kapátkem vzít barvu z nápisů na mapě

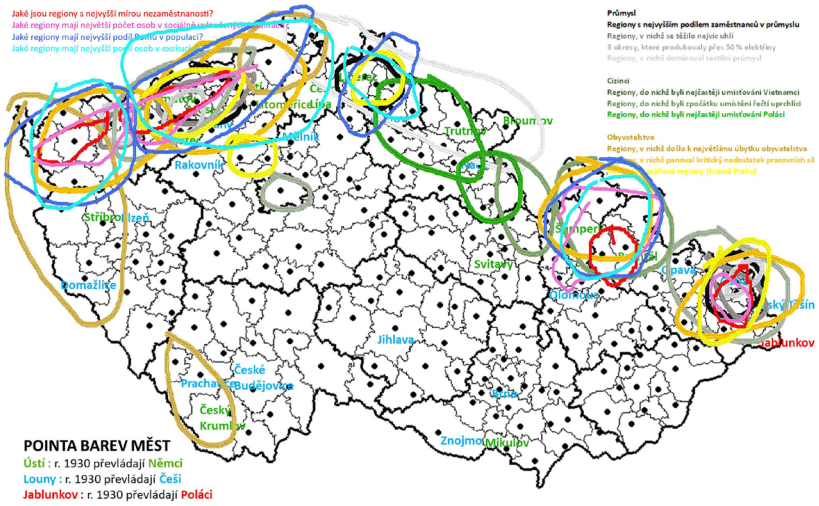

3. **KLÁST ŽÁKŮM OTÁZKY Z MAPY (VPRAVO)**

Jaké jsou regiony s nejvyšší mírou nezaměstnanosti?	Podkrušnohoří, Karlovarsko, Bruntálsko, Ostravsko
Jaké regiony mají největší počet osob v sociálně vyloučených lokalitách?	Podkrušnohoří, Karlovarsko, Bruntálsko, Ostravsko
Jaké regiony mají nejvyšší podíl Romů v populaci?	Ústecký kraj, Karlovarský kraj, Jeseníky, Liberecko
Jaké regiony mají nejvyšší podíl osob v exekucích?	Ústecký kraj, Karlovarský kraj, Jeseníky, Liberecko

4. **ROVNOU ZAKRESLOVAT DO MAPY**

5. **UVÉST POINTU:** pojďme si nyní prolnout mapu z LEKCE 2 (města dle národnosti) a LEKCE 3 (průmysl a obyvatelstvo za socialismu) se dnešní mapou

6. **PROMÍTNOUT POINTU** ze souboru L**EKCE 5 SKUPINOVA AKTIVITA_ROLE PLAY_MAPA** (pdf) – **slide MAPOVÁ AKTIVITA 5 POINTA** (slide 24)

7. **LEKTOR KLADE ŽÁKŮM SHRNUJÍCÍ OTÁZKY:**

   O JAKÉ REGIONY SE JEDNÁ?

   CO MAJÍ SPOLEČNÉHO?

   ČÍM SE TYTO FREGIONY VYZNAČOVALY VE 30. LETECH?

   ČÍM PO VÁLCE?

   ČÍM ZA SOCIALISMU?

   JAK JSOU NA TOM DNES?

   JAKÝM PROBLÉMŮM TYTO REGIONY V SOUČASNOSTI ČELÍ?

   PROČ TOMU TAK JE?
   (volný brainstorming)

   - Diskusi doplňuje promítnutím slide **ZMIZELY SUDETY, NEBO JSOU TU DODNES?** (z PDF souboru **ROMOVÉ**)

VOLITELNÉ DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKY

Jak je možné, že obrysy bývalých Sudet vidíme dodnes na současných mapách?

Pokuste o vysvětlení na základě látky probírané během workshopů.

FÁZE 6: OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

METODA: Diskuse, brainstorming

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **NARODNOSTNI_SLOZENI** (pdf), prezentace PDF **PRAHA MÍSTA PAMĚTI**

CÍL: Ujasnit žákům, jak a kde se daný fenomén promítl do Prahy a jejího obyvatelstva

POSTUP:

KROK 1: Lektor s žáky rekapituluje proměnu národnostního složení českého obyvatelstva.

- Lektor promítne 2. slide (graf VÝVOJ POČTU ROMŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH) z PDF **NARODNOSTNI_SLOZENI**
- Klade otázky:

  KDO OD VÁLKY DO SOUČASNOSTI Z PRAHY ODCHÁZEL?

  KAM A PROČ, CO SE TĚM LIDEM STALO? KDO JE NAHRADIL?
- Žáci brainstormují.

KROK 2: Lektor sdílí jednu po druhé fotografie ze souboru PDF **PRAHA MÍSTA PAMĚTI**, které se pojí s tématem lekce V. Klade otázky:

POZNÁVÁTE DŮM ČI LOKALITU?

KDE TO JE?

CO JE TAM DNES, JAK TO TAM DNES VYPADÁ?

CO TAM BYLO TEHDY? JAK TO SOUVISÍ S DNEŠNÍ LEKCÍ?

- Žáci brainstormují, lektor případně prozrazuje správnou odpověď.

KROK 3: Lektor s žáky diskutuje o dalších místech paměti v Praze.

- Ptá se:

  ZNÁTE V PRAZE DALŠÍ MÍSTA SPOJENÁ S ROMY? (podniky, ulice, hospody, ubytovny, školy atd.)?

  KDE SE NACHÁZÍ, JAK S ROMY SOUVISÍ?

POINTA K FOTKÁM

5.1		KARLÍN – PRAHA 3: Zleva žel. Viadukt, dole ulice Pobřežní. Letecké snímky téhož místa v r. 1953/2019.
5.2		SMÍCHOV – PRAHA 5: Plzeňská ulice (stav v roce 2019).
5.3		ŽIŽKOV - ŽEROTÍNOVA ULICE, PRAHA 3: Dům v Žerotínově ulici před demolicí, která proběhla v letech 1976-1979.
5.4		1979: demolice Žerotínovy ulice.
5.5		2020: Žerotínova ulice dnes.
5.6		Žerotínova ulice: Letecký pohled 1975/2019.
5.7		ŠUMICKÁ VINÁRNA, MIKULANDSKÁ ULICE 12: Místo stálého angažmá romské kapely Viola vedená primášem Michalem Grundzou.
5.8		STRAŠNICE - KŘIŽOVATKA ULIC V OLŠINÁCH A BEŠVÁŘOVA: 22.9.1993 si zde 2 skini počkali na Čecha Jiřího F., který v hospodě nesouhlasil s jejich rasistickými postoji. Za jeho vraždu byli odsouzeni na 20 let.

FÁZE 7: UKONČENÍ, ORGANIZAČNÍ POKYNY K DALŠÍM PROJEKTOVÝM AKTIVITÁM

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava x nuda**
- **líbil x nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré x co nebavilo**

CO BUDE DÁL?

Proběhne workshop k hledání tématu žákovského projektu, jeho plánování a realizaci.
Stay tuned!

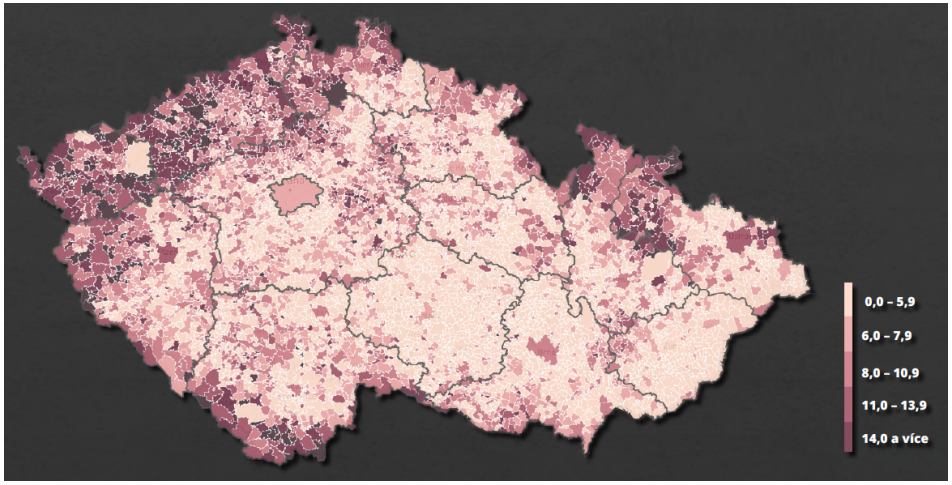

Podíl osob v exekuci. Zdroj: Mapa exekucí, Otevřená společnost, Praha, 2019.

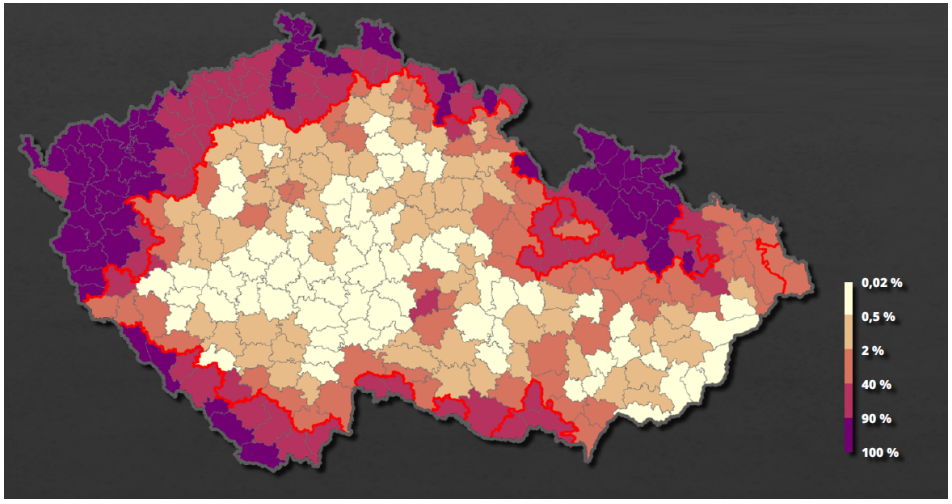

Podíl německého obyvatelstva v soudních okresech v roce 1930. Zdroj: Šimon, Martin. 2015. „Measuring phantom borders: the case of Czech/Czechoslovakian electoral geography."

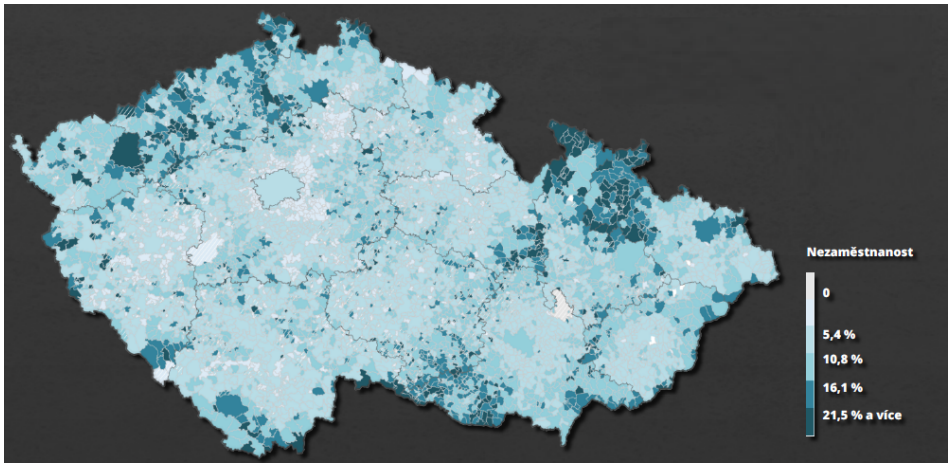

Podíl nezaměstnaných osob v obcích, 2015. Zdroj: Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, Praha, GAC, 2015.

PLÁNOVACÍ LEKCE 1 (online verze)

CO ŽÁKY VLASTNĚ ZAJÍMÁ?

S koncem pětidílného cyklu workshopů se žáci přiblížili k hlavní náplni celého vzdělávacího programu: samostatné práci na vlastním žákovském projektu. Čemu se ale budou žáci v projektu věnovat, jak budou postupovat a co bude výsledkem? Co žáky vlastně zajímá a jak to vůbec zjistíme? Při hledání odpovědí na tyto otázky vycházíme z předpokladu, že dlouhodobá práce na projektu bude žáky bavit, jen pokud probudí a bude uspokojovat jejich vlastní zvědavost.

Cílem první ze tří plánovacích lekcí je podrobněji zmapovat a vyjádřit zájem žáků o témata, kterých jsme se v úvodních workshopech dotkli. Podněty žáků nám poslouží jako substrát, z něhož projekt následně vyroste.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE:	90 minut (2 vyučovací hodiny)
SETUP TŘÍDY:	ideálně do kruhu, lavice ke zdi
VYBAVENÍ:	platforma ZOOM či GOOGLE MEET
POUŽITÉ SOUBORY:	soubor **PLÁNOVACÍ LEKCE 1 VÝBĚR TÉMAT.DOC**

FÁZE 1: ÚVOD – PŘEDSTAVENÍ DALŠÍ PRÁCE

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

POMŮCKY: bez pomůcek

METODA: frontál, diskuse

CÍL: vysvětlit průběh další spolupráce (plánování a realizace)

POSTUP:

KROK 1: Lektor vysvětluje **jak bude pokračovat další spolupráce žáků s lektory:**

Co se bude dít v následujících měsících?

- Najdeme téma žákovského projektu (průsečík toho, co vás – žáky – zajímá v souvislosti s tématem cyklu workshopů, který jste právě absolvovali).
- Velmi podrobně vybrainstormujeme zaměření vašeho projektu (tak aby obsahoval maximum toho, co vás zajímá).
- Naplánujeme si základní kroky k jeho realizaci, rozdělíme si role (kdo na projektu udělá co).
- Prodiskutujeme, jak bude vypadat realizace projektu.
- Projekt zrealizujeme a vymyslíme, komu a jak ho představíme.

KROK 2: Lektor vysvětluje průběh dnešní lekce:

Co se bude dít dnes?

- Vytvoříme projektový team.
- Zmapujeme, co každého z členů projektového teamu zajímá.

FÁZE 2: KDO BUDE V PROJEKTOVÉM TEAMU?

DOBA TRVÁNÍ: 10 minut

POMŮCKY: bez pomůcek

METODA: frontál

CÍL: identifikovat zájemce o práci na žákovském projektu

POSTUP:

KROK 1: Lektor vysvětlí, že touto lekcí startuje nová fáze spolupráce mezi žáky a lektory.

Ta bude založena na:

- dobrovolnosti
- iniciativě a ochotě žáků k samostatné práci
- ničím neomezené kreativitě

KROK 2: Lektor vysvětlí, že téma žákovského projektu bude souviset s tématy, která se probírala v uplynulých lekcích (migrace, sociální začleňování).

- Vyzve žáky, ať se chvilku zamyslí, zda se této problematice chtějí v dalších týdnech a měsících věnovat.
- Oznámí, že pro ty žáky, kteří zájem nemají, účast na projektu tímto končí.
- Vyzve žáky, ať se přihlásí ti, kteří chtějí.
- Poděkuje těm, kteří se nepřihlásili. Účast na projektových aktivitách pro ně tímto končí. Mohou zůstat a pozorovat dění, mohou se do projektu vrátit, mohou využít zbytek hodiny k přípravě na další hodinu. Důležité je nerušit.

FÁZE 3: VOLBA TÉMATU (PRVNÍ MAPOVÁNÍ ZÁJMU ŽÁKŮ)

DOBA TRVÁNÍ: 60 minut

POUŽITÉ SOUBORY: soubor **PLÁNOVACÍ LEKCE 1 VÝBĚR TÉMAT.DOC**

METODA: frontál, diskuse, „dotazník"

CÍL: zmapovat zájem žáků o téma

POSTUP:

KROK 1: Lektor do chatu nasdílí (případně všem žákům rozešle) dokument **PLÁNOVACÍ LEKCE 1 VÝBĚR TÉMAT.DOC**.

KROK 2: Lektor požádá žáky, aby si dobře prohlédli tematické okruhy na kartičkách v dokumentu včetně klíčových slov v ilustrativních wordcloudech.

KROK 3: Lektor požádá žáky, aby si vybrali 2 tematické okruhy, které je nejvíc zajímají či kterým by se chtěli ve svém projektu věnovat či o kterých by se chtěli více dozvědět.

KROK 4: Lektor požádá žáky, aby odpověděli na otázky na kartičce u tematických okruhů, které si vybrali:

co vás na daném tematickém okruhu zajímá?

proč vás to zajímá?

Odpovědi mohou být stručné.

Odpovědi jsou anonymní (není nutné se podepisovat).

KROK 5: Lektor dá žákům cca 15-20 minut na vyplnění.

- Dovolí žákům o tématech otevřeně a nahlas diskutovat.
- Upozorní, že volba tématu je věcí každého žáka.

KROK 6: Lektor ověří, že všichni žáci dokument vyplnili a posbírá je od žáků.

- Vysvětlí, že se do příští hodiny pokusí všechny žákovské podněty utřídit do tematických klastrů.
- Z nich si žáci hlasováním zvolí téma svého projektu.

KROK 7: Lektor se žáků ptá zda se někdo podělí o své podněty.

- Debatuje, co žákům přijde na tématu zajímavé a lákavé.

(dokument **LEKCE 1 VÝBĚR TÉMAT.DOC**)

FÁZE 4: PŘEDSTAVENÍ DALŠÍHO WORKSHOPU A UKONČENÍ

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

POMŮCKY: bez pomůcek

METODA: frontál, diskuse

CÍL: seznámit žáky s průběhem a cílem následující lekce

POSTUP:

Lektor vysvětlí průběh následující lekce: bude se hlasovat o tématu žákovského prpjektu a brainstormovat nad tím, jak vybrané téma uchopit.

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava x nuda**
- **líbil x nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré x co nebavilo**

Lektor se žáky domluví technikálie následující lekce (organizace, termín, místo).

FÁZE 5: DOMÁCÍ ÚKOL PRO LEKTORA - UTŘÍDĚNÍ ŽÁKOVSKÝCH PODNĚTŮ DO TEMATICKÝCH KLASTRŮ

POMŮCKY: aplikace MIRO, flipchartové papíry, lepidlo, nůžky

CÍL: utřídit žákovské podněty do tematických klastrů

Podněty, které žáci vyplnili do formuláře **PLÁNOVACÍ LEKCE 1 VÝBĚR TÉMAT.DOC**, lektoři utřídí je do tematických klastrů.

Klastry pak vylepí na flipchart. papíry (1 klastr na 1 papír) a pokud možno je vyfotí či přenesou do některé z onlina aplikací (např. MIRO - https://miro.com/index/).

VARIANTA:

Pokud lektor nedisponuje vhodnou online aplikací, doporučujeme:

KROK 1: Lektor vyplněné formuláře **LEKCE 1 VÝBĚR TÉMAT.DOC**, které nám žáci zaslali, vytiskne a rozstřihá.

KROK 2: Lektor podněty žáků utřídí na flipchartové papíry (1 klastr na 1 papír)

KROK 3: Lektor klastry vyfotí (jednotlivě tak, aby si je žáci mohli příští lekci podrobně prohlédnout, i společně, aby je žáci měli při hlasování všechny před očima).

TIP: Pro třídění a vizuální přehlednost je ideální využít prostředí online aplikace MIRO (MIRO – https://miro.com/index/).

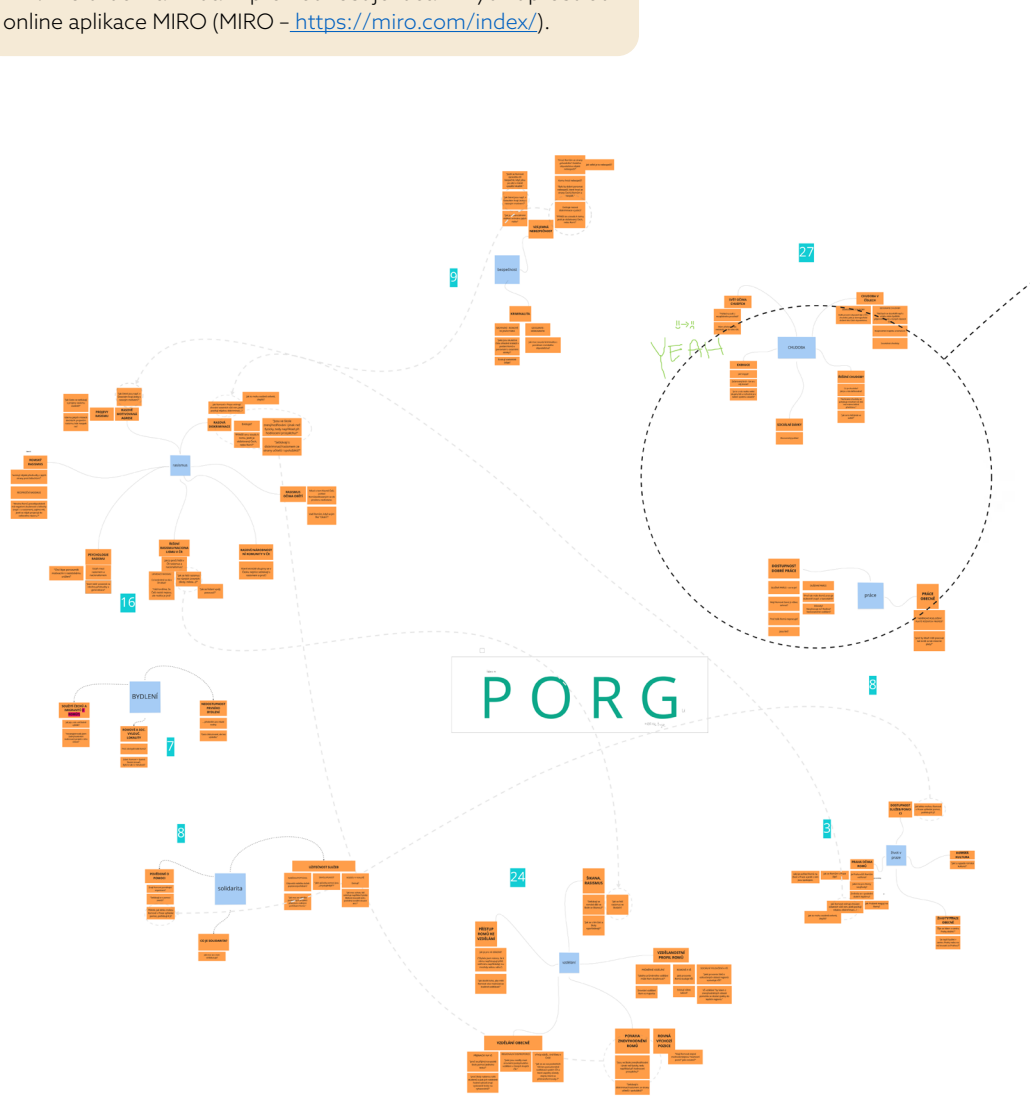

(„vesmír" utříděných podnětů žáků gymnázia PORG)

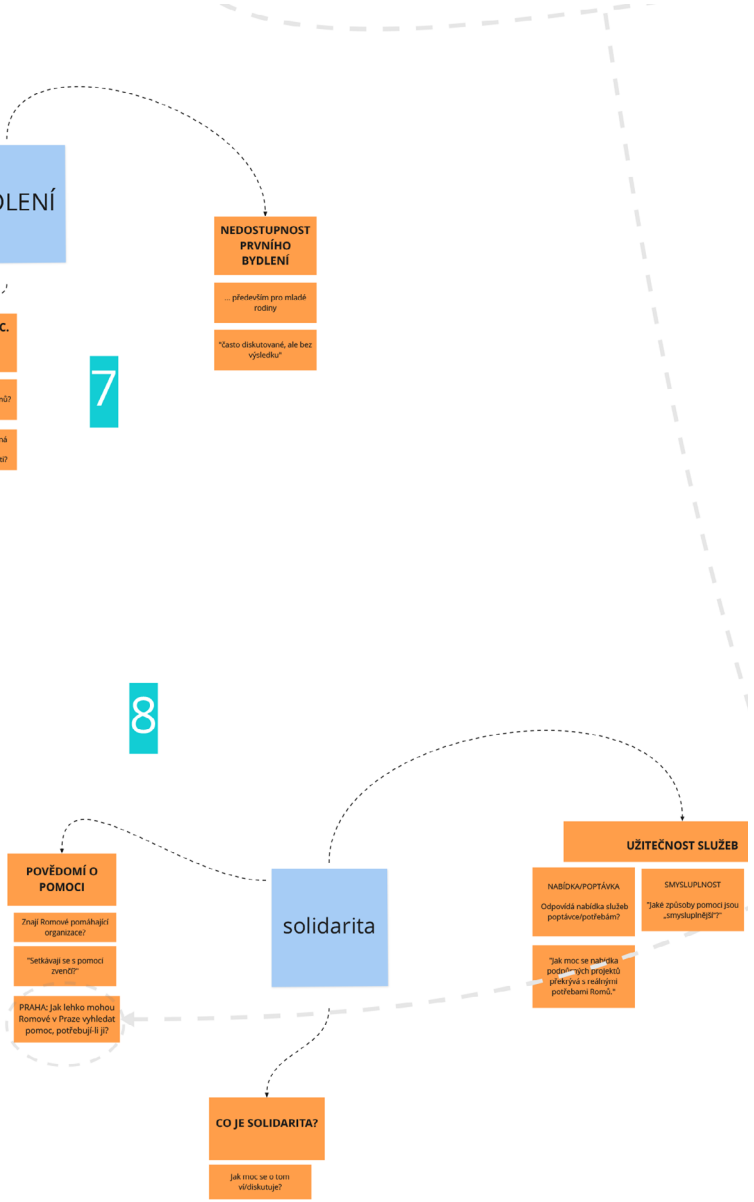

(detail „vesmíru" utříděných podnětů a otázek žáků gymnázia PORG)
(pro ONLINE verzi použít EA či EVRO)

PLÁNOVACÍ LEKCE 2 (online verze)

PROJEKT JAKO PRŮSEČÍK ZÁJMU ŽÁKŮ

Cílem druhé plánovací lekce je zvolit si téma, které v žácích probouzí největší zvědavost, a diskutovat o možnostech jeho zpracování tak, aby práce na projektu přinesla odpovědi na otázky většiny z nich.

Setkání je pojato jako moderovaný brainstorming, jehož výchozím bodem jsou žákovské podněty k vítěznému tématu. S jejich pomocí lektor odstartuje sršení často nesourodých a nekonkrétních nápadů a stará se o to, aby se z jejich kolidování urodilo a organicky rozvinulo co nejvíc ucelených myšlenek se zcela konkrétním obsahem. Úkolem lektora je vystavět projekt jako průsečík různorodých zájmu žáků.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE:	90 minut (2 vyučovací hodiny)
SETUP TŘÍDY:	ideálně do kruhu, lavice ke zdi
VYBAVENÍ:	platforma ZOOM či GOOGLE MEET, ideálně také online aplikace MIRO
POUŽITÉ SOUBORY:	fotografie tematických klastrů, ideálně klastry v online aplikaci MIRO

FÁZE 1: ÚVOD – PŘEDSTAVENÍ LEKCE

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

POMŮCKY: bez pomůcek

METODA: frontál, diskuse

CÍL: vysvětlit průběh a cíl setkání

POSTUP:

KROK 1: Lektor vysvětlí CÍL DNEŠNÍ LEKCE: zvolit téma projektu a brainstormovat, jak jej uchopit tak, aby práce na něm byla pro žáky co nejzajímavější a zároveň prakticky proveditelná.

KROK 2: Lektor vysvětlí PRŮBĚH dnešní lekce:

- Nejdříve **představíme tematické klastry**, které vzešly z mapování zájmu žáků o téma (dotazníků vyplněných minulou lekci).
- Poté žáci proběhne **hlasování o** tom, kterému **tematickému klastru** se budou žáci v projektu věnovat.
- Poté proběhne **brainstorming** nad tím, jak téma uchopit, čím se zabývat, co a jak konkrétně zjišťovat.

FÁZE 2: PŘEDSTAVENÍ TEMATICKÝCH KLASTRŮ

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POMŮCKY: fotografie tematických klastrů, ideálně klastry v online aplikaci MIRO

METODA: frontál

CÍL: představit domácí úkol lektora - podněty žáků utříděné do tematických klastrů

POSTUP:

KROK 1: Lektor žákům nasdílí fotografie tematických klastrů. Pokud používá aplikaci MIRO, pak ji žákům zpřístupní pro editaci.

KROK 2: Lektor nasdílí žákům v aplikaci ZOOM či GOOGLE MEET „Vesmír" žákovských podnětů utříděný do tematických klastrů přenesený do aplikace MIRO (či fotografii souboru flipchartů).

KROK 3: Lektor poté představí tematické klastry žákům. Zmíní nejčastější žákovské podněty či otázky, které se ve formulářích objevily.

TIP: Lektor pomocí myši směřuje pozornost žáků k zajímavým místům v jednotlivých klastrech, které komentuje.

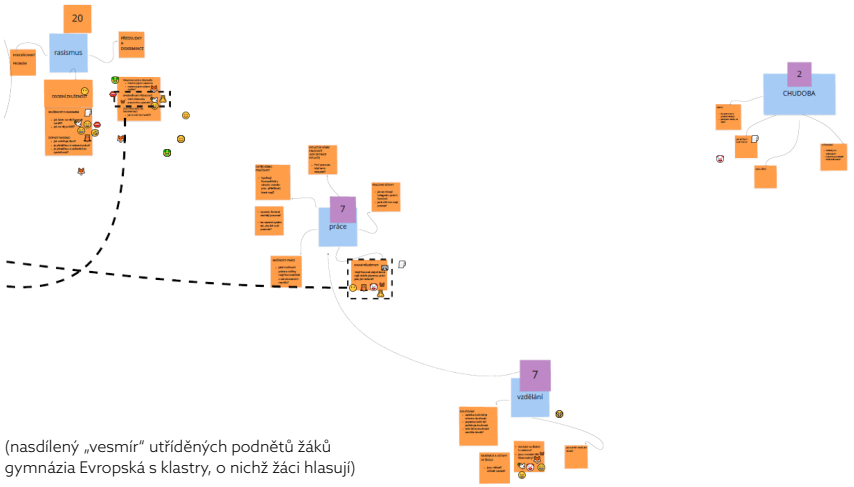

(nasdílený „vesmír" utříděných podnětů žáků gymnázia Evropská s klastry, o nichž žáci hlasují)

FÁZE 3: HLASOVÁNÍ O TÉMATU ŽÁKOVSKÉHO PROJEKTU

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POMŮCKY: fotografie tematických klastrů, ideálně klastry v online aplikaci MIRO

METODA: hlasování

CÍL: zvolit téma projektu (vybrat tematický klastr)

POSTUP:

KROK 1: Lektor oznámí, že nyní budeme hlasovat.

KROK 2: Lektor vysvětlí, že každý žák má 3 hlasy.

KROK 3: Lektor vysvětlí princip hlasování:

- Každý žák může libovolný počet bodů přidělit libovolnému počtu klastrů. (Např. může dát všechny body jednomu klastru, nebo je rozdělit mezi dva nebo tři klastry podle libosti.)
- Hlasuje se o tematických klastrech, nikoliv o shlucích uvnitř klastrů.
- Vítězí klastr s nejvíce hlasy.
- Vítězný klastr definuje téma žákovského projektu – tento klastr budeme dále rozvíjet.

KROK 4: Lektor vyzve žáky, ať si v aplikaci MIRO dobře prohlédnout tematické klastry a přečtou si podněty ostatních.

V případě, že lektor disponuje aplikací MIRO:

KROK 5: Lektor vyzve žáky, ať si v aplikaci MIRO každý vybere své tři smajlíky (hlasovací puntíky) a umístí je na ty klastry, které každý z nich považuje nyní, po přečtení podnětů ostatních, za nejzajímavější.

NÁVODNÁ OTÁZKA PRO VÝBĚR: „Na čem by mě nejvíc bavilo pracovat?“

KROK 6: Po hlasování lektor sečte hlasy pro jednotlivé tematické klastry a vyhlásí vítězné téma.

V případě, že lektor aplikací MIRO nedisponuje:

KROK 5: Lektor nasdílí fotografii s klastry a hlasuje se ve 3 kolech.

- Lektor prochází klastr po klastru a ptá se žáků, kdo pro daný klastr hlasuje.
- Hlasy zaznamenává.
- V každém kole žáci udělují svůj hlas libovolnému klastru.

KROK 6: Na konci 3. kola hlasování lektor sečte hlasy a oznámí vítězný klastr.

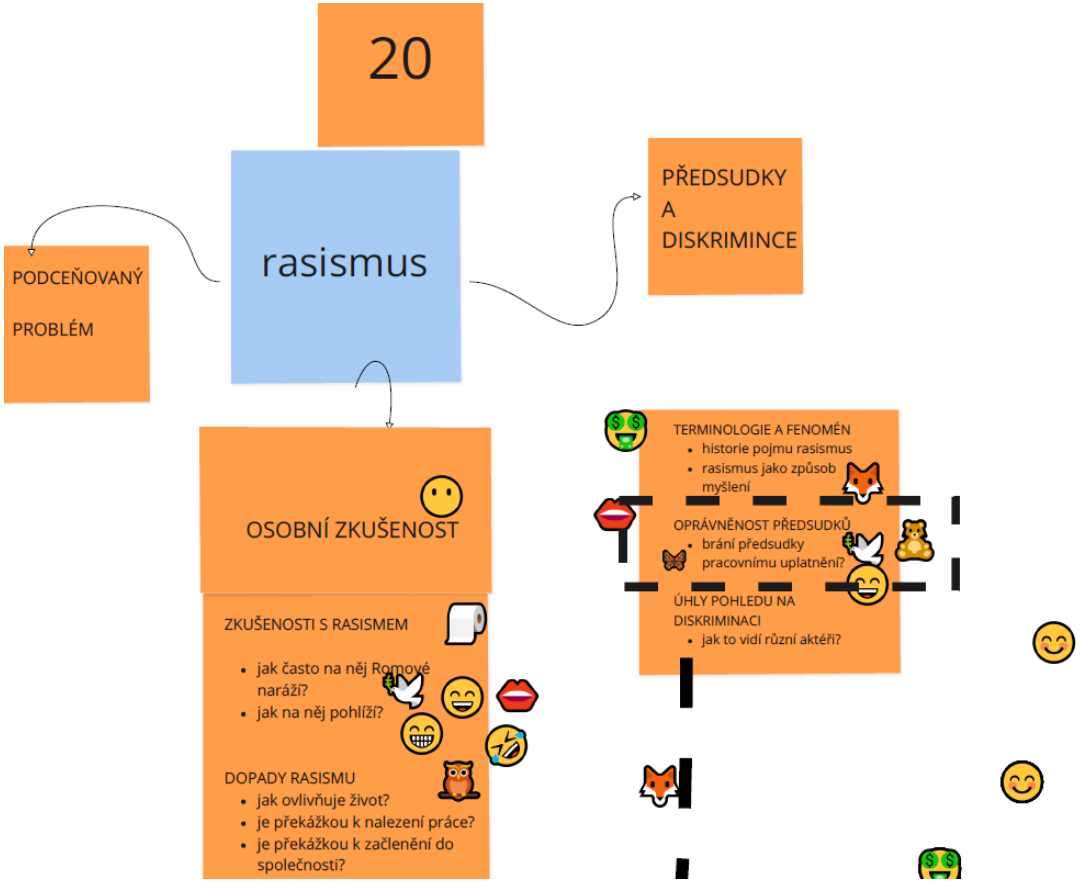

(RASISMUS – vítězný klastr žáků gymnázia Evropská 33, Praha 6)

FÁZE 4: BRAINSTORMING NAD TÉMATEM

DOBA TRVÁNÍ: 50 minut

POMŮCKY: dataprojektor, flipchartové papíry s tematickými klastry

METODA: brainstorming

CÍL: uvolnit, zachytit nápady žáků

POSTUP:

KROK 1: Lektor oznámí vítězné téma.

- Klastr s vítězným tématem (vyfocený či zvětšený v aplikaci MIRO) žákům nasdílí v aplikaci ZOOM či GOOGLE MEET.

KROK 2: Lektor vyzve žáky, ať si opět prohlédnou vítězný klastr včetně žákovských podnětů na oranžových kartičkách.

KROK 3: Lektor vyzve žáky, ať klidně nahlas promýšlí, co a jak by se s nimi dalo dělat.

- Lektor zachytává nápady na papír či přímo do aplikace MIRO.
- Lektor brainstorming žáků moderuje.
- Lektor se sršení žákovských nápadů snaží moderovat tak aby generovalo odpovědi na tyto OTÁZKY:

  Co konkrétně dělat? (co nejkonkrétněji specifikovat téma)

  Jak téma uchopit? (forma – video, text, podcast, fotoreport)

  Co má být výsledkem? (žánr – analýza, reportáž, esej...)

  DŮLEŽITÉ UPOZORNĚNÍ:
  Lektor v žádném případě žáky necenzuruje, ani s nápady žáků nepolemizuje. Klíč k úspěchu spočívá v tom, že se žáci nebojí vyslovit vlastní nápad – čím víc se jich vynoří, tím více materiálu získáme pro výstavbu projektu.

KROK 4: Lektor zachycuje maximum žákovských nápadů.

- Nosné nápady se snaží dále rozvíjet. Brainstorming probíhá tak dlouho, dokud se diskuse nevyčerpá (tj. dokud žáci formulují stále nové nápady či prohlubují již zachycené).

  DŮLEŽITÉ UPOZORNĚNÍ:
  Lektor brainstorming pouze podněcuje. Nápady nekomentuje, nedoplňuje. Pokud nápadu žáků nerozumí, ptá se:

  JAK TO MYSLÍTE? MŮŽETE TO ŘÍCT JINAK? JAK JINAK TO VYJÁDŘIT, ABYCH ROZUMNĚL, JAK TO MYSLÍTE?

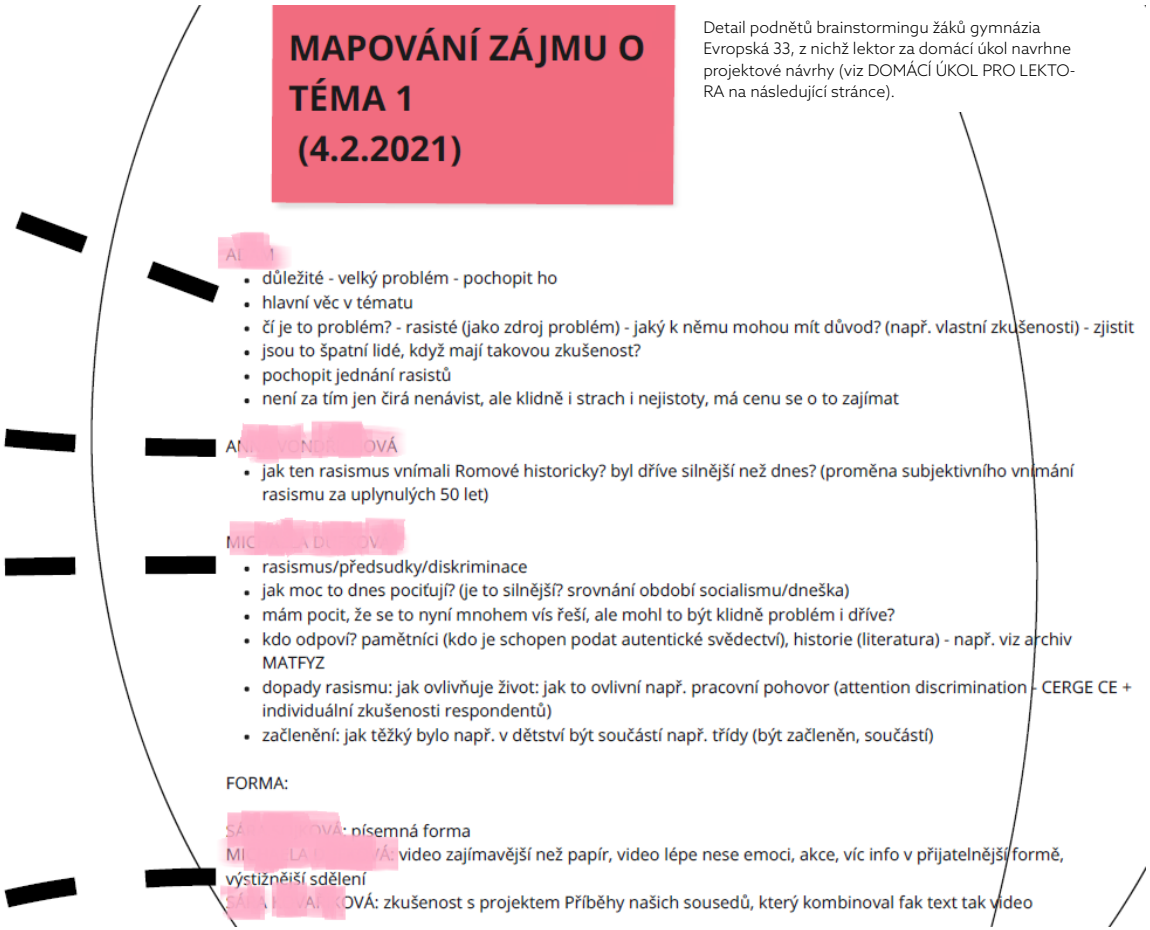

Detail podnětů brainstormingu žáků gymnázia Evropská 33, z nichž lektor za domácí úkol navrhne projektové návrhy (viz DOMÁCÍ ÚKOL PRO LEKTORA na následující stránce).

FÁZE 5: PŘEDSTAVENÍ DALŠÍHO WORKSHOPU A UKONČENÍ

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

POMŮCKY: bez pomůcek

METODA: frontál, diskuse

CÍL: seznámit žáky s průběhem a cílem následující lekce

POSTUP:

Lektor vysvětlí průběh následující lekce: lektor z podnětů shromážděných v brainstormingu představí návrh žákovského projektu. Ten představí žákům ke schválení a bude se diskutovat o dílčích podrobnostech. Příště rovněž naplánujeme klíčové aktivity, které bude potřeba realizovat.

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava x nuda**
- **líbil x nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré x co nebavilo**

Lektor se žáky domluví technikálie následující lekce (organizace, termín, místo).

DOMÁCÍ ÚKOL PRO LEKTORA – FORMULACE NÁVRHU ŽÁKOVSKÉHO PROJEKTU
(UTŘÍDĚNÍ PONĚTŮ Z BRAINSTORMINGU DO SMYSLUPLNÉHO CELKU)

POMŮCKY: podněty z brainstormingu, aplikace MIRO

CÍL: vytvořit ze žákovských podnětů návrh projektu

POSTUP:

KROK 1: Lektor ze zachycených podnětů žáků extrahuje a zestruční jejich podstatu (hlavní otázku) a vloží ji do aplikace MIRO poblíž zachycených žákovských podnětů. Pokud nepracuje s aplikací MIRO, plze k další práci použít aplikace WORD či POWER POINT.

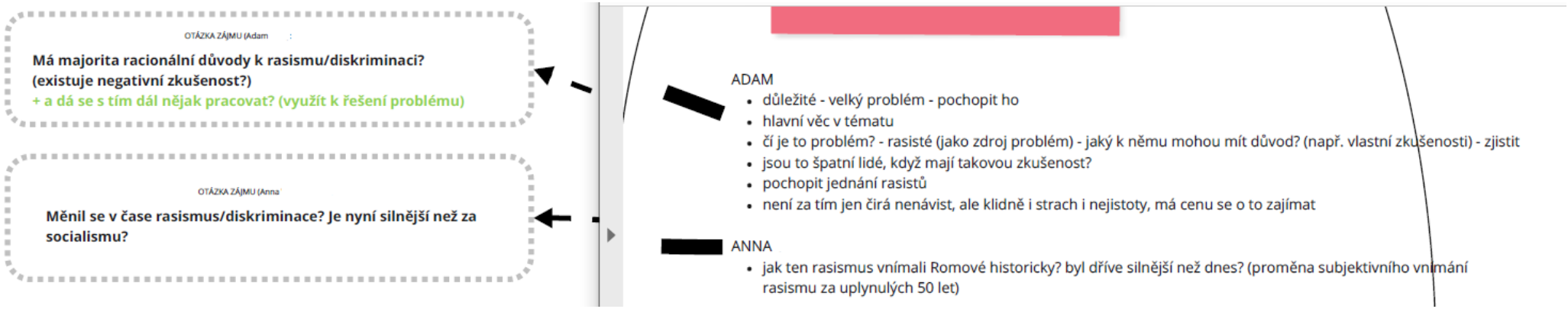

KROK 2: Lektor se tyto zestručněné podněty žáků pokusí organicky propojit do jednoho celku a vztáhnout je na téma, které v předchozích diskusích rezonovalo (v příkladu níže se žáci ptají, zda vůbec existuje diskriminace, a zároveň se ptají, jak těžké je pro Romy sehnat práci. Lektor tedy navrhuje, aby žáci zjišťovali, zda existuje diskriminace Romů na pracovním trhu.)

KROK 3: Lektor z takto propojených podnětů navrhne kostru projektu včetně hlavních otázek (a z nich plynoucích dílčích aktivit).

- Ty představí žákům v dalším workshopu.
- Zároveň si připraví otázky na další brainstorming:
  např. **jakým způsobem zjistit odpověď, jaké metody použít, co předpokládáme, že zjistíme** (formulovat hypotézu):

(vypracovaný „domácí úkol" lektora – návrh žákovského projektu gymnázia Evropská)

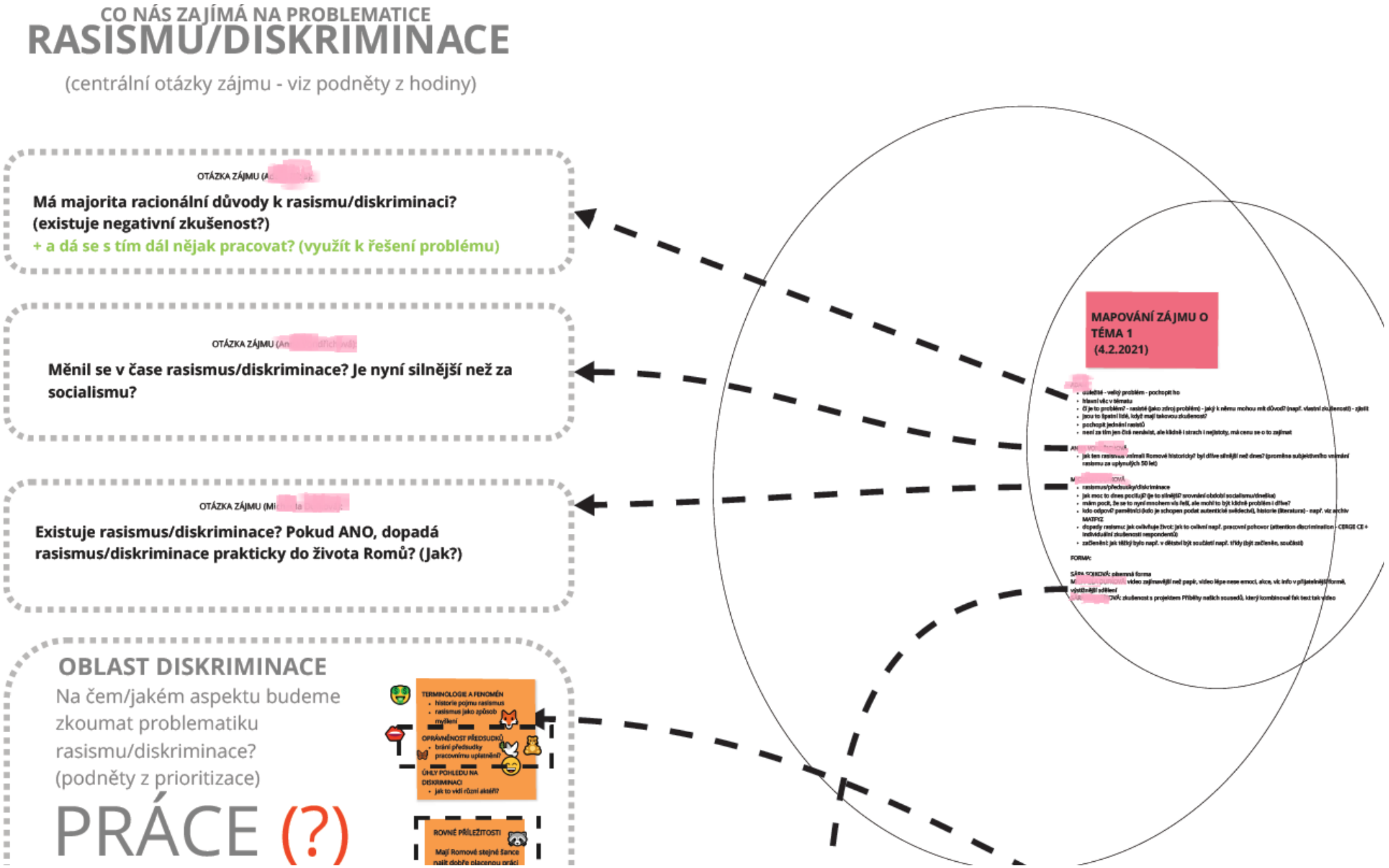
CO NÁS ZAJÍMÁ NA PROBLEMATICE
RASISMU/DISKRIMINACE
(centrální otázky zájmu - viz podněty z hodiny)
OTÁZKA ZÁJMU (A
Má majorita racionální důvody k rasismu/diskriminaci? (existuje negativní zkušenost?)
+ a dá se s tím dál nějak pracovat? (využít k řešení problému)
OTÁZKA ZÁJMU (An
Měnil se v čase rasismus/diskriminace? Je nyní silnější než za socialismu?
OTÁZKA ZÁJMU (Mi
Existuje rasismus/diskriminace? Pokud ANO, dopadá rasismus/diskriminace prakticky do života Romů? (Jak?)
OBLAST DISKRIMINACE
Na čem/jakém aspektu budeme zkoumat problematiku rasismu/diskriminace? (podněty z prioritizace)
PRÁCE (?)
TERMINOLOGIE A FENOMÉN
historie pojmu rasismus
rasismus jako způsob myšlení
OPRÁVNĚNOST PŘEDSUDKŮ
brání předsudky pracovnímu uplatnění?
ÚHLY POHLEDU NA DISKRIMINACI
jak to vidí různí aktéři?
ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI
Mají Romové stejné šance najít dobře placenou práci
MAPOVÁNÍ ZÁJMU O TÉMA 1
(4.2.2021)

PLÁNOVACÍ LEKCE 3 (online verze)

PROJEKT JAKO SYNERGIE DÍLČÍCH AKTIVIT

Cílem třetí plánovací lekce je prodiskutovat návrh projektu, zapracovat do něj žákovské připomínky a promyslet jeho strukturu. Jaké dílčí úkony je nutné uskutečnit, abychom mohli dát dohromady celek? Jaké metody použít k získání materiálu, který potřebujeme? Co udělat dříve a co později, kdo udělá co? Na konci lekce by žáci i lektor měli mít jasnou představu o tom, kde a jak začne první skutečně projektová práce. Jak projekt uřídit a neztratit se v něm? Několik v praxi osvědčených tipů, jak s projektem přežít distanční výuku i návrat do normálu, najdete na konci této sekce.

VYBAVENÍ A POMŮCKY

DOBA TRVÁNÍ LEKCE:	90 minut (2 vyučovací hodiny)
VYBAVENÍ:	platforma ZOOM či GOOGLE MEET, ideálně také online aplikace MIRO
POUŽITÉ SOUBORY:	fotografie tematických klastrů, ideálně klastry v online aplikaci MIRO

FÁZE 1: ÚVOD – PŘEDSTAVENÍ LEKCE

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

POMŮCKY: bez pomůcek

METODA: frontál, diskuse

CÍL: vysvětlit průběh a cíl setkání

POSTUP:

KROK 1: Lektor vysvětlí CÍL DNEŠNÍ LEKCE: prodiskutovat návrh projektu a maximálně jej konkretizovat a rozplánovat na úroveň dílčích aktivit.

KROK 2: Lektor vysvětlí PRŮBĚH dnešní lekce:

- Nejdříve **představíme návrh projektu**, který lektor zpracoval za „domácí úkol" na základě podnětů a myšlenek z brainstormingu (v minulé lekci). Žáci budou **hlasovat**, zda s takto zaměřeným projektem souhlasí.
- Poté proběhne **prakticky zaměřená diskuse** o každé části návrhu projektu. Žáci se pokusí formulovat své výchozí pozice, hypotézy i „výzkumné" otázky a prodiskutují metody či formy práce, které povedou nalezení odpovědí.
- Poté proběhne **brainstorming** nad tím, jaké konkrétní kroky je potřeba udělat k realizaci projektu.
- (VOLITELNĚ) Poté proběhne diskuse s cílem **formulovat** stručnou projektovou **vizi** – esenci projektu včetně cíle v několika slovech.

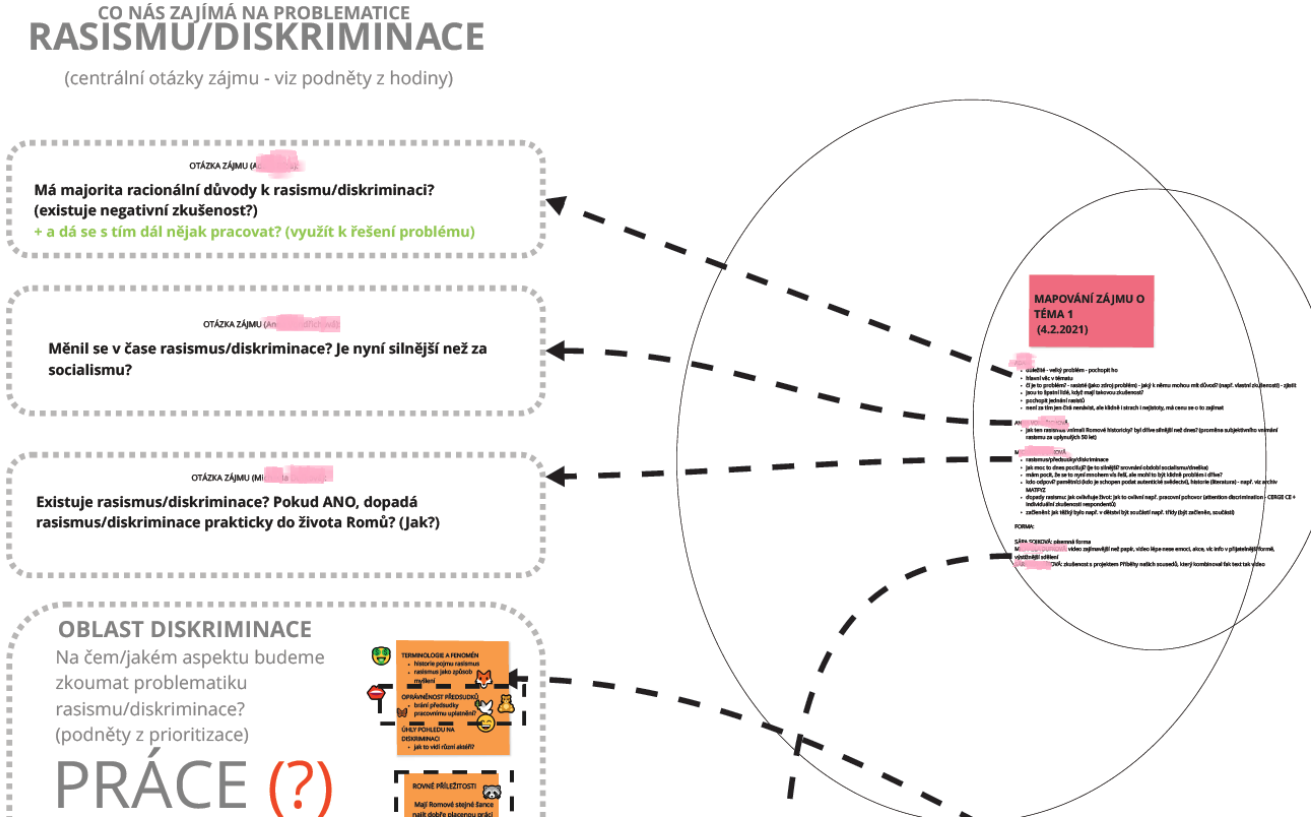

Detail podnětů brainstormingu žáků gymnázia Evropská 33, z nichž lektor za domácí úkol navrhne projektové návrhy (viz DOMÁCÍ ÚKOL PRO LEKTORA na následující stránce).

FÁZE 2: PŘEDSTAVENÍ NÁVRHU PROJEKTU (domácího úkolu lektora)

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POMŮCKY: vítězný tematický klastr, „domácí úkol" lektora (návrh žákovského projektu v aplikaci MIRO či jiném grafickém formátu)

METODA: frontál

CÍL: představit domácí úkol lektora – návrh žákovského projektu

POSTUP:

KROK 1: Lektor nasdílí svůj „domácí úkol" návrh projektu, vytvořený na základě minulého brainstormingu.

KROK 2: Lektor představuje jednotlivé části návrhu a názorně (pomocí ukazovátka myší) ukazuje,
jak je provázal s podněty žáků z brainstormingu i vítězného tematického klastru.

- Vysvětluje, proč projekt vystavěl zrovna takto a jaké žákovské nápady s zde odráží.

KROK 3: Lektor ověřuje, zda mají žáci k návrhu projektu připomínky.

- Klade OTÁZKY:

  Doplnili byste ještě něco dalšího?

  Chybí v projektu něco, co brainstormingu zaznělo?

- Nápady žáků zapisuje do aplikace MIRO či jakékoliv aplikace, z níž návrh projektu prezentuje.

KROK 4: Lektor nechá o návrhu projektu hlasovat ve hlavním fóru platformy ZOOM či GOOGLE MEET.

- Klade OTÁZKU:

  Souhlasíte s tím, aby se tento návrh stal základem pro váš žákovský projekt?

- Vyzve žáky, aby zvedli ruku (např. formou zvednutého palce v chatu dali najevo názor) ti, co souhlasí, a poté ti, co nesouhlasí.

KROK 5: Pokud žáci projekt neodsouhlasí, je nutné vrátit se zpět na začátek 2. plánovací lekce a diskutovat, zda se pokusit návrh předělat či vybrat zcela jiné téma (viz postup k plánovací lekci č. 2).

Poznámka autorů: Tato situace na žádné ze škol, kde byl vzdělávací program realizován, nenastala. V některých případech lektoři vytvořili více paralelních projektových návrhů, z nichž si žáci vybírali. Pokud je to kapacitně možné, lze rovněž realizovat více projektů v jedné třídě najednou.

(Vypracovaný „domácí úkol" lektora – návrh žákovského projektu gymnázia Evropská)

FÁZE 3: FORMULUJEME HYPOTÉZY A DISKUTUJEME O METODÁCH

DOBA TRVÁNÍ: 25 minut

POMŮCKY: vítězný tematický klastr, „domácí úkol" lektora (návrh žákovského projektu v aplikaci MIRO či jiném grafickém formátu)

METODA: brainstorming

CÍL: promyslet metody, shrnout předpoklady žáků

POSTUP:

KROK 1: Lektor pokračuje v práci s projektovým návrhem.

- Nejdříve s žáky prodiskutuje jejich výchozí pozici, s níž do projektu vstupují (např. projekt v ukázce zkoumá existenci diskriminace; lektor s žáky diskutuje, zda předpokládají její existenci, okolnosti, za nichž k ní dochází apod.).
- Na základě toho lektor s žáky formuluje pracovní hypotézy.
- Lektor hypotézy zapisuje.

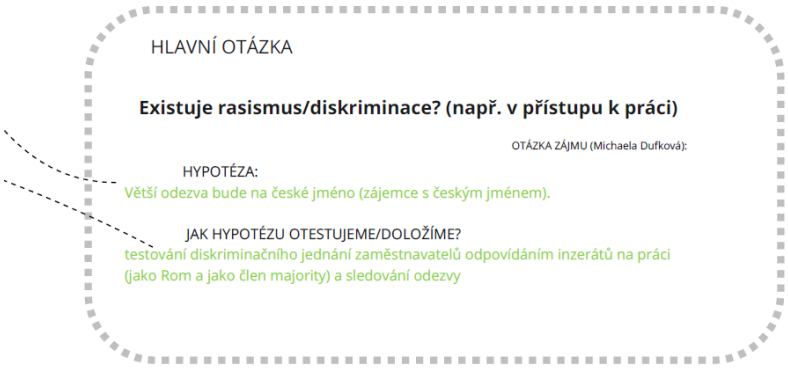

KROK 2: Lektor s žáky diskutuje o metodě, jejíž pomocí bude hypotéza ověřena.

- Konfrontuje svůj návrh s nápady žáků.
- Klade žákům OTÁZKY typu **„Jak jinak by se to dalo vyzkoumat/udělat/ověřit?"**
- Lektor nápady žáků zapisuje.

VOLITELNÁ AKTIVITA: FORMULACE VIZE PROJEKTU

DOBA TRVÁNÍ: 15 minut

POMŮCKY: vítězný tematický klastr, „domácí úkol" lektora (návrh žákovského projektu v aplikaci MIRO či jiném grafickém formátu)

METODA: brainstorming

CÍL: výstižně shrnout obsah a cíl projektu do jedné věty

POSTUP:

KROK 1: Lektor oznámí, že nyní se pokusíme formulovat vizi projektu.

- Vizi chápeme jako výstižné a stručné shrnutí, které představí projekt jednou větou.

KROK 2: Lektor vysvětlí, že vize by měla ve zhuštěné formě poskytovat odpovědi na tyto základní OTÁZKY:

Co budeme v projektu konkrétně dělat?

Jakou formou?

Pro koho?

KROK 3: Nad každou z těchto otázek žáci brainstormují.

- Lektor odpovědi zachytává a zapisuje. Společně je formují tak dlouho, dokud nepřevládne s formulací vize mezi žáky spokojenost

FÁZE 4: PLÁNUJEME A STRUKTURUJEME ŽÁKOVSKÝ PROJEKT

DOBA TRVÁNÍ: 25 minut

POMŮCKY: vítězný tematický klastr, „domácí úkol" lektora (návrh žákovského projektu v aplikaci MIRO či jiném grafickém formátu)

METODA: brainstorming

CÍL: vytvořit manažerskou kostru projektu

POSTUP:

KROK 1: LektorLektor nasdílí tabulku níže, diskutuje a vyplňuje ji společně s žáky.

DÍLČÍ KROKY / AKTIVITY	POSTUP – NÁPADY JAK NA TO?	KDO TO UDĚLÁ?	DO KDY?

TIP: V diskusi se lektor snaží žáky směřovat k tomu, aby promýšlely dílčí kroky, které je třeba vykonat, aby šlo realizovat celek.

TIP: Pro plánování (a evidenci i hodnocení další projektové práce) je velmi užitečné používat prostředí aplikace MIRO.

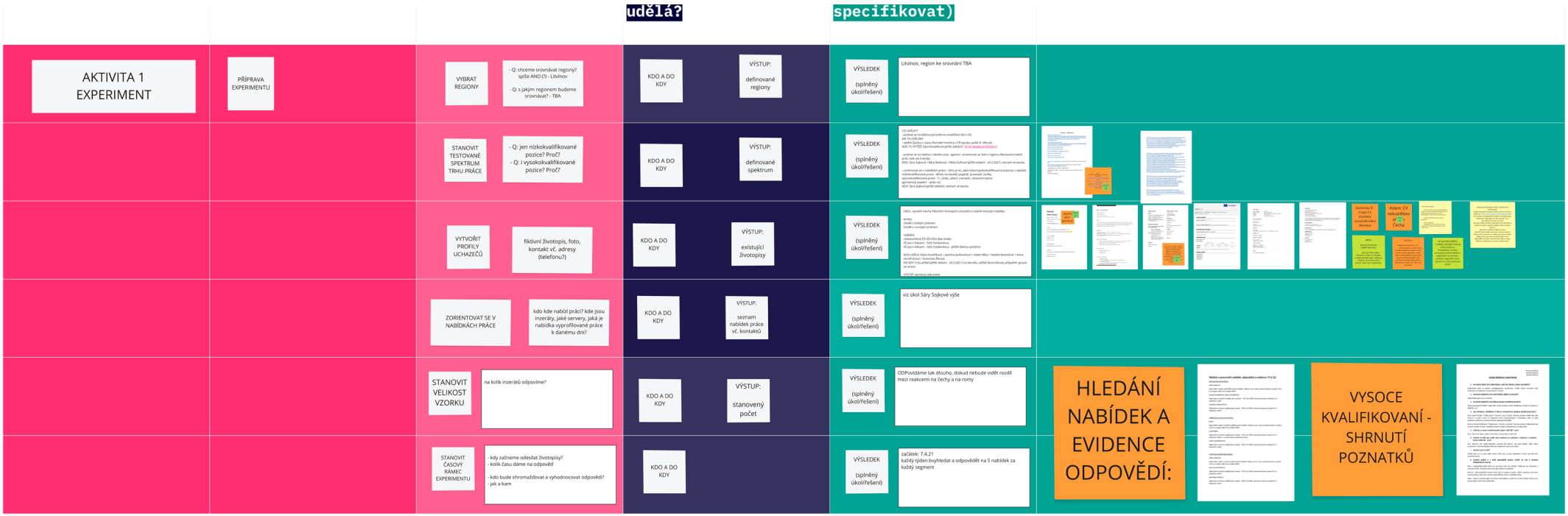

(Plánování a management projektu gymnázia Evropská v aplikaci MIRO: Klíčové aktivity a dílčí podaktivity včetně dělby práce a sledování vypracování úkolů – detail jedné z klíčových aktivit)

FÁZE 5: PŘEDSTAVENÍ DALŠÍHO WORKSHOPU A UKONČENÍ

DOBA TRVÁNÍ: 5 minut

POMŮCKY: bez pomůcek

METODA: frontál, diskuse

CÍL: seznámit žáky s průběhem a cílem následující lekce

POSTUP:

Lektor vysvětlí průběh následující lekce: žáci začnou pracovat na svém projektu tak, jak si jej nyní naplánovali.

Lektor se žáky reflektuje dnešní lekci:

- **zábava x nuda**
- **líbil x nelíbilo**
- **proč?**
- **co bylo dobré x co nebavilo**

Lektor se žáky domluví technikálie následující lekce (organizace, termín, místo).

Gentrifikace starého Karlína. Výstup žákovského projektu gymnázia PORG Praha 8. Ilustrace: Tadeáš Polák.

JAK UŘÍDIT ŽÁKOVSKÝ PROJEKT? PÁR TIPŮ Z PRAXE

SETKÁVÁNÍ ONLINE ČI NAŽIVO?

V praxi se ukázalo, že **není** příliš **velký rozdíl mezi setkáváním projektového teamu naživo ve třídách či online**. Většina žákovských projektu byla kvůli pandemii COVID-19 naplánována online a z větší části v online prostředí také realizována. Pochopitelně některé aktivity, třeba výjezd do terénu, nelze udělat distančně. Na dálku lze ovšem připravit vše, co výjezdu předchází (příprava, itinerář), a zpracovat vše, co po něm následuje (vyhodnocení).

Klíčovým faktorem pro úspěšnou realizaci projektu v ONLINE prostředí je **vybavení žáků potřebnou technikou**. Je naprosto nezbytné, aby **každý žák** – člen projektového teamu – **disponoval** vlastním PC **či** alespoň **telefonem** připojeným k internetu a mohl se účastnit práce přímo v prostředí využívané online platformy, ať už je to ZOOM, GOOGLE MEET, MIRO či cokoliv dalšího.

Práce na žákovském projektu je především **permanentní a** zejména **spontánní diskuse** – lektorů s žáky i žáky mezi sebou. Frontální výukou a direktivním přístupem nelze atmosféru tvůrčí spontaneity navodit.

V praxi se neosvědčil **hybridní formát setkávání**, kdy žáci sedí ve své třídě v lavicích bez přístupu k internetu a lektoři s žáky komunikují na dálku pouze přes PC pedagoga a promítací plátno. Tato konfigurace neumožňuje spontánní komunikaci mezi žáky a lektory: lektoři žáky nevidí, a pokud chce žák s lektorem o něčem diskutovat, musí se přemístit z lavice ke katedře, kde se PC pedagoga nachází. Nedochází k tvůrčímu „kvasení", v důsledku čehož je mnohem těžší vtáhnout žáky do dění. Diskuse je pomalá a tlak na efektivní využití času nutí lektory vést lekci direktivně – a riskovat ztrátu orientace, zájmu a motivace žákovského teamu.

LEKTOR JAKO MANAŽER

Lektor je v žákovském projektu především manažer. Veďte žáky k tomu, ať sami vymýšlí úkoly, které je potřeba vykonat, přebírají odpovědnost za jejich splnění, sami formulují závěry a poznatky.

PŘÍKLAD:
Pokud žáci dojdou k tomu, že chtějí sbírat data v terénu, je vaším úkolem s žáky vyspecifikovat, co se v terénu bude dít a krok po kroku to zařídit. Zařiďte respondenty, průvodce, exkurze. Nakupte jízdenky, vytvořte itinerář. Veďte žáky k tomu, ať si připraví strukturu rozhovoru (na co se v terénu budete ptát?) a promýšlejte s nimi, jak poznatky zhodnotit a utřídit.

MAXIMUM PRÁCE ZVLÁDNĚTE BĚHEM SETKÁNÍ

Přenášet projektovou práci do volného času žáků – vyžadovat plnění domácích úkolů – se příliš neosvědčilo. V případě, že to jinak nejde (či se pro domácí úkol žáci sami rozhodnou), musí být domácí úkol jasně ohraničený: každý jednotlivý žák musí zcela přesně vědět, jaký konkrétní úkol a v jakém objemu má do příště vykonat.

PŘÍKLAD:
Team žáků gymnázia Evropská 33 ověřoval, zda jsou Romové diskriminováni na trhu práce. Odpověď mělo přinést odpovídání na reálné pracovní inzeráty na Mostecku (mystery shopping). Práce probíhala ve volném čase žáků. Žáci sledovali nabídky práce ve čtyřech kvalifikačních segmentech. Každý žák věděl, že mapuje inzeráty v jeho kvalifikačním segmentu na konkrétních pracovních portálech a zanáší nabídky práce s kontakty do sdílené tabulky. Jiný žák věděl, že má na tyto kontakty formulovat odpověď a do sdílené tabulky zanášet reakci zaměstnavatelů.

KVALIFIKACE + KUCHAZEČ (životopis + kdo ho má na starost) STŘEDNĚKVALIFIKOVANÝ ČECH - HYNEK JELÍNEK ZODPOVĚDNOST - [illegible]	ZDROJE NABÍDEK (odkazy na portály)	POŘADÍ	ZODPOVĚZENÁ NABÍDKA (zaměstnavatel, pozice, odkaz na inzerát) NABÍDKY MAPUJE: BÁRA	DATUM ODESLÁNÍ ŽIVOTOPISU	ODEZVA (datum, reakce)
	https://www.dobraprace.cz/1550811-referent-logistiky-a-nakupu-35-40-000-kc.html	1	Referent logistiky a nákupu	12 04 2021	
	https://www.pracomat.cz/prace/19575700757-specialiste-voblasti-marketingu	2	Specialista v oblasti marketingu	12 04 2021	Přijat Zavolali mi ve chvíli, kdy jsem ještě spal. Myslím si, že kdyby neměli zájem mě přijmout, tak by mi vůbec nevolali zpátky. Pak jsem dostal email: Dobrý den pane Jelínku. Dnes t.j. 13.4.2021 jsem Vás kontaktovala na Vámi uvedeném tel. čísle, ale telefon nezvedáte. Chtěla jsem Vás pozvat na pohovor. S pozdravem
	https://www.pracomat.cz/prace/19575420718-vedouci-pracovnich-tymu-vprodejnach	3	Vedoucí CALL centra	stejná firma jako ta v bodu 2, ale 12 04 jsem inzerát odeslal	
	https://cpl.jobs.cz/detail-farmy/?id=G2-1557926072-aden_brand0&rps=233&fbclid=IwAR3umG182mbkjY4rAc38D_xuxHLEeQskuwWFF4NafZbbe78aPvRqnkWZypU	4	Mechanizátor a agronom živočišné a rostlinné výroby firma: Spojené farmy a.s.	26 04 2021	
	https://www.pracomat.cz/prace/19655940709-vseobecni-administrativni-pracovnici	5	Administrativní pracovník firma: SCHEL s.r.o.	20 04 2021	
	https://www.jobs.cz/rpd/1554714912/?searchId=d1047049-c56f-4850-8f27488823fa1b8b&rps=233	6	Specialista logistiky - skladník firma: NET4GAS, s.r.o.	20 04 2021	Nepřijat Vážený pane Jelínku, děkujeme za Váš zájem pracovat v naši

(Gymnázium Evropská 33: Detail dělby práce – plnění tabulky v klíčové aktivitě „Experiment“ v aplikaci MIRO – plán aktivity viz FÁZE 4)

UDRŽUJTE ŽÁKY I SEBE V OBRAZE

Lektor si vede **projektový deníček** (jinak se v projektu ztratí a žáci s ním). Zadaná **práce musí být** zcela **konkrétní**, **každý žák** přesně **ví, co má udělat**. **Lektor** si zadané **úkoly zapisuje** a pokaždé ověřuje jejich splnění.

Lektor by měl každé setkání zahájit **rekapitulací předchozí práce**. Žáci by měli být neustále „v obraze", v jaké fázi realizace se nachází, co je ještě třeba vykonat.

Každý žák by měl na začátku každého setkání **představit svou práci** (odvedenou buď během minulého setkání, nebo za domácí úkol).

Po představení odvedené práce by mělo vždy proběhnout **zhodnocení práce** – co šlo dobře, co nešlo, co se stihlo či naopak nestihlo.

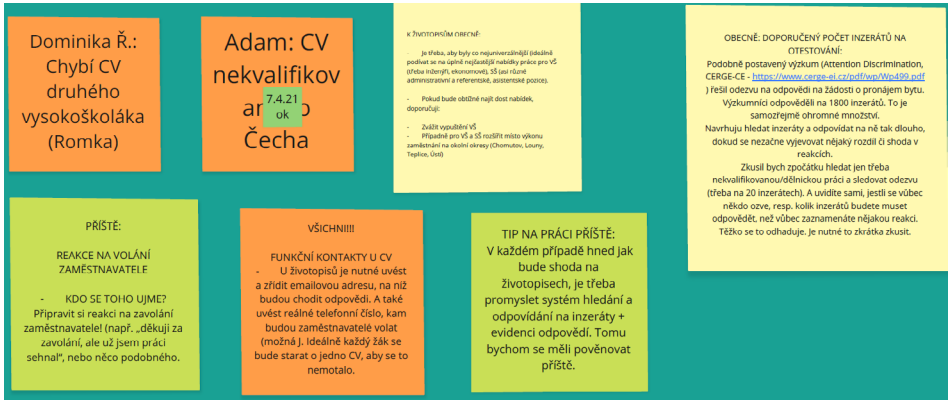

(Gymnázium Evropská 33: Detail sledování plnění úkolů v klíčové aktivitě „Experiment" v aplikaci MIRO – plán aktivity viz FÁZE 4)

PERMANENTNÍ DISKUSE JE ZÁKLAD ÚSPĚCHU

Teprve po zhodnocení vykonaném práce by měla proběhnout **diskuse o tom, co je potřeba udělat během dnešního setkání** (či za domácí úkol). Neříkejte žákům, co mají dělat. Nechte je, ať to formulují sami. Čím hlouběji jsou žáci do projektu vtaženi, tím jasněji sami ví, co je třeba dělat. Řešte s žáky dilemata – obracejte se ze všech stran, umožněte žákům vidět různá řešení a mít mezi nimi na výběr.

VYHODNOCUJTE A UZAVÍREJTE KOMPLEXNĚJŠÍ ÚKOLY

Při dokončení práce na komplexnějším proběhne vyhodnocení. Lektor požádá žáky o formulaci závěrů, jejich doložení shromážděným materiálem, shrnutí dojmů z práce atd.

PŘÍKLAD:
Poté co žáci z gymnázia Evropská 33 dokončili testování odezvy zaměstnavatelů na odpovědi uchazečů o práci, proběhla diskuse zaměřená na shrnutí poznatků žáků z této aktivity. Co lze z reakcí zaměstnavatelů usuzovat? Jaká byla míra jejich odezvy? Co vás překvapilo, zarazilo, co bylo těžké? Co naopak šlo dobře? Potvrdila se vaše hypotéza? Máte odpovědi na výzkumnou otázku?

V případě gymnázia Evropská 33 použitá metoda (mystery shopping) nepřinesla jednoznačné závěry. Lektor s žáky diskutoval a formuloval další postup a metody, které měly žákům přinést odpověď (výjezd do terénu, rozhovory s uchazeči i zaměstnavateli).

(Gymnázium Evropská 33: Detail vyhodnocení klíčové aktivity „Experiment" – shrnutí poznatků a dojmů – plán aktivity viz FÁZE 4)

NEBÝT SLONEM V PORCELÁNU

Jak se pohybovat při sběru dat v terénu?

Poznámky a doporučení k základům kvalitativního výzkumu jsou vystavěny z materiálu *Základy kvalitativního výzkumu*, kterou pro potřeby projektu zpracoval Mgr. Václav Walach, Ph.D.

JAK POZNÁVÁME REALITU?

Realitu se snažíme poznávat běžně: různé události se snažíme popsat, pochopit, vysvětlovat a předpovídat. Většina poznání nepochází z naší osobní zkušenosti.

Většinu našeho poznání jsme získali tak, že nám jej jiní lidé předali a my se s ním ztotožnili (uvěřili jsme, že je to tak, jak všichni říkají, že to je). Komu jsme ***uvěřili***?

- Nositelům tradice
- Autoritám

Diskutujte s žáky:

VĚŘÍTE V BOHA? PROČ ANO, PROČ NE?

VĚŘÍTE TELEVIZI? PROČ ANO, PROČ NE?

VĚŘÍTE VĚDĚ? PROČ ANO, PROČ NE?

VĚDECKÉ POZNÁVÁNÍ REALITY

Občas toto poznání *přezkoumáváme*: je to opravdu tak, jak říkají? Vědci na tuto otázku odpovídají: poznáváme to ***výzkumem*** zkušenostní (empirické) reality.

A *jak můžu poznat, že to tak je*? K zodpovězení této otázky stanovují ***pravidla***, na základě kterých je možné rozlišit realitu od ne-reality.

CHYBY V POZNÁVÁNÍ

- *Nedostatečné pozorování*: většinou pozorujeme neuvědomovaně, máme matnou představu, co jsme pozorovali.
- *Přílišná generalizace*: omezené pozorování vede k nesprávnému zobecňování.
- Selektivní pozorování: přehlížení případů, které odporují existujícímu poznání.
- Nelogické uvažování: výjimka *ne*potvrzuje pravidlo, neštěstí ve hře nemusí být štěstí v lásce atd.

Nedostatečné pozorování

Co mám na sobě: za týden nebudete vědět, pokud jste se na to vědomě nesoustředili a nepoužívali k tomu pokročilé techniky záznamu (foťák).

Přílišná generalizace

Máme tendenci klasifikovat a vytvářet vzorce, ale třeba to dělat smysluplně (velké vzorky a replikace!). Na tomto sídlišti jsem spatřil jenom bílé paneláky – všechny paneláky jsou bílé.

CO JE EMPIRICKÝ VÝZKUM?

Empirický výzkum je aktivita, kterou usilujeme o poznání reality. Empirický výzkum je **způsob vytváření a analyzování dat** za účelem **zodpovězení otázky**, která **přispívá k rozvoji teorie** nebo má politický význam. Výzkumy **navazují** na existující vědění **a rozšiřují** ho. Máme-li výzkumem vytvořit něco „nového", musíme vědět, co představuje to „staré".

- Každý výzkum je veden snahou o zodpovězení výzkumné otázky.
- Výzkumná otázka je dostatečně konkrétní, aby mohla být zodpovězena.

Jak se ptát? Výzkumná otázka **nevede** k odpovědi stylem **ano/ne**.
Rozlišujeme dva typy výzkumných otázek:

Porozumění **(ptáme se *jak*)** – *Jak se stala ta nehoda*? Červené auto narazilo na křižovatce do zeleného.

Vysvětlení **(ptáme se *proč*)** – *Proč k tomu došlo?* Červené auto vjelo do křižovatky na červenou.

ZPŮSOBY VYTVÁŘENÍ A ANALYZOVÁNÍ DAT

Data se nesbírají, ale vytvářejí na základě určitých postupů. Metody empirického výzkumu = postupy, jak vytvořit data, která pak budou analyzována.

Rozlišovány metody podle typu dat na:

- **Kvantitativní** (analyzují čísla)
- **Kvalitativní** (analyzují jiná data než čísla, zejména texty, ale také obrazy, zvuky, architekturu, emoce aj.)

Každý výzkumný projekt má následující strukturu:

- Teoretický nebo politický kontext (výzkumný problém)
- Výzkumná otázka
- Metoda
- Předpokládané výstupy

KVALITATIVNÍ VÝZKUM A JÁ (REFLEXIVITA)

CO JE KVALITATIVNÍ VÝZKUM?

Není ten kvantitativní... Zajímá se o malý počet konkrétních případů, včetně jednoho. ***Cílem*** nebývá testovat teorii (hypotézu), ale naopak ***teorii*** (hypotézu) ***vytvořit*** nebo upravit. Usiluje o prozkoumání toho, jak lidé ***rozumějí*** určitým fenoménům, jak je ***interpretují***. ***Není objektivní***, ale vždy závislý na subjektivní pozici zkoumajících.

Kvalitativní výzkum je **dynamický**: otevřený, pružný a flexibilní. Kvalitativní výzkum s lidmi je **interaktivní** (výzkumník interaguje se subjekty, společně vytvářejí data). Kvalitativní výzkum je **situovaný** (odehrává v „přirozeném" prostředí zkoumaných lidí).

Výzkumník*ce vystupuje jako **„cizinec" ve světě zkoumaných**: z exotických věcí dělá věci důvěrně známé, z důvěrně známých zase exotické.

Jak se ptát v kvalitativním výzkumu?

- *Co*: Co lidé dělají?
- *Kdo*: Jací lidé to dělají?
- *Jak*: Jak to vnímají, popisují a prožívají? Jak tomu rozumějí?
- *Kde a kdy*: V jakém kontextu se toto všechno odehrává?

CO JE REFLEXIVITA?

Vztahování se k sobě samému, **zaujímání odstupu od sebe při přemýšlení o tom, co a jak dělám**. Ve výzkumu reflexivita znamená, že si uvědomujeme, že jako zkoumající máme vliv na svět, který zkoumáme, a snažíme se pochopit, jak tento vliv utváří náš výzkum.

Jsem reflexivní zkoumající, když neustále **uvažuji** o tom, **jak můj způsob zkoumání** a to, že zkoumám právě já, **ovlivňuje vytváření dat a jejich analýzu**. Výzkumník*ce se stává tím, co je zkoumáno.

- Proč jsem se rozhodl*a právě pro tento výzkum a jaká očekávání od něj mám?
- Jak moje osobnostní a sociální charakteristiky ovlivňují průběh výzkumu?

  Osobnostní charakteristiky: jak naše hodnoty, zkušenosti, zájmy, názory, předsudky, pozice ve společenských a mocenských hierarchiích utváří to, kým jsme, a jak to, kým jsme, utváří naše zkoumání?

  Sociální charakteristiky: jsem například muž, heterosexuální, bílý, ze střední třídy.
- Jak kontext, ve které výzkum probíhá, může ovlivňovat to, co se dozvídám?
- Jak moje jednání během výzkumu může ovlivnit to, jak budou jednat zkoumaní lidé?

ETIKA V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU

CO JE VÝZKUMNÁ ETIKA?

Jasno v tom, jak být *dobrým* výzkumníkem/*dobrou* výzkumnicí.

- Máme zodpovědnost za průběh a dopady výzkumu.
- Obvykle formulována skrze normy, na nichž se akademické společenství dohodlo a jichž se má člověk držet (etický kodex).
- Důležitější je získat citlivost k výzkumné etice: umíme rozpoznat eticky sporné situace, předvídat je a vytvářet podmínky k etickému jednání.

ZÁKLADNÍ NORMY VE VÝZKUMU

- Dobrovolná účast
- Nikomu nebude ublíženo
- Anonymita a důvěrnost
- Neklameme, nepodvádíme...

DOBROVOLNÁ ÚČAST

- Nikdo nesmí být nucen účastnit se výzkumu.
- Zkoumající respektují soukromí zkoumaných.
- Výzkumnice sjednává s účastníky informovaný souhlas*:* lidé stvrzují, že se dobrovolně účastní výzkumu a že porozuměli tomu, co jejich účast na výzkumu obnáší.
- Účastníci výzkumu mohou svou účast kdykoli odvolat.

NIKOMU NEBUDE UBLÍŽENO

- Účast ve výzkumu by neměla nikomu působit fyzickou, psychickou nebo jinou újmu.
- Účastníci*e mohou pociťovat újmu během výzkumu i po něm, včetně zveřejnění citlivých informací.
- Ublíženo může být i výzkumníkům*cím.

ANONYMITA A DŮVĚRNOST

- Ochrana identity účastníků*ic.
- Anonymita = stav, kdy identita účastníka*ice není známa výzkumnému týmu nebo čtenářům studie, nejsou s to je identifikovat na základě zveřejněných údajů.
- Důvěrnost = stav, kdy výzkumník může identifikovat identitu účastnice, ale slíbí, že tak neučiní.
- Má důsledky nejen při psaní studie, ale též při správě a přechovávání dat.

NEKLAMEME, NEPODVÁDÍME

- Otevřený versus skrytý výzkum: výzkum pod falešnou identitou je problematický.
- Mocenské zájmy: A kdo to platí?

Literatura:

Babbie, E. 2021. *The practice of social research*. 15th edition. Boston: Cengage.

Novotná, H., Špaček, O., Šťovíčková Jantulová, M. 2020. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

Punch, K. E. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.

Seznam zdrojů:

BURKE Peter. *Varieties of Cultural History*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1997.

GOŠOVÁ Věra. *E-U-R*. Národní pedagogický institut ČR. Metodický portál RVP. [online]. [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/E/E-U-R.

Kompetence pro demokratickou kulturu. Centrum občanského vzdělávání FHS UK, Praha 2017. [online]. [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=13088.

MAREŠ Petr. *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení*. Sociologický časopis, XXXVI, (3/2000). Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR.

SPURNÝ Matěj. *Nejsou jako my*. Antikomplex, Praha, 2011.

STEINER Jakub. *Ekonomie sociálního vyloučení*. In: Romové: kulturologické etudy. Plzeň, Aleš Čeněk, 2004.

STRADLING Rebert. *Multiperspektivita ve vyučování dějepisu: příručka pro učitele*. Rada Evropy, 2003.

WINGFIELD Nancy. *The Politics of Memory: Constructing National Identity in the Czech Lands, 1945–1948*. East European Politics and Societies 3 (2000).

Seznam použitého materiálu:

LEKCE 1

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

KADLEČEK Michal, z cyklu maleb Nejžhavější místa v pekle (1998-2001). Zdroj: http://www.michaelkadlecek.eu/nejzhavejsi-mista (Online, přístup 1.12.2022).

Podporučík Pohraniční stráže fotografuje Bavorskou pohraniční policii, Tillyschanz-Eisendorf, říjen 1957. Zdroj: Bavorská pohraniční policie. Zdroj: https://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/cz/materialy-pro-vyuku/zelezna-opona/fakticke-informace/ostraha-hranice/ (Online, přístup 1.12.2022).

Výstavba rafinérie v Záluží u Mostu. Zdroj: KALOČ, Jiří. Pohnuté osudy jedné chemičky [online]. Praha: PETROLmedia, s. r. o., 2015 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.petrol.cz/aktuality/pohnute-osudy-jedne-chemicky-6183.

FÁZE 3 (TŘÍDĚNÍ DOBOVÝCH FOTEK)

Zdroje fotografií viz kapitola MATERIÁL PRO SKUPINOVÉ AKTIVITY/PRACOVNÍ LISTY

LEKCE 2

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

Umění zabíjet / The Art of Killing [online]. LUKÁŠ HOUDEK ARTWORKS, nedatováno [vid. 28. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.houdeklukas.com/killing?lightbox=image16rt.

HEIMANN, Mary. Československo. Stát, který zklamal. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2020, obraz č. 6 obrazové přílohy.

Stráž severu I, č. 8. Liberec: Akční výbor národní fronty v Liberci, 5. 6. 1945, str. 1.

WIEDEMANN, Andreas. ‚Komm mit uns das Grenzland aufbauen!' Essen: Klartext-Verlag, 2007, titulní strana.

Adolf Hitler Platz, 9.10.1938. Zdroj: HLAVÁČEK, Petr; KOPICA Jiří. Zmizelé Čechy – Žatec, Praha: Paseka, 2010, s. 54.

Náměstí VŘSR, 1949. Zdroj: MALLOTA, Petr et al. Žatec ve třetím odboji. Praha: ÚSTR, 2010. [online] [vid. 8. 12. 2021] Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/zatec-3od-boj/katalog.pdf.

Mapový podklad: Slepá mapa okresů s rozšířenou působností ČR s obcemi. Zeměpis.com Online: http://www.zemepis.com/smorpm.php (přístup 1.12.2022).

MATERIÁL V PREZENTACÍCH

FÁZE 2 (PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE)

ČERMÁKOVÁ, Barbora, ed. a WEBER, David, ed. *Československu věrni zůstali: životopisné rozhovory s německými antifašisty.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008, str. 133-156.

HOŘENÍ, Karina. „'To bylo, jako byste přišli do ráje.' Vyprávění Romů o komunismu." Paměť a dějiny 3/2017, s.19. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2017/11/PD_3_17_s15-23.pdf

SPURNÝ Matěj. *Nejsou jako my*. Antikomplex, Praha, 2011.

STEJSKAL, Alexandr. *Volyňští Češi na Broumovsku* [online]. Broumov: Broumovské noviny, 2012 [vid. 26. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.scvp.eu/downloads/Alexandr_Stejskal_-_Volynsti_Cesi_na_Broumovsku.pdf.

FÁZE 5 (OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE)

2.1 Zdroj: PLAČEK, Štěpán a ČTK. *Fotky: Jeden vlak denně do americké zóny. Před 70 lety začal odsun sudetských Němců* [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2016 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/povalecny-odsun-nemcu-na-archivnich-snimcich/r~9b5dace4311711e593f4002590604f2e/r~81018df0304711e5ba38002590604f2e/.

2.2 Zdroj fotky nahoře: ŠTĚTKA, Jan. *Adieu, Karlsbad. Před 70 lety skončil odsun sudetských Němců* [online]. Praha: Dotyk, Vltava Labe Media, a. s., 2016 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.dotyk.cz/publicistika/adieu-karlsbad-pred-70-lety-skoncil-odsun-sudetskych-nemcu-20161027.html. Fotka dole Google street view.

2.3 Zdroj: *Hagibor* [online]. San Francisco: Wikipedie, otevřená encyklopedie, Wikimedia Foundation Inc., 2022 [vid. 26. 4. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hagibor .

2.4 Zdroj: HRUŠKA, Libor. *Na Hagiboru byl místo hřiště lágr* [online]. Praha: Metro.cz, MAFRA, a. s., 2018 [vid. 26. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.metro.cz/na-hagiboru-byl-misto-hriste-lagr-dqk-/region.aspx?c=A180621_184352_metro-region_jsk.

2.5 Zdroj: *Hagibor* [online]. San Francisco: Wikipedie, otevřená encyklopedie, Wikimedia Foundation Inc., 2022 [vid. 26. 4. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hagibor .

2.6 Zdroj: *Hagibor - nové byty od firmy CRESTYL real estate, s.r.o.* [online]. Praha: Novostavby.com, 2022 [vid. 26. 4. 2022]. Dostupné z: https://novostavby.com/cs/hagibor/.

2.7 Strahovský stadion: 1945: Koncentrační tábor č. 10 pro německé civilisty

2.8 Zdroj: SIRNÝ, Aleš. *Strahovský stadion je největší stavbou svého druhu na světě + VIDEO* [online]. Brno: 4stav.cz, Dobrá Věc, s. r. o., 2010 [vid. 26. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.4stav.cz/strahovsky-stadion-je-nejvetsi-stavbou-sveho-druhu-na-svete-video_4c3877.

2.9 Zdroj: https://www.dveprahy.cz/

2.10 Zdroj: Zabíjení po česku [online video]. Praha: Česká televize, 2010 [vid. 27. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10267494151-zabijeni-po-cesku/, čas 4:20.

2.11 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

2.12 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

2.13 Zdroj: *Deutsche auf der Flucht* [online]. Mnichov: Bayerischer Rundfunk, ARD, 2016 [vid. 25. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/land-und-leute/vertriebenenintegration-nach-1945-krauss100.html.

2.14 Zdroj: PLAČEK, Štěpán a ČTK. *Fotky: Jeden vlak denně do americké zóny. Před 70 lety začal odsun sudetských Němců* [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2016 [vid. 27. 4. 2022]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/povalecny-odsun-nemcu-na-archivnich-snimcich/r~9b5dace4311711e593f4002590604f2e/r~81018df0304711e5ba38002590604f2e/.

LEKCE 3

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

Železná opona zbudovaná v padesátých letech 20. století měla útěkům československých občanů na Západ. Foto: Archiv bezpečnostních složek. Zdroj: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/neproklouzne-ani-mys-zelezna-opona-zabila-nejmene-288-lidi/r~i:gallery:14066/r~i:photo:296351/ (přístup 1.12.2022).

Conference Programme: Historicizing "Whiteness" in Eastern Europe and Russia [online]. Exeter: Department of History, College of Humanities, University of Exeter, 2019 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: http://socialismgoesglobal.exeter.ac.uk/.

Bystré oči, šikovné ruce. Zdroj: Rudé právo 65, č. 216. Praha: Ústřední výbor KSČ, 13. 9. 1985, str. 3.

„Mezi Vietnamci v Česku koluje příběh..." Zdroj: ALAMGIR, Alena K. Socialist internationalism at work [online]. Dizertační práce, New Brunswick, New Jersey: Graduate School – New Brunswick Rutgers, The State University of New Jersey, 2014. [vid. 29. 4. 2022]. Dostupné z: https://doi.org/doi:10.7282/T3319T5Z , str. 235.

MATERIÁL V PREZENTACÍCH

FÁZE 2 (PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE)

Zdroj: MŰLLEROVÁ, Sabina. *Řecká menšina, její minulost a současnost očima krnovských studentů* [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/wi3ue/Diplomova_prace_Mullerova.pdf, str. 59.

Zdroj: *V pětasedmdesáti letech zemřel Kostas Samaras, který vzkřísil značku Kofola* [online]. Praha: Hospodářské noviny, Economia, a. s., 2015 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://byznys.hn.cz/c1-64746770-v-petasedmdesati-letech-zemrel-kostas-samaras-ktery-vzkrisil-znacku-kofola.

Zdroj: *Smutný osud Mirečka z Básníků: Válka ho připravila o všechno! „Rád bych se k vám vrátil," řekl* [online]. Praha: Blesk.cz, CZECH NEWS CENTER a.s., 2016 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.blesk.cz/clanek/celebrity-ceske-celebrity/388899/smutny-osud-mirecka-z-basniku-valka-ho-pripravila-o-vsechno-rad-bych-se-k-vam-vratil-rekl.html.

Zdroj: *Joseph Dielle* [online]. San Francisco: Wikipedie, otevřená encyklopedie, Wikimedia Foundation Inc., 2019 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Joseph_Dielle.

Zdroj: *Alterations and Tailoring* [online]. Dallas: Bibbentuckers, nedatováno [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.bibbentuckers.com/dry-cleaning-services/alterations-and-tailoring/.

Zdroj: KARLESZ, Štěpán. *Před 40 lety zemřel Ferdinand Peroutka: Hitler byl podle něj lhář, ne gentleman!* [online]. Praha: EXPRES, MAFRA, a. s., 2018 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.expres.cz/zpravy/ferdinand-peroutka.A180420_151349_dx-zpravy_stes.

Zdroj: WESCHKE, Gery a KUNEŠOVÁ, Michaela. *Emigrantům se zpátky do Čech nechce* [online]. Plzeň: deník.cz, Vltava Labe Media, a. s., 2019 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/emigrantum-se-zpatky-do-cech-nechce20091116.html.

FÁZE 4 (MAPOVÁ AKTIVITA)

Atlas Československé socialistické republiky, ČS Akademie věd, Praha 1964.

BLAŽEK Miroslav - Politická a hospodářská geografie. Svoboda, Praha 1967.

HEROLDOVÁ IVA a MATĚJOVÁ VLASTA, VIETNAMŠTÍ PRACUJÍCÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH VÝCHODISKA, KONCEPCE, METODA, CÍL. In: Český lid, Vol. 74, No. 4 (1987). Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences, Str. 196.

KLÍPA Ondřej, Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze 2013.

PRŮCHA Václav, Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století. Svoboda, Praha, 1974.

TSIVOS Konstantinos, Řecká emigrace v Československu (1948–1968), disertační práce, 2011.

Mapový podklad: Slepá mapa okresů s rozšířenou působností ČR s obcemi. Zeměpis.com Online: http://www.zemepis.com/smorpm.php (přístup 1.12.2022).

FÁZE 5 (OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE)

3.1 Zdroj: BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005, str. 219. Google street view.

3.2 Zdroj: *Akciová tiskárna v centru Prahy zaniká, začala demolice zbytku budovy* [online]. Praha: Česká televize, 2013 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1069046-akciova-tiskarna-v-centru-prahy-zanika-zacala-demolice-zbytku-budovy .

3.3 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.4 Zdroj obrázku: JAROŠEVSKÝ, Filip a METRO.CZ. *Květinový dům bude hotový v červenci. První český Primark otevře ale až v druhé polovině roku* [online]. Praha: Metro.cz, MAFRA, a. s., 2020 [vid. 28. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.metro.cz/kvetinovy-dum-bude-hotovy-v-cervenci-prvni-cesky-primark-otevre-ale-az-v-druhe-polovine-roku-i0x-/praha.aspx?c=A200513_163057_metro-praha_hyr.

3.5 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.6 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.7 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.8 Průvod vietnamských studentů v Praze u příležitosti konce americko-vietnamské války v dubnu 1975.

3.9 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.10 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.11 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.12 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.13 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

3.14 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

LEKCE 4

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

Genscher a Dientsbier při otevření hranice. Zdroj: Heimatkundlicher Arbeitskres Waidhaus e.V.: Grenzübergang Waidhaus 1945 bis heute. Zdroj: https://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/cz/materialy-pro-vyuku/zelezna-opona/fakticke-informace/hrani269ni--p345echody/ [online] [vid. 23.4.2022].

ČTK a ČESKÁ POZICE. Jak to vlastně bylo v oněch listopadových dnech roku 1989? [online]. Praha: Česká pozice, Lidovky.cz, MAFRA, a. s., nedatováno [vid. 25. 4. 2022]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/forum/sametova-revoluce-vsechno-bylo--trochu-jinak.A130409_095628_pozice_112025/foto/KIT5188ac_haveldemonstrace.jpg.

Cizinec není otrok: Ukrajinci se vzbouřili proti českým praktikám. Seznam zprávy. 21.6.2020. [vid. 25. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/cizinec-neni-otrok--ukrajinci-se-vzbourili-proti-ceskym-praktikam-109648?fbclid=IwAR3yffKIPNmuucpYNa-s_3sbLZrtrmolG8EEVbPz_rhz0_16kf4BDUOXezAs#seq_no=2&source=hp&dop_ab_variant=298101&dop_req_id=tf8LSooQTGK-202006211649&dop_source_zone_name=zpravy.sznhp.box&utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=z-boxiku&utm_campaign=

Mongolský dělník Gansukho práci v ČR. Zdroj: Czech Made. MKC Praha 2009.

Schroedingerův imigrant. Bere vám práci a zároveň je líný pracovat. Internetový mem, autor neznámý. [vid. 25. 4. 2022]. Dostupné z: ImmigrationProf Blog. https://lawprofessors.typepad.com/.a/6a00d8341bfae553ef022ad39d3a5b200c-pi

Vizuální podoba článku Počet uprchlíků z Kosova se blíží k třičtvrtěmilionu. IDNES.CZ, 11.5.1999 [vid. 25. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/pocet-uprchliku-z--kosova-se-blizi-k-trictvrte-milionu.A_990505_150010_zahranicni_lsd

Titulní stránka MF Dnes 20.6.2015.

MATERIÁL V PREZENTACÍCH

FÁZE 2 (PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE)

ŠVIHEL, Petr, „Cizinec není otrok: Ukrajinci se vzbouřili proti českým praktikám" Seznam Zprávy, 21.6.2016.
Zdroj: Seznamzpravy.cz [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/cizinec-neni-otrok-ukrajinci-se-vzbourili-proti-ceskym-praktikam-109648

Czech Made. Praha: MKC, 2009, str. 32.

Zdroj: Petr Torák. Wikipedia [online] [vid. 23.4.2022] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Tor%C3%A1k

FÁZE 5 (OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE)

4.1 Zdroj: *Kde v Praze bydlí cizinci*. Praha: IPR, 2016, s.17 [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/analyzy/Obyvatelstvo/Cizinci_text%202017_J_Mejstrik%20def.pdf

4.2 *Kde v Praze bydlí cizinci*. Praha: IPR, 2016, s.22 [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/analyzy/Obyvatelstvo/Cizinci_text%202017_J_Mejstrik%20def.pdf

4.3 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

4.5 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

4.6 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

4.7 Zdroj: Dvě Prahy [online] [vid. 23.4.2022] Dostupné z: https://www.dveprahy.cz/

4.8 Zdroj: ČTK [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: http://multimedia.ctk.cz/foto/document/1347177/1488

4.9 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

4.10 Zdroj: Sapa-praha.cz [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://www.sapa-praha.cz/kultura.html

4.11 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

4.12 Zdroj: FB Inciativa Hlavák [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://www.facebook.com/photo/?fbid=2098129547155046&set=g.950363338353791

4.13 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022]

4.14 Zdroj: ceskatelevize.cz [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1714161-nosit-sibenice-na-demonstrace-je-legalni-chovanec-kritizoval-rozhodnuti-prahy-1

LEKCE 5

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

BALÁŠ, Jiří. Bourání starého Mostu. [online] [vid. 8. 12. 2021]
Dostupné z: https://cz.pinterest.com/pin/662099582687459420/

DÍTKO Jan. Litvínovské sídliště Janov, Prosinec 2021.

„Cikánům vstup přísně zakázán." [online] [vid. 8. 12. 2021] Dostupné z: http://www.romea.cz/cz/publicistika/komentare/jaroslav-miko-romove-jsou-skvely-a-silny-narod-i-pres-staleti-utla-ku-nakonec-vse-zvladnou.musi-byt-videt-romsti-lekari

Kampaň do komunálních voleb 2018 - Volební plakát hnutí Otevřená radnice Most. [vid. 8. 12. 2021] Dostupné z: http://www.romea.cz/aaa/img.php?src=/img_upload/03ec66ac77713bab242255f6194ad3ff/havet.jpg&wl=200

Máme všichni stejné výchozí podmínky? Popisy postav v rolové hře. MKC 2022.

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, Praha, GAC, 2015.

Otevřená společnost. *Mapa exekucí*, Otevřená společnost, Praha, 2019.
Dostupné z: http://mapaexekuci.cz/

ŠIMON Martin. 2015. Measuring phantom borders: the case of Czech/Czechoslovakian electoral geography. Erdkunde 69(2): 139-150. ISSN 0014-0015. [cit. 6.7.2015]. Dostupné z: http://dx.doi.org/10.3112/erdkunde.2015.02.04 .

MATERIÁL V PREZENTACÍCH.

FÁZE 2 (PŘÍBĚH OSOB NA FOTCE)

Roma Center.de [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://www.roma-center.de/wp-content/uploads/2020/07/Jose-620x350.jpg

Paměť národa [online] [vid. 23.4.2022]
Dostupné z: https://www.memoryofnations.eu/sites/default/files/witness/1359/1359-portrait_present.jpg

JUDr. Tomáš Holomek. [online] [vid. 31.1.2022].
Dostupné z: https://amendar.cz/osobnost/judr-tomas-holomek/

Zdroj: Romea.cz . [online] [vid. 3.5.2022].
Dostupné z: http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/vypraveni-margity-hlavacove-pro-pamet-romu-z-hlineneho-domu-na-slovensku-az-do-varnsdorfu

FÁZE 5 (ZÁVĚREČNÁ MAPOVÁ AKTIVITA)

Mapový podklad: Slepá mapa okresů s rozšířenou působností ČR s obcemi. Zeměpis.com Online: http://www.zemepis.com/smorpm.php (přístup 1.12.2022).

FÁZE 6 (OTISK DANÉHO OBDOBÍ V PRAZE)

5.1 Zdroj: Dvě Prahy [online] [vid. 23.4.2022]. Dostupné z: https://www.dveprahy.cz/

5.2 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022].

5.3 Zdroj: Iren Stehli Photography [online] [vid. 23.4.2022]. Dostupné z: https://www.irenstehli.com/independent-work.html

5.4 Zdroj: Iren Stehli Photography [online] [vid. 23.4.2022]. Dostupné z: https://www.irenstehli.com/independent-work.html

5.5 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022].

5.6 Zdroj: Dvě Prahy [online] [vid. 23.4.2022]. Dostupné z: https://www.dveprahy.cz/

5.7 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022].

5.8 Zdroj: Google Maps [online] [vid. 23.4.2022].

LEKCE 6

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

Obrazový doprovod: Plánování žákovských projektů. MKC Praha 2020-22.

LEKCE 7

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

Obrazový doprovod: Plánování žákovských projektů. MKC Praha 2020-22.

LEKCE 8

VIZUÁLNÍ MATERIÁL V METODICE

Obrazový doprovod: Plánování žákovských projektů. MKC Praha 2020-22.

POLÁK Tadeáš, Gentrifikace starého Karlína. Výstup žákovského projektu gymnázia PORG Praha 8.

NEBÝT SLONEM V PORCELÁNU: Jak se pohybovat při sběru dat v terénu?

BABBIE, E. *The practice of social research*. 15th edition. Boston: Cengage. 2021.

NOVOTNÁ, H., ŠPAČEK, O., ŠŤOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, M., *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. 2020.

PUNCH, K. E. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál. 2008.

WALACH Václav. *Základy kvalitativního výzkumu*. Zpracováno pro potřeby projektu, v jehož rámci vznikl tento dokument. Praha. 2020.